

Onsdagen den 4 maj

Kl. 10.00

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 26 april.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1620 till skatteutskottet

1976/77:1621 till näringsutskottet

§ 3 Internationellt utvecklingssamarbete m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1976/77:17 med anledning av propositionen 1976/77:100, såvitt avser internationellt utvecklingssamarbete m. m. jämte motioner.

(Redovisning av utskottsbetänkandet intas efter anförandena i ärendet.)

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Under hela den tid som vårt land deltagit i ett internationellt utvecklingssamarbete, och det är vid det här laget mer än 20 år, har det ansvariga statsrådet varit en socialdemokrat. I dag har riksdagen att för första gången behandla en proposition, signerad av en borgerlig biståndminister. Kan det då avläsas några stora omvälvningar i propositionen eller i den borgerliga utskottsmajoritetens ställningstagande i fråga om biståndspolitikens innehåll och inriktning?

Påfallande mycket har förblivit vid det gamla. Långsiktig planering, fleråriga biståndsutfästelser och bindningar till internationella överenskommelser karakteriserar arbetet med bistandsfrågorna och kan vara förklaringen. Det gör å andra sidan att osäkerheten om den framtida u-hjälpen under en borgerlig regering kvarstår.

Det har genom åren funnits vissa partiskiljande frågor, och det gäller även de nuvarande regeringspartierna. Dessa frågor har betonats olika starkt vid skilda tidpunkter. Jag kan som exempel nämna frågan om ländervalet – jag behöver bara säga Cuba, Vietnam och Etiopien för att alla skall veta vad det handlar om – vidare tidpunkten för uppnåendet av det s. k. enprocentsmålet, förhållandet mellan bistånd och svensk fö-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

retagsamhet i u-länderna liksom också stödet till befrielseörelserna. Anslagen till IDA är också en partiskiljande fråga.

De här motsättningarna kan inte anses ha förts fram i någon särskilt tillspetsad form i år och kan inte avläsas i utskottsbetänkandet, och av motsättningarna inom regeringspartierna märks ju ingenting.

Av de skäl som jag nyss har angivit bevisar emellertid sakernas tillstånd i dag ingenting om framtiden. Det finns egentligen en del oroande tecken på hur biståndet kan komma att utvecklas i framtiden, men mer om det senare.

Det har naturligtvis varit en styrka i svensk biståndspolitik att den i väsentliga delar haft ett starkt stöd i riksdagen. Den allmänna uppslutningen kring u-hjälpen, som här i landet är jämförelsevis stark i förhållande till vad som är fallet i andra länder, är att notera med tillfredsställelse. För säkerhets skull vill jag tillfoga att biståndspolitik, enligt mitt betraktelsesätt, höjer sig över den partipolitiska bedömningen lika litet som utrikespolitik. Tvärtom finns det här starka ideologiska inslag som blir vägledande för partiernas uppfattning och agerande. Men vad som gjort det möjligt att arbeta i så pass stor enighet som vi i dessa sammanhang gjort i vårt land har varit övertygelsen om att Sverige måste ta hänsyn till de stora behoven i den fattiga delen av världen. De olika meningar som förvisso har funnits om medel och metoder har därför kommit att överbryggas sett på kort sikt. Sådana kompromisser blir sannolikt allt svårare att uppnå ju mera medvetenheten ökar om de egentliga orsakerna till klyftorna mellan länderna och inom länderna.

Vårt lands bistånd sett isolerat kan endast i undantagsfall få någon avgörande betydelse. Det är som idégivare, pådrivare, stimulerande andra till vissa åtgärder vi kan spela någon roll. Det samarbete som utvecklats mellan Sverige och u-landsgruppen har gett oss chans till nyttiga och fruktbara insatser.

Hur ser världen ut denna dag då vi skall bestämma vår biståndspolitik för den närmaste framtiden? Här hemma råder betydande osäkerhet om de samhällsekonomiska frågorna. Inflation, prishöjningar och oro på arbetsmarknaden med fruktan för arbetslöshet pressar individer och hushåll. Men dessa svenska problem är ändå förhållandevis hanterliga om vi jämför med det tillstånd som råder i den del av världen som vi i dag skall ägna uppmärksamhet.

Läser vi förordet som ILO:s generalsekreterare skrivit till slutrapporten från 1976 års världssysselsättningskonferens, i vilken rapport också presenteras strategin för angrepp på massfattigdom och arbetslöshet, får vi några data som stämmer till eftertänksamhet. 700 miljoner människor lever i akut fattigdom och armod, och åtminstone 460 miljoner lider av svår näringsbrist. Miljontals lever i ständig skräck för svält och oräkneliga miljoner saknar möjligheter att få bot för sina sjukdomar. Slummen i städerna växer. Antalet illitterata vuxna beräknas ha ökat från 700 miljoner 1960 till 760 miljoner 1970. Och slutligen: den djupt tragiska miss-hushållningen med mänskliga resurser i tredje världen symboliseras av

att nära 300 miljoner där är arbetslösa eller undersysselsatta nu i mitten av 1970-talet.

Det påpekas i fortsättningen att förhållandena i själva verket på många sätt har förvärrats men också att påfallande ojämlikhet råder i fördelningen av inkomster och rikedom inom och mellan länderna. Fattigdomen framträder härigenom än mera upprörande.

Jag vill sluta detta referat från ILO-dokumentet med uppgiften att man räknar med att man fram till år 2000 inte bara skall skaffa jobb åt 300 miljoner, som i dag är arbetslösa, utan åt 1 000 miljoner i tredje världen, som fram till sekelskiftet når arbetsför ålder.

Världskonferensen om sysselsättningen var framgångsrik så till vida att man enade sig om en plan som koncentrerade sig på att tillgodose grundbehoven hos u-ländernas sämst ställda grupper. Främst sattes sysselsättningen, men de enskilda ländernas strategier måste dessutom omfatta befolkningens försörjning med livsmedel, bostäder, kläder, hälsovård och annan samhällsservice.

Jag nöjer mig med denna koncentrerade redovisning av en del av sysselsättningskonferensens arbete och vill endast tillägga, att Sverige genom dåvarande arbetsmarknadsministern uttalade sig för handlingsprogrammet. Han underströk emellertid i linje med ILO-sekretariatets uppfattning att det inom de enskilda länderna måste ske en omfördelning av inkomster och förmögenheter. Den föreslagna strategin för att tillgodose de viktigaste befolkningsgruppernas behov måste stödjas, fåtalets politiska, ekonomiska och sociala makt måste kringskäras och de mångas berättigade intressen främjas. Vidare slogs fast att ansvaret för en ny och rättvisare fördelningspolitik i de enskilda u-länderna låg hos dessa länders egna regeringar.

Vi har nu att fullfölja beslutet i vårt eget arbete. Det kan och bör ske genom aktiva insatser i de internationella organ som skall vidareutveckla programmet. Inte minst i-landsgruppen behöver påverkas.

Vad så gäller vårt direkta biståndssamarbete kommer vi att finna att omvandlingen av idéer i beslut och handling i mottagarländerna aldrig ger resultat om inte landets ledning ger sitt aktiva stöd. Valet av land för samarbete för utveckling mot bestämda mål kommer återigen att visa sig vara utslagsgivande.

Det är inte min avsikt att dra upp hela ländervalsfrågan till diskussion. Vi har genom åren kommit att samarbeta med ett ganska stort antal länder. Från början gjordes valet efter bevekelsegrunder som vi inte skulle godkänna i dag. Vi vet numera att det är lättare att börja ett samarbete än att avbryta det, även om det finns goda skäl för detta. Det ger oss särskild anledning att vara omsorgsfulla då vi tar steget för att bestämma oss för nya länder. Jag kan ingalunda dela utskottsmajoritetens mening att det saknar betydelse att hålla på distinktionen mellan programländer och andra länder som mottar svensk bistånd. Häri ligger ju en garanti bl. a. för riksdagen att få medverka vid valet av länder som skall få ett omfattande svenskt stöd.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Man vill gärna tro att man genom att föreskriva olika villkor för biståndet skall kunna nå mål bl. a. av den karaktär som sysselsättningskonferensen och ILO har uttalat sig för. Men det visar sig oupphörligt att ens tro kommer på skam, om inte dessa mål är övergripande och vägledande för politiken i mottagarlandet. Många exempel skulle kunna anföras från vår egen biståndshistoria. Jag skall hämta ett sådant från Indien, ett land som ofta diskuteras. Till detta lands svagheter hör en bristande mobilisering av landsbygdsbefolkningen i långsiktiga utvecklingsansträngningar; vidare en ojämn inkomst- och förmögenhetsfördelning. En mycket stor del lever i absolut fattigdom, dvs. på eller under svältgränsen. De fattigaste 20 procenten beräknas förfoga över 5 % av inkomsterna, under det att de rikaste 20 procenten tar i anspråk 53 % av tillgångarna.

I detta land lät SIDA göra en studie av livet i en by. Det visades bl. a. att halva befolkningen i byn inte hade tillräcklig inkomst för ett kosthåll som gav vederbörande så mycket proteiner och andra näringsämnen att allvarlig felnäring kunde undvikas. Även på bynivå är inkomst- och standardskillnaderna betydande. De 14 % rikaste hade inkomster som var fem gånger större än vad den fattigaste halvan av befolkningen i byn hade. Denna välbärgade sjundedel skapade lika stor efterfrågan på industriprodukter som hela den övriga befolkningen. De konsumerar lyxprodukter, efter indiska mått, såsom radioapparater, cyklar, klockor, möbler, finare tyger. Det är naturligtvis viktigt att påpeka att levnadsnivå är ett relativt begrepp. Med utgångspunkt i svenska förhållanden lever ingen i denna by ens i välfärd, men om man utgår ifrån vad en fattig indier anser drägligt lever många t. o. m. i överflöd. En tänkt utjämning av samtliga inkomster i byn skulle lyfta alla över fattigdomsgränsen och ge de fattiga drägliga levnadsvillkor.

Slut på historien från den indiska byn, som var avsedd att ge en situationsbild av de problem som utvecklingssamarbetet skall lösa.

Sverige isolerat gör det förvisso inte. Sverige lämnar ett bistånd som motsvarar 40 öre per invånare i Indien. Det ger inte mycket till grund för att ställa krav på Indien. Det är vår påverkan på andra, mer tunga biståndsgivare som kan ha betydelse. Därigenom kommer jag osökt in på de kontroversiella frågorna i dag.

En av dem handlar om Sveriges anslag till Världsbankens utvecklingsfond, IDA. Socialdemokraternas syn på den frågan kommer att utvecklas vidare av Sture Ericson. Jag vill emellertid framhålla att vårt ställningstagande här har gjorts efter flera avvägningar. IDA är fortfarande den stora förmedlaren av obundet bistånd till u-länderna. Det finns mycket att erinra mot verksamheten – hur man prioriterar mellan länder och ändamål, hur man söker påverka mottagarens politik – men det sker ändå en viss förskjutning mot insatser av typ landsbygdsutveckling, undervisning, slumsanering och olika sysselsättningskapande projekt, som stämmer med stadgan för uppfyllandet av människornas grundläggande behov.

Röstningsförfarandet är fortfarande skevt, även om den nya regeringen sökt fullfölja vad den gamla ständigt arbetade för: en justering av röstningsreglerna. Avgörande är för oss att olika u-länder uttryckt önskemål om ett fortsatt svenskt medlemskap, och det är inte heller oviktigt att Vietnam har beretts tillträde som medlem av Världsbanken och IDA. Däremot kan vi inte ansluta oss till höjningen av anslaget enligt propositionens förslag. På den punkten har vi en reservation.

Vi bibehåller vårt medlemskap. Vi ger fortfarande ett högt anslag, som berättigar oss till en aktiv medverkan i IDA. Detta vårt ställningstagande till IDA-anslaget ger oss ökade resurser att utnyttja till angelägna höjningar för andra ändamål; jag syftar främst på de betydligt ökade anslagen till frontstaterna i södra Afrika och till befrielseörelserna där.

Jag har tidigare framhållit att vi ser biståndspolitiken som sidoordnad utrikespolitiken. Utvecklingen i Sydafrika och övriga delar av södra Afrika betyder en uppenbar risk för konflikter med en räckvidd långt utanför detta område. Detta förhållande är en uppfordran till initiativ från svensk sida utöver tidigare provade. Vi har därför i en särskild motion föreslagit åtgärder för att begränsa och avveckla svenska företagsaktiviteter i Sydafrika och Namibia. Den motionen kommer att behandlas vid ett senare tillfälle.

I dag har vi att ta ställning till våra förslag om ett större bistånd än regeringen förutsatt till Angola, Moçambique och Tanzania och likaså ett högre anslag till befrielseörelserna i södra Afrika. Socialdemokraterna har i en reservation yrkat på dessa högre anslag. Denna fråga kommer ytterligare att belysas av Mats Hellström. Mitt allmänna resonemang om förutsättningarna för att nå de mål som gäller för svenskt bistånd må vara tillräckligt för att motivera de justeringar av andra länderramar som vår reservation innebär.

Man kan ställa frågan: Finns det inga ljusglimtar i den mörka bild av u-landsvärlden som vi ständigt möter? Naturligtvis finns de, och jag vill för min del säga att jag upplevde några sådana vid ett besök i Vietnam i början av detta år – först genom att iakta de märkbart positiva förändringar som ägt rum sedan jag första gången hade tillfälle att besöka Nordvietnam 16 månader tidigare. Upplevelsen av den påtagligt mjuka övergång som man eftersträvade vid återföreningen mellan Nord- och Sydvietnam var likaså mycket uppmuntrande.

Det som gjorde ett särskilt starkt intryck på mig var emellertid det djupt medmänskliga sätt man använder då man tar hand om offren för kriget och amerikanernas framfart; dessa offer räknas ju i hundratusental. Jag kommer sent att glömma besöket på ett hem för rehabilitering av tidigare prostituerade kvinnor. Många av dem var sjuka, och många hade tidigare varit narkotikaslavar. Små medel stod till förfogande, men det goda handlaget var inte att ta fel på. Vi har mycket att lära oss av detta fattiga folk, som har oändliga behov att tillfredsställa men som ställer upp till sin medmänniskas stöd långt mer än vad vi gör. Det var en ljusglimt i en mörk värld. Vi föreslår ett större anslag till Vietnam. I

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

vad gäller propositionens förslag om Vietnam noterar jag med tillfredsställelse att moderaterna fått underordna sig biståndsministern – för det är väl så?

Avslutningsvis, herr talman, vill jag beröra ett helt annat ämne, nämligen u-landsinvesteringar. Vi vet att detta är en angelägen fråga för u-länderna och ingår som ett led i genomförandet av en ny ekonomisk världsordning. Vårt industribistånd har blivit mycket stort och rikt förgrenat, både i fråga om länder som berörs och i fråga om branscher och varuslag som det omfattar. Det har kommit till stånd med de stödformer vi redan har. Jag är väl medveten om att dessa behöver ses över för att behoven hos u-länderna bättre skall mötas av insatser från vår sida. Men jag håller på att justeringarna skall göras för att passa ett biståndssamarbete.

Jag kan däremot inte förlika mig med att man skulle bereda väg för svenska företag i de fattiga länderna när förstahandsintresset är att erövra marknader och tjäna pengar – sedan svenska staten först berett vägen genom att bekosta förstudier, förinvesteringar och utbildning av anställda samt garantera ersättning för riskerna – och de svenska intressena alltså sätts främst. Allt som är investeringar eller affärer är inte bistånd. Om det påminns vi i dessa dagar då vi diskuterar förslaget om svenskt medlemskap i IDB.

Biståndsministern har signalerat en särskild utredning om industri-bistånd. Den må komma, men jag förutsätter att den ges direktiv som omöjliggör en blandning av bistånd och insatser av annat slag och för andra ändamål. Jag förutsätter likaså att utredningen får en allsidig sammansättning. Det fatala missödet att glömma de fackliga organisationerna då industrisamarbetet diskuterades härförleden kan väl inte komma att upprepas.

Det finns ett problem som bevakas mer närgånget av de fackliga organisationerna än av någon i vårt land och internationellt, och det gäller de multinationella företagen. Deras makt är väl känd. Den växer och den utövas i hög grad i u-landsvärlden. Att tämja den kraften är en gigantisk uppgift. Kan jag hoppas att biståndsministern håller handelsministern vaken i denna fråga? Heller Ullsten får hjälp i ett samarbete med facket, det vågar jag påstå.

Denna fråga är en av de många som biståndspolitiska utredningen har lagt fram ett faktaunderlag för. Jag hoppas naturligtvis på debatt och opinionsbildning i denna fråga liksom i en lång rad andra frågor som initieras i detta utredningsarbete.

Herr talman! Detta anförande var inte avsett att täcka alla propositionens områden – andra socialdemokrater kommer att medverka till det. Ändå har jag funnit anledning att beröra ett antal frågor, även sådana som inte är kontroversiella men som jag tycker hör till en mera fullständig debatt om utvecklingsfrågor.

Jag yrkar slutligen bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! I ett anförande den 31 januari i år i Uppsala yttrade biståndsministern ungefär följande: U-ländernas intressen handlar inte bara om att avsätta en del av statsbudgeten till biståndsändamål. Det handlar lika mycket om att ha u-ländernas situation för ögonen när vi diskuterar handelspolitik, industripolitik, teknisk utveckling, sjöfartsfrågor eller vad det nu kan vara fråga om. Inom vart och ett av dessa områden gäller det att hitta lösningar som utan att gå på tvärs med vitala svenska intressen ändå är det bästa möjliga sett ur u-ländernas synvinkel.

Jag kan naturligtvis skriva under detta. Men tolkningen av yttrandet är vi säkert inte överens om. Vilka vitala intressen är det som herr Ullsten syftar på? Är det svenska folkets vitala intressen? Efter vad jag kan förstå är det inte så, utan det är storfinansens vitala intressen det handlar om.

Det är här som motsättningarna i den svenska u-lands- och biståndspolitikerna finns. Å ena sidan har vi en biståndspolitik, med många positiva inslag, å andra sidan har vi u-landspolitiken, i vilken ju ingår handel, valuta, investeringar osv.

Allt fler kommer underfund med att det måste till en samlad politik gentemot den tredje världen. Låt oss titta litet på hur detta i nuläget fungerar. I praktiken har ingenting skett, och ingenting kommer heller att ske. Varför? Vi har i det här landet en kapitalistisk ekonomi. Kapitalisternas ekonomiska bedömningar är oförenliga med solidariteten med de s. k. utvecklingsländerna.

Vad som i dag kallas utvecklingsländer är länder där majoriteten är inordnad i en internationell kapitalistisk, dvs. imperialistisk, ekonomi. I denna har de under en lång historisk process tilldelats ett visst produktionsmönster. Detta utgör ett hinder för de förändringar som är nödvändiga för att en ekonomisk utveckling skall komma i gång. I det här sammanhanget är det viktigt att observera de nya former för imperialistisk kontroll som utvecklats. Det traditionella mönstret av imperialistisk utplundring av de underutvecklade länderna är ju råvaruexploatering genom de stora koncernerna och trusterna. Profiten utnyttjas inte för industriell utveckling i u-landet utan tas hem till det imperialistiska moderlandet.

Denna internationella "arbetsfördelning" har emellertid undergått betydande förändringar. I u-länderna anlades vissa industrier för hemmamarknaden, i huvudsak lätt konsumtionsvaruindustri. Det allra nyaste är att de multinationella företagen i u-länderna skapar industriella enklaver utan någon som helst utvecklingseffekt, där vissa arbetsintensiva moment läggs ut för att utnyttja de låga lönerna. Samtidigt utvecklar dessa väldiga internationella trusten en "teknologisk imperialism" genom uthyrning och försäljning av patent, hela industrianläggningar, hela paket av metoder, produkter och produktionsmedel. Alltså: nya beroendeformer skapas som ytterligare splittrar sönder u-ländernas ekonomier, som re-

sulterar i att antalet fattiga och undernärda ständigt tenderar att öka.

Kontrollen över forskningen om industrideknologi ligger i händerna på de rika storföretagen. Dessa företag har som övergripande mål att nå en för aktieägarna tillfredsställande profit.

De investeringar som svenska och andra transnationella bolag gör i u-länderna är inte inriktade på att motsvara "mottagarlandets" behov av bostäder, livsmedel, hälsovård och utbildning för den fattiga befolkningmajoriteten. Majoriteten fattiga i u-länderna saknar den köpkraft som är förutsättningen för att ett företag skall vilja investera inom nämnda områden.

I stället inriktas de privata u-landsinvesteringarna på transportleder m. m., s. k. infrastrukturella investeringar, och råvaruutvinning för export eller på förädlingsindustrier, inriktade på att möta en köpstark privilegierad överklass behov av bilar, kylskåp, lyxvaror. Investeringar för legotillverkning blir också allt vanligare, eftersom man på detta sätt kan undgå de från företagets synpunkt oacceptabla men väl organiserade fackföreningar som ställer krav på löner och makt.

Nämnda fakta får givetvis konsekvenser för den "teknologiöverföring" resp. "överföring av anpassad teknologi" som de privata investeringarna erbjuder. "Anpassningen" lär knappast sträcka sig längre än vad som ligger inom ramen för det företagsekonomiskt lönsamma, och inom denna ram kan även ligga satsningar på s. k. arbetsintensiv teknologi. En anpassning som utgår från de fattigaste folkgruppernas – dvs. majoritetens – behov, som dessa uttrycks exempelvis i basbehovsstrategin, sker ytterst sällan. Herr Ullstens aldrig så välformulerade meningar om solidaritet med u-länderna förblir ord till intet förpliktande om man inte också i konkret handling visar denna solidaritet.

Innan jag går in på Sveriges utplundring av den tredje världen vill jag citera Algerkonferensens analys av underutvecklingen och vem som i praktiken är huvudfienden: "Imperialismen är det största hindret på vägen till självständighet och framsteg för de underutvecklade länderna, som kämpar för att uppnå en levnadsstandard med åtminstone ett minimum av välfärd och mänsklig värdighet. Imperialismen inte bara hindrar en ekonomisk och social utveckling av de underutvecklade länderna utan intar också en aggressiv inställning till dem som motsätter sig dessa planer och försöker påtvinga dem sådana politiska, sociala och ekonomiska strukturer som uppmuntrar till utländsk dominans, beroende och nykolonialism."

Ett av Sveriges ansikten mot den tredje världen är de svenska storföretagens verksamhet i dessa länder. Den verksamheten skiljer sig inte exempelvis från den verksamhet som bedrivs av de amerikanska företagen. Lennart Bylock, verkställande direktören i Nitro Nobel, har hållit ett föredrag, som refererades i Örebro-Kuriren den 30 januari 1976. Där målar han till att börja med upp en framtid där nykolonialism och teknologisk imperialism till fullo ersatt de äldre imperialistiska metoderna för utsugning och kontroll. Han säger bl. a.: "Den svenska regeringen

för en utomordentligt framsynt utrikespolitik. --- Det är u-länderna som är framtidens exportmarknad. --- Sverige har bl. a. genom sitt agerande i FN byggt upp en fond av good-will i de fattiga länderna, samtidigt som dessa är besvikna på stormakternas imperialism. --- Vad det handlar om är helt enkelt hur vi kan profitera på denna good-will."

När de borgerliga och socialdemokraterna någon gång förmår sig till att diskutera svenskt privatkapitals investeringar i tredje världen, försöker man försvara detta med att det är till fördel dels för Sverige, dels också för tredje världen. Jag vill, herr talman, påstå att detta är lögnaktigt. För det första har u-länderna och de alliansfria staterna en helt annan bedömning än den som presenteras av regeringen i det här landet. För det andra har svenska kapitalister gjort många uttalanden som vederlägger regeringens och utrikesutskottets påståenden. Jag har citerat en storfinsansman i det här landet, Bylock. Men jag kan också citera L M Ericssons årsrapport, som visserligen är från 1971, där man säger följande: "De starkt manuella tillverkningsmomenten - montering, förbindning och provning - förlägges i ökad grad till de utländska fabriker, delvis som en följd av krav på lokal tillverkning i respektive land och till en del orsakat av arbetskraftsbrist och kostnadsstegringar i Sverige. Det är även i linje med internationella önskemål om lämplig arbetsfördelning mellan industriländer."

Men jag kan citera ett ännu mera rakt uttalande. Det görs av den västtyska statliga organisationen Deutsche Entwicklungs-Gesellschaft i dess årsrapport från 1972. Där säger man följande: "Dessutom kan ett högt industrialiserat land som Förbundsrepubliken på lång sikt inte undvika att överflytta den arbetsintensiva produktionen med höga lönekostnader till u-länderna och hemma koncentrera produktionen på varor som baseras på modern teknologi och stor kapitalinsats. Detta blir det bästa sättet att främja arbetsfördelningen i världsekonomin och den tyska ekonomins stabilitet och tillväxt."

Ja, det är så som arbetskraftsintensiv industri och anpassad teknologi skall överföras till u-länderna. Talande exempel är Formosa, Hongkong, Singapore, Sydkorea och ett flertal brutala militärdiktaturer i Latinamerika. Visst är tillväxten hög i dessa länder. Men vem kommer denna tillväxt till godo? Ja, inte är det befolkningsmajoriteten i dessa länder.

Vad som är viktigt att diskutera är, vilka u-länder man skall godkänna investeringar i. Dessutom är det viktigt att diskutera avsikten med de privata utländska investeringarna.

Vad är det då som är utmärkande för svenska utlandsinvesteringar? Det visar sig att Latinamerika i tredje världen tar emot merparten av dessa investeringar. Brasilien är den största av mottagarna. Det handlar alltså enbart om länder med ytterst reaktionära och brutala regimer.

Jag har tidigare citerat några av storfinsansens män. Jag skall fortsätta med ytterligare en. Direktör Hans Stahle i Alfa-Laval har sagt följande: "I u-länderna har vi framför allt produktion i Brasilien och Argentina. Det är förräntningens höjd och den förväntade tidsrymden inom vilken

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

förräntningen kan äga rum, dvs. hur snabbt jag får tillbaka min investering, som blir avgörande.”

Den fråga som jag här berört är en av de viktigaste i den svenska u-landspolitiken och när vi skall diskutera en ny ekonomisk världsordning. Problemet är nu hur den borgerliga regeringen behandlar denna viktiga fråga.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen införde bl. a. investeringsgarantisystemet, som var begränsat till våra huvudmottagarländer i tredje världen. Det var ett system som vid en eventuell nationalisering skulle garantera svenska företag ersättning av skattemedel.

Nu vill den borgerliga regeringen utvidga detta investeringsgarantisystem till att i princip omfatta samtliga u-länder. Propositionen har ännu inte lagts, men efter vad jag kan förstå kommer den. Denna utvidgning står helt i överensstämmelse med de krav som har framförts av svensk storfinans. Dessutom ligger nu ett förslag från regeringen om medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken. Det betyder att lönarbetarna i det här landet skall bidra till att ge u-hjälp till de brutala militärdiktaturerna i Latinamerika. Det är också så som vi skall tolka biståndsministerns tal om vitala svenska intressen.

Någon gång i mitten på december sade biståndsministern i en debatt med mig om medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken att ett medlemskap inte var förenligt med biståndspolitiska motiv. När jag då utvidgade frågan och undrade om ett medlemskap stod i överensstämmelse med vår u-landspolitik svarade herr Ullsten: Nej, inte ens det.

Vad är det som har hänt, herr Ullsten, från mitten på december fram till den dag någon månad senare då ni lade propositionen som har gjort att ni har ändrat uppfattning i den frågan? Har banken förändrats? Efter vad jag förstår har den inte gjort det. Det skulle vara intressant att få höra vad som har gjort att herr Ullsten nu plötsligt också kan se ett medlemskap i IDB som förenligt med vår u-landspolitik.

I första hand skall svenskt kapital tillgodoses, därefter skall vi tillgodose u-länderna med biståndsanslag. Med den sortens politik gynnar vi regimer som är folkfientliga. Vi bidrar till att förlänga dessas existens, vi bidrar till att förlänga lidandet för folkmajoriteterna i dessa länder.

Det vore hederligare av utskottsrepresentanterna och biståndsministern att klart säga ifrån att Sverige som ett utvecklat kapitalistiskt land inom den kapitalistiska världsekonomin inte kan upprätta en sammanhängande och konsekvent politik till gagn för u-länderna. För detta krävs en total samhällelig kontroll över utrikeshandeln, kapitalöverföringar osv. Detta kräver i sin tur att Sverige bryter sig ur de ramar som den kapitalistiska världsekonomin har angivit. Trots detta anser vi inom vpk att det finns en viss rörelsefrihet för Sverige inom systemets ramar. Vi anser exempelvis att det borde vara möjligt att helt avskaffa investeringsgarantisystemet och att Sverige lämnar de imperialistiska organen Världsbanken och Oljeklubben som är riktade mot tredje världen. Vi anser vidare att kraven på solidaritet med de fattiga länderna och vår uppslutning bakom

u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning gör det nödvändigt att regeringen genom lagstiftning också fastställer vissa riktlinjer för svenska företags direktinvesteringar utomlands.

Där har vi framför allt tre krav för privata svenska u-landsinvesteringar:

1. Investeringar skall ske enbart till progressiva u-länder som begär detta.
2. De fackliga organisationerna i Sverige skall höras och även ha vetorätt, detta för att företagen inte skall kunna använda kapitalexport som medel mot de arbetande i Sverige.
3. Företaget skall visa att dess kapitalexport icke är till men för det mottagande landet, snedvrider dess ekonomiska struktur eller är ett led i försök att understödja en regim som motsätter sig ekonomisk och social utveckling och utjämning.

Herr talman! Jag vill nu något kommentera det avsnitt som handlar om biståndspolitik. Där finns vissa delar som är klart progressiva och som under årens lopp har drivits fram av en stark opinion i det här landet. Det är stödet till progressiva och socialistiska stater. Det är stödet till befrielseströrelser i södra Afrika. Men det är inte tack vare de borgerliga partierna som Sverige har fått denna inriktning på den här delen av biståndspolitik. Man behöver bara läsa Dagens Nyheter i dag för att få detta helt klart för sig.

Trots dessa positiva delar finns det också vissa negativa bitar i biståndspolitik.

Detta gäller först och främst ländervalet. Det diskuterades utförligt under förra årets biståndsdebatt. Man hänvisade då till biståndspolitiska utredningen. Nu finns utredningens material. Majoriteten i utredningen har på denna punkt sagt ungefär ja så.

Först konstateras att utvecklingssamarbetet skall bedrivas med länder vars politik går i ekonomisk, demokratisk och socialt utjämnande riktning. Det kan heller inte vara förenligt med biståndets motiv eller mål att det bidrar till att konservera en framstegsfientlig samhällsstruktur.

Frågan är nu hur dessa principer skall tillämpas i praktiken. Jag påstod i förra årets biståndsdebatt att majoriteten i den här kammaren är efter år obekymrat trampat de grundläggande principerna under fötterna. Jag kan i dag säga att majoriteten i denna kammare tydligen också i fortsättningen kommer att agera på liknande sätt.

Vi kommer att fortsätta med ett långsiktigt utvecklingssamarbete med Kenya och Zambia, trots att det bevisligen i dessa länder inte bedrivs en politik som kommer de fattigaste folkgrupperna till godo. Vi kommer att fortsätta samarbetet med Indien, trots att situationen där kommer att bli etter värre än under Indira Gandhis ledning.

Bangladesh är ett annat land där situationen drastiskt försämras för befolkningsmajoriteten och där varje svenskt projekt efter vad jag kan förstå misslyckas.

En förutsättning för att biståndet skall få en utvecklingseffekt är efter vad jag kan förstå att regimerna i nämnda länder har utvecklingsplaner

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

– och förmåga att genomföra dessa – som syftar till ekonomisk och social utjämning mellan alla folkgrupper. Sådana finns inte i nämnda länder. Resultatet blir i de här fallen att de borgerliga och socialdemokraterna använder de svenska skattebetalarnas pengar till att gynna de redan besuttna i Indien, Kenya, Bangladesh och Zambia.

Nu säger representanterna i utrikesutskottet för dessa fyra partier att vi inte kan lämna Bangladesh i sticket utan att vi måste fortsätta. Men hur kan ni säga på det sättet? Just genom att fortsätta att pumpa in pengar uppehåller ni den utvecklingsfientliga regimen exempelvis i Bangladesh. Ni är ju överens med oss om att det bistånd som vi lämnar till Bangladesh inte kommer de fattigaste folkgrupperna till del. Då måste det alltså vara så att vårt bistånd kommer de redan besuttna till del. Så var det med vetet för några år sedan, och så är det nu med våra biståndspengar. Jag kan förstå att detta inte bekymrar de borgerliga partierna med tanke på den politik de tillämpar när det gäller de privata utlandsinvesteringarna och stimulansen för desamma. Det är mera förvånande att socialdemokraterna fortsätter att slå sig samman med de borgerliga i den här frågan.

Vårt krav är sålunda att ingen höjning av biståndsanslagen skall ske till följande länder: Indien, Bangladesh, Zambia och Kenya samt att Indien, Zambia, Tunisien och Kenya successivt avvecklas som svenska programländer. Skall stöd ges till dessa länder, bör det ske i form av katastrofinsatser med garantier för att man når de mest behövande.

Jag skall också, herr talman, säga några ord om Cuba. Vi hade en utförlig debatt i denna fråga förra året. Jag tänker inte ödsla mycket krut på den borgerliga regeringen. Det står klart vilken inriktning svensk u-lands- och biståndspolitik kommer att få. De borgerligas solidaritet med länder som skakat av sig utländskt beroende, som avskaffat nöd och lidande, består i bestraffningen att man minskar biståndet till dem.

Det är inte förvånande att moderaterna går till väga på ett sådant sätt. Det är inte förvånande att dessa högerpolitiker tycker illa om att Cuba omintetgjorde imperialisternas försök att förvägra Angola oberoende och självständighet. Vi vet att den svenska högern alltid har stått på förtryckarnas sida, och det kommer man också att göra i framtiden.

Något mer förvånande är centerns och folkpartiets agerande. Deras argument var ju desamma som moderaternas.

Cuba har haft och har enorma svårigheter att kämpa mot för att utveckla landet. Jag tänker framför allt på USA:s blockad och sabotage mot landet, som aldrig har ifrågasatts av borgarna eller moderaterna. Jag har aldrig hört några protester från det hållet mot alla de sabotagehandlingar som USA har begått mot Cuba. Det senaste var sprängningen av ett flygplan, då en mängd människor omkom. Trots dessa ideliga sabotage från USA har Cuba blivit ett exempel och ett föregångsland bland de underutvecklade länderna. Cubas utveckling visar på möjligheterna att med stora ansträngningar och uppoffringar, där hela befolkningen delar arbetsbördan och arbetets frukter, på allvar bryta un-

derutvecklingens onda cirkel. Det bör vara en självklar plikt för Sverige att stödja denna utveckling och därmed bevisa allvaret i målsättningen för den svenska biståndspolitiken.

Jag yrkar, herr talman, med detta bifall till motionerna 675 och 671.

Herr IERNELIUS (m):

Herr talman! Det finns knappast någon anledning för mig att ta upp herr Måbrinks anförande till granskning. Det saknar praktiskt taget nyhetsvärde. Det var bara en sak jag fäste mig vid. Herr Måbrink anförde att Sverige inte kunde ge någon effektiv u-hjälp, därför att Sverige var en kapitalistisk stat och därför att Sverige saknade kontroll över utrikeshandel, planekonomi etc.

Låt oss då se på en stat som har kontroll över ekonomin, som har en statlig utrikeshandel, som har en planhushållning och där det kommunistiska systemet råder – Sovjetunionen. Hur är det med u-hjälpen från det hållet? Jag skall be att få hänvisa till en analys i tidningen Rapport, SIDA:s organ, nr 1 för 1977. Det är en analys under rubriken "Broderlig hjälp" eller lönsamma affärer?

Författarens slutsats blir: "Om man därtill lägger vad som tidigare sagts om stora återbetalningsflöden är det inte osannolikt att Sovjetunionen direkt **tjänar** på sitt biståndsprogram." Så går det tydligen till i en stat, som har dessa goda förutsättningar för u-hjälp.

Herr talman! Dagens debatt infaller några dagar efter det att den biståndspolitiska utredningen avlämnat sitt med intresse motsedda betänkande. Däri behandlas hela den svenska biståndsproblematiken och lämnas förslag på lång sikt. Dessa skall nu remissbehandlas i vanlig ordning fram till den 15 oktober. Remissinstanserna behöver förvisso god tid på sig. Sedan är avsikten att det nya handlingsprogrammet skall förberedas av regeringen, innan det blir proposition. Sedan får riksdagen pröva ärendet i vanlig ordning.

Debatten i dag måste med nödvändighet präglas av att den långsiktiga granskningen av vår biståndspolitik är så näraliggande. Man kan därför säga att debatten i dag egentligen blir en anhalt på en lång väg, där år 1952, då det hela började, och år 1962, med propositionen 100, är milstolpar på vägen.

Också ett annat utmärkande drag finns i detta betänkande från utskottet, nämligen den relativt stora enigheten mellan företrädare för regeringspartierna och oppositionen i utskottet vid dess behandling av proposition och motioner. Man har i utskottet skrivit sig samman, som det heter, om en ny ekonomisk världsordning, utvecklingssamarbetets inriktning samt u-landspolitiken. Man är också överens om industri- ståndet, familjeplaneringen, det bundna biståndet, stödet till enskilda organisationer och folkrörelsemedverkan, särskilt vad avser åtgärder för kvinnors frigörelse och utveckling.

Om informationsverksamheten från SIDA och dess administration föreligger inte några enskilda motioner, sannolikt bl. a. därför att den bi-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

ståndspolitiska utredningen i dessa båda avscenden fortsätter sitt arbete.

Vad delar sig då meningarna om? Det finns dock nio reservationer. Ja, i första hand är det fråga om bidraget till internationella biståndsprogram, i främsta rummet Internationella utvecklingsfonden, IDA. Motsättning råder också om bidraget till den Asiatiska utvecklingsbanken, men här är det fråga om relativt ringa belopp. De pengar som enligt socialdemokraternas förslag därmed sparas vill man i stället använda bl. a. för en fördubbling av regeringens anslag till Cuba – 70 milj. kr. i stället för 35 miljoner – samt för mindre höjningar av vissa anslag till några få länder, Vietnam, Tanzania etc. Men socialdemokraterna vill även – och det är viktigt – höja anslagen till befrielseströrelserna i södra Afrika, och man har också en annan mening beträffande utvecklingssamarbetet med Pakistan och Kenya.

Vad SIDA:s förslag om de enskilda länderna beträffar är att märka att detta av regeringen reducerats och att reduktionen på sätt och vis drabbar de olika länderna ungefär lika. Den som inte är beredd att ändra på totalbeloppet eller på anslaget till IDA har då inte haft något annat val än att göra motsvarande prutningar på SIDA-förslaget. Dessa prutningar har naturligtvis inte vägts på guldväg, men i förhållande till anslagets storlek är de i alla fall tämligen marginella.

Dessa olika delar av de socialdemokratiska reservationerna kommer i fortsättningen att från denna talarstol behandlas av andra företrädare för utskottsmajoriteten.

En fråga som ofelbart inställer sig – inte minst hos den allmänna opinionen – är: Bör vi låna utomlands till u-hjälp? Så har faktiskt skett under de senaste åren. Den svenska enskilda och kommunala upplåningen under de två senaste åren har uppgått till ca 20 miljarder kronor, vartill kommer en inte obetydlig statlig upplåning.

Den statliga upplåningen tvingas vi fortsätta och kraftigt utöka under år 1977, liksom den enskilda upplåningen i viss mån kommer att fortsätta. För många ter det sig då tämligen groteskt att man, samtidigt som man höjer u-hjälpsanslaget, måste vidga sin upplåning utomlands. Emellertid bör i detta sammanhang några saker observeras.

För det första kan den svenska u-hjälpen icke bli till ett dragspel – ut och in allteftersom vår bytesbalans förändras. Planeringen måste vara flerårig för att ge effekt och för att vår biståndspolitik skall vara trovärdig. Solidariteten kräver att utfästelserna hålls, även när det ekonomiska underlaget förändras.

För det andra bör också observeras att även om vi nu står inför en svacka i vår ekonomi, så är vårt läge ofantligt mycket annorlunda än de u-länders som får bistånd från oss. En ändring av format i vårt biståndsprogram kan icke motiveras med, som vi hoppas, tillfälliga ekonomiska svårigheter för oss här hemma.

En annan sak är att tillväxten – och utebliven tillväxt – i vår ekonomi måste påverka tillväxten i biståndet. I förra årets u-hjälpsdebatt sade utrikesutskottets dåvarande ordförande Arne Geijer att den då rådande

ekonomiska situationen var ganska besvärande och alltså kommer att bli en mycket svår fråga under de närmast följande åren i svensk ekonomi. Han blev tyvärr mer än sannspådd. Utskottet har behandlat detta på s. 8 i sitt betänkande och konstaterar: "I sammanhanget bör också det i och för sig självklara förhållandet hållas i minne att en hög produktions- och exportnivå hos vårt land har ett grundläggande samband med en fortsatt hög och växande biståndsnivå."

I det här sammanhanget kan man också ett ögonblick stanna inför frågan om vi har uppnått enprocentsmålet eller inte och om vi kommer att uppnå det nu. Budgetåret 1975/76 nådde vi icke högre än till 0,99 % – alltså stannade vi under det enprocentsmål som dåvarande regeringen beräknade. Under år 1976, det år vi skulle ha uppnått enprocentsmålet, stannade vi vid 0,97 %. Det fattades inte mindre än 106 miljoner.

Årets prognos är genom höjningen av anslaget något fastare förankrad, men antagandet är i alla fall osäkert. Stiger BNP till följd av inflationen, ökas osäkerheten. Utskottet har behandlat frågan på s. 12, där det heter: "För budgetåret 1977/78 kommer 1 %-nivån enligt regeringens förslag att något överskridas, även om denna beräkning är behäftad med samma osäkerhet som beräkningarna i tidigare budgetpropositioner om biståndsanslagens procentuella andel av BNP."

I ett särskilt yttrande har socialdemokraterna understrukt denna osäkerhet – till en början var de med på utskottets formulering som den var – och det är väl inget att säga om det. Det är väl riktigt att det är osäkert. Men man bör då kanske också lägga märke till att de förslag till ekonomiska åtgärder som hittills rests från oppositionens sida icke hade minskat denna osäkerhet. Ta t. ex. följderna av arbetsgivaravgiften, som hade slagit på bruttonationalprodukten på samma sätt, minst, som en momshöjning.

Ett av de länder som har diskuterats är Cuba. Förra regeringens förslag om bistånd till Cuba för innevarande budgetår om 70 milj. kr. nedskars av riksdagen till 40 miljoner. Riksdagen beslöt samtidigt att hjälpen till Cuba skulle nedtrappas. Det beslutet fattades genom lottning. Utskottets socialdemokratiska majoritet då godtog i fjol också i princip att en nedtrappning skulle äga rum men gjorde en rad förbehåll. Dessa var t. ex. att en varaktig förbättring av landets utvecklingssituation borde konstateras samt att bidraget borde successivt avlösas och ersättas av ett vidgat samarbete i andra former.

Riksdagens beslut var däremot ett annat – nedtrappning skulle ske, men utan förbehåll. Och det är naturligt att den nya regeringen icke går emot detta tidigare riksdagsbeslut utan i stället ansluter sig till det samma.

Skälen för nedskärningen i fjol var många. Här är några av dem:

1. Cuba är ett av naturen rikt utrustat land med en bruttonationalprodukt per invånare av 710 dollar, att jämföra med Indiens 140 dollar och Bangladeshs 100 dollar.
2. Cuba ger självt bistånd till u-länder.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

3. Cuba har under årens lopp från en supermakt mottagit enorma summor, inför vilka den svenska hjälpen helt förbleknar.

4. Cuba har ett ingående ekonomiskt samarbete med östblockets ekonomiska organisation COMECON, och redan därmed bör landet kunna stå på egna ben.

5. Fri- och rättigheterna kan knappast sägas tillämpas i Cuba. Det samma gäller visserligen om många länder, men det är i varje fall inte något skäl för ett särskilt tillmötesgående från Sverige i förhållande till Cuba. Polisstaten finns där; antalet politiska fångar är väl bekant.

De nya skäl för ett frångående av riksdagens uttalande som de socialdemokratiska reservanterna i år åberopar för att höja beloppet till 70 miljoner – vänsterpartiet kommunisterna vill ju ytterligare höja beloppet – är de katastrofala prisfallen på socker och de snabbt stigande importpriserna för Cuba. I fråga om sockret har jag framför mig en tabell som redovisar medelnoteringen i London per månad sedan 1964. År 1977 var detta pris i mars 92,70 per kg, vilket onekligen innebär en kraftig sänkning från förra årets notering i mars som var 152,21 och som i sin tur innebär ett ännu större fall sedan mars 1974 och 1975. Så långt är det socialdemokratiska resonemanget riktigt. Men å andra sidan innebär marsnoteringen i år en notering som är ungefär jämställd med priserna 1973 och 1972 och tre å fyra gånger högre än 1966 och 1967. 1977 års siffror är t. ex. jämställda med 1964 års siffror.

Sockerpriserna på världsmarknaden liknar alltså en berg- och dalbana, ungefär som kaffepreiserna. Rimligen kan det icke ankomma på Sverige att täcka gap som kan uppstå i detta sammanhang för den kubanska ekonomin. Dessutom kan det tilläggas att den övervägande delen av Cubas sockerexport går till Sovjetunionen till priser som på sätt och vis parallellställs med de oljepriser som Sovjet debiterar för sin leverans till Cuba av olja. Sovjet är som bekant den stora leverantören av olja till Cuba. I denna mening är då Cuba mer gynnat än andra oljeimporterande länder.

I det här sammanhanget skall jag inte ingå på den förbättring som synes vara på väg i fråga om Cubas relationer med den stora grannen och som i varje fall synes komma att leda till inkomster från turistnäringen. Detta är dock alltjämt spekulationer. Att den på sin tid av Förenta staterna inledda ekonomiska blockaden mot Cuba – som en följd av raketbaserna med riktning mot Förenta staterna, som uppmonterats på kubansk mark och länge förnekades – är på väg att luckras upp är ostridigt.

När reservanterna vidare åberopar att det svenska biståndet i dag bl. a. går till hälsovård och undervisning kan detta vara riktigt, men ingen kan väl bestrida att tillgodoseendet av dessa elementära behov i ett samhälle genom t. ex. bistånd utifrån friställer kubanska statsmedel för andra ändamål. Jag behöver inte precisera vilka utgifter jag tänker på.

Jag behöver knappast heller tillägga att just anslaget till Cuba har varit ett av de mest kontroversiella i svensk u-hjälp och att en betydande

del av opinionen reagerar däremot. Att landets statschef öppet förklarar sig verka för en världsrevolution och i handling också söker infria sitt löfte är knappast ägnat att opinionsmässigt förankra Cubahjälpen hos det övervägande flertal i Sverige som icke önskar en sådan världsrevolution.

Svikandet av utfästelsen till Sveriges dåvarande statsminister om tillbakadragande av de kubanska trupperna i Afrika – en utfästelse som gavs i ett givet och som matnyttigt betraktat läge, nämligen under dåvarande utrikesminister Kissingers besök i Sverige – kan ej heller sägas ha stärkt Cubas ställning inom svensk opinion. Det kan också tilläggas att ett i stort sett enigt storting i Norge uttalat sig för att den norska Cubahjälpen definitivt skall upphöra 1978.

Så, herr talman, skall jag ta upp en sak som inte diskuterats i utskottet och där jag alltså på intet sätt företräder detta. Sverige har sedan 1964 lämnat bidrag till utbildning för flyktingar och till juridiskt och humanitärt stöd till rasåtskillnadspolitikens offer. År 1969 utvidgades detta stöd till att omfatta befrielseörelserna i Afrika, vilket ej ansågs komma i konflikt med den folkrättsliga regeln om att ingen stat har rätt att ingripa i en annan stats inre angelägenheter. Anledningen till att konflikt ej ansågs föreligga var den att Förenta nationerna i detta fall tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet. År 1975 hänvisade utrikesutskottet till detta utlåtande och anförde samtidigt att grunden för bistånd till afrikanska befrielseörelser utgörs av resolutioner av FN:s generalförsamling som Sverige kunde stödja. Detta stöd har hitintills bestått av livsmedel, kläder, utrustning för sjukvård och utbildning samt transportmedel och har betecknats som humanitärt. Hjälpen har icke lämnats till militära ändamål. Det konstaterade nu senast biståndsutredningen.

Supermakternas motsättningar på afrikanskt område demonstreras nu delvis av ombud. Att spänningarna profilerats är uppenbart, och inte minst händelserna i Zaire visar detta. Den svenska regeln om att bistånd till befrielseörelserna icke bör lämnas för militära ändamål blir under sådana förhållanden ännu viktigare. Den tidigare regeringen bör ha en eloge för att den i ett fall där innehållet i ett avtal med en befrielseörelse missbrukades för militära ändamål helt resolut sade upp avtalet. En strikt observans av regeln om icke-militärt bistånd är så mycket mera nödvändig som i samband med de tilltagande stormaktsmotsättningarna vår neutralitet eljest lätt skulle kunna ifrågasättas, om vi indirekt engagerade oss i användning av våld eller eljest militärt. Jag utgår därför från att regeringen och biståndsorganen noga övervakar att denna regel alltfört iakttas.

Så, herr talman, kan jag väl inte låta denna debatt passera utan att säga några ord om Vietnam. Det gäller ju att upprätthålla traditionerna, men jag skall för dagen inskränka mig till att konstatera att våra farhågor beträffande skogsprojektet har mer än besannats. Kostnaderna beräknas nu vara uppe i 1 050 milj. kr. Det stannar inte vid detta utan kostnaderna

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

kommer att växa ytterligare. När projektet först presenterades för riksdagen angavs kostnaden preliminärt till 500 milj. kr. Sedermera slöts ett avtal som gällde 720 milj. kr., ett avtal som aldrig underställts riksdagen. Vi moderater har aldrig röstat emot anslaget till skogsprojektet. Vad vi däremot har krävt är att det avtal som på sin tid slöts och som gällde de 720 miljonerna skulle ändras, eftersom det till sina konsekvenser var ganska huvudlöst. Nu är tiden ute. Så mycket av avtalstiden har gått att det inte är stor idé att påyrka någon ändring, och därför har vi inte något yrkande i år. Kostnadsökningen skall enligt regeringens förslag och SIDA täckas av övriga biståndsmedel till Vietnam. Detta gör att kostnaderna inte direkt framgår av totalsiffrorna, men de finns där i alla fall.

Så skall jag också, förlåt att jag hoppar ett tag, ta upp en liten ljusglimt, en av de få som för ögonblicket finns i biståndsarbetet. Det föreligger nämligen uppgifter som tyder på att totalproduktionen av spannmål i år tycks öka i snabbare takt än befolkningsökningen. Det är första gången på länge som det inträffar. Det innebär inte att problemen är ur världen, eftersom ökningen är oproportionerligt fördelad. Den sker inte i de mest nödlidande områdena utan kommer huvudsakligen de stora spannmålsproducenterna till godo, men dock finns det ökade förrådet där. Det är som sagt en liten ljusglimt.

Jag vill också säga några ord om en fråga som tidigare ofta berörts i biståndsdebatterna, nämligen att det råder en obalans i vårt bistånd. Stora delar av biståndet går till länder som öppet presenterar sig som marxistiskt-leninistiska, och det kanske inte är ägnat att alltid förankra biståndet i svensk opinion. Dessa länder har naturligtvis rätt att själva välja sin åskådning, och den skall vi inte blanda oss i när det gäller biståndsfördelningen i den mån övriga kriterier uppfyllts – fattigdomskriteriet etc. – men man kan ju hoppas på att den förnyade prövning av ländervalet och av vår biståndspolitik över huvud taget som kommer att ske i samband med biståndsutredningens betänkande kommer att leda till att vi eftersträvar en något större balans i fråga om ländervalet.

Jag vet att jag i sådana sammanhang alltid får frågan: Vilka länder syftar ni då på? I t. ex. Afrika är övervägande antalet länder av denna typ. Jag tror att man skulle kunna komma till rätta med problemet, om man startade från något annorlunda utgångspunkter än vad som tidigare använts.

Jag vill till sist, herr talman, när det gäller kriterierna för vårt bistånd säga ett det svenska biståndet glädjande nog väl har kunnat värja sig mot anklagelserna att "vi tar pengar från de fattiga i de rika länderna för att ge åt de rika i de fattiga länderna". Men det är ett kriterium som jag tycker saknas i det sammanhanget och som redovisas i ett särskilt yttrande av Ingrid Sundberg och mig själv vid utskottets betänkande, nämligen kriteriet att ett land som vidtager militära operationer utanför området för sin egen säkerhet knappast bör vara kvalificerat för svenskt bistånd. Till denna fråga återkommer fru Sundberg.

Herr MÁBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller nyhetsvärde, herr Hernelius, lyssnade jag uppmärksamt på vad herr Hernelius sade men fann inte mer än något litet i den vägen, nämligen det som gällde Sovjetunionen. Jag förstår att herr Hernelius har brist på argument och då måste använda detta sätt att debattera. Men det var intressant att notera att enligt herr Hernelius är nu herr Brezjnev och herr Hernelius överens om att man skall tjäna på biståndet. Det är ju en intressant konstellation: herr Hernelius och Sovjetunionens ledare.

Jag tog upp vissa väsentliga frågor, herr Hernelius. Ni har ju gallskrikrit och orerat om kostnadsfördyringar och annat under årens lopp när det gäller skogsprojektet i Vietnam. Jag tog upp Bangladesh. Också i det landet bedrivs ett skogsprojekt, som har mindre omfattning men som ändå tar en hel del av de svenska skattebetalarnas pengar i anspråk. Enligt de uppgifter jag har – och jag tror att också herr Hernelius är väl informerad om detta – fungerar det över huvud taget inte. Jag skulle vara intresserad av att höra herr Hernelius uppfattning om det. Tycker herr Hernelius att vi, trots att miljoner slösas bort där, ändå skall fortsätta med den typen av verksamhet, eller vad har herr Hernelius för uppfattning?

Vidare talade herr Hernelius om att förutsättningen för att vi skall kunna ge bistånd och öka biståndet är hög tillväxt och exportnivå i landet. Det är ganska avslöjande. Ni vill diskutera biståndet, men u-landspolitiken, som jag tog upp, vill herr Hernelius inte diskutera. Det kan han inte, det vågar han inte, för då avslöjar han sig.

Herr Hernelius har redan avslöjat sig här genom att förespråka hög tillväxt och hög exportnivå. Vad innebär det? Det innebär vad jag påpekade förut, nämligen medlemskap i Interamerikanska utvecklingsbanken, som skall stödja förtryckarregimer i Latinamerika, förprojekt och förstudier som svenska staten, dvs. de svenska skattebetalarna, skall stå för därför att den svenska storfinansens skall kunna öka utsugningen av folk i den tredje världen, bl. a. Latinamerika.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utan att vara åberopad av herr Hernelius vill jag ändå göra en kommentar till vad han avslutningsvis anförde i sitt inlägg rörande den kommande länderinriktningen. Jag finner nämligen att det är en polemik mot vad jag hade anledning att framföra – att ländervalet är mycket viktigt därför att det skall möjliggöra att svensk biståndspolitik kan medverka till att nå de målsättningar som vi har, nämligen att angripa orättvisorna i länderna, att få en bättre fördelning människorna emellan, att komma åt de fattiga massornas problem. När därför herr Hernelius återigen tar upp en stark kritik av Cuba, som under hela sin tillvaro som självständigt land har kämpat med just de här frågorna och även har lyckats ganska väsentligt, tycker jag det är uppseendeväckande.

Dessutom talas det nu om visst styrelseskick som skulle utesluta dem

från att vara samarbetsländer med Sverige – om jag fattade herr Hernelius rätt – vad dessa länder än utträttade i fråga om utvecklingspolitik.

Det är synnerligen viktigt att vi får det klart för oss i dag, för det skulle ju betyda en omorientering av u-landspolitiken om vi skulle ha sådana kriterier då vi valde länder. Vi kan ju tänka på Moçambique, Angola, Tanzania. Skulle dessa länder plötsligt brännmärkas och uteslutas från samarbete med Sverige därför att de nu har den politiska ledning och den politiska inriktning som de har?

Det vore bra om herr Hernelius gav oss besked på denna punkt.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Lewén-Eliasson vill jag säga att jag har aldrig uttryckt mig så att det kan tolkas som att Sverige skulle avbryta förbindelserna med leninistisk-marxistiska stater i fråga om bistånd. Jag har däremot sagt att vår biståndspolitik icke bör uppvisa en så stor slagsida som den gör. Den slagsidan kan avhjälpas genom att andra länder kommer till som biståndsmottagare. Slagsidan kan också avhjälpas genom att en större del av vårt anslag går till multilateral hjälp. Men jag har icke uttalat mig om indragning av bistånd till något land på grund av dess styrelseskick – möjligen med undantag för Cuba, där jag framhöll att dess regim icke tillämpar principen om fri- och rättigheter på ett sådant sätt att landet bör gynnas av Sverige som biståndsgivare. Det är en annan sak.

Men synpunkten om obalansen i vår biståndspolitik blir naturligtvis ännu viktigare om man tänker på vad fru Lewén-Eliasson sade, nämligen att biståndspolitikerna är en del av vår utrikespolitik.

Till herr Måbrink vill jag säga att jag finner det föga givande att gå i någon debatt med honom. Herr Måbrink saknar bl. a. den elementära förutsättningen för att delta i en debatt – att höra på vad debattörerna säger.

Jag har icke någonsin i mitt anförande sagt att Sverige skall tjäna på biståndet. Jag har åberopat en tidskriftsartikel, enligt vilken Sovjetunionen ansågs tjäna på biståndet. Det är en helt annan sak, herr Måbrink. Därmed faller jämförelsen mellan herr Brezjnev och min ringhet till mar-ken redan av den anledningen. Det finns säkert personer och partier i denna sal som står herr Brezjnev närmare. Vilket av de två partierna som jag syftar på som står herr Brezjnev närmast kommer väl att avgöras av protokollet i Moskva, när dessa partier nästa gång tar sitt säte i någon sal för inbjudna därstädes.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kort bestrida att det urval av mottagarländer som vi har f. n. skulle ha någon politisk slagsida. Om vi går igenom dem, tror jag att vi finner en ganska god fördelning på olika politiska system. Men huvudsaken – jag vidhåller det – är ju att åstadkomma ett uppnående av det biståndspolitiska mål vi har. Jag hoppas att hänsyn skall tas till det även i fortsättningen.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande målsättningen är vi överens. Det finns därför inte anledning att förlänga diskussionen på den punkten.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! I regeringsförklaringen angav den nya regeringen vid sitt tillträde följande målsättning för sin internationella solidaritetspolitik:

”Sverige måste öka sina insatser i kampen mot nöd och hunger i de fattiga länderna. Enprocentsmålet för vårt bistånd skall ses som ett etappmål.”

Vidare fastslogs:

”Vår anslutning till tankarna bakom en ny ekonomisk världsordning är ett uttryck för den solidaritet vi känner med fattiga och förtryckta folk. Regeringen avser att ge ett ökat stöd till kampen för frigörelse i södra Afrika.”

I det budgetförslag som riksdagen har att ta ställning till i dag är de ambitioner som angavs i regeringsförklaringen klart återspeglade. Budgetpropositionen och utskottsbetänkandet visar att den nya regeringen på en rad punkter flyttat fram Sveriges positioner.

Det gäller biståndsanslagets höjd: anslagen ökas med sammanlagt 428 milj. kr. och har beräknats så att de skulle överstiga 1 % av BNP. Att här råder osäkerhet om var vi till slut hamnar har utskottets ordförande redan berört.

Det gäller också nord-syddialogen. Vi har lagt fram förslag om ett särskilt system för kompensation för u-länderna vid bortfall av exportinkomster på råvaror och om avskrivning av de fattiga u-ländernas skuld-börda.

Det gäller IFAD, Internationella jordbruksutvecklingsfonden, på 1 miljard dollar, vars tillkomst säkrades bl. a. genom ett extra bidrag från svensk sida.

Det gäller IDA – Sverige har aktivt verkat för att IDA skall ges ökade resurser så att det nya målet på 7,2 miljarder dollar för den femte påfyllnaden skall nås.

Det gäller också södra Afrika, där ökade satsningar på de självständiga staterna Moçambique, Zambia, Angola, Botswana, Lesotho och Swaziland nu görs i budgeten. Detsamma är fallet med stödet till befrielseörelserna i Namibia, Sydafrika och Zimbabwe.

Herr talman! Mot den här bakgrunden vill jag yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 på samtliga punkter.

Biståndets volym har stor betydelse för u-ländernas möjligheter att öka sin mobilisering av egna resurser och att påskynda både ekonomisk utveckling och sociala reformer. Med ett fortsatt växande bistånd kan Sverige i än högre grad fungera som pådrivare gentemot andra länder. Det är därför glädjande att det nu med regeringsdeklarationen bekräftats att enprocentsmålet bara är ett etappmål, att vi skall gå vidare. Något annat vore ju inte heller rimligt. Från folkpartiets sida hävdar vi – vilket

framgår av debatten kring den biståndspolitiska utredningen – att det behövs en ny plan för ökning av biståndet också efter det att enprocentmålet är uppnått.

Alla är ju eniga om att enprocentmålet bidrog till att våra anslag höjdes snabbare än vad som annars skulle ha varit fallet. Också i fortsättningen kommer vi att behöva draghjälp i form av en plan, när konjunkturer och opinioner svänger. Och vi *har* råd att satsa mer – det tål att sägas även i dag, när vi upplever problem med vår egen systerstat och utrikesbalans.

Här har politikerna ett stort ansvar. Det är alltför lätt att finna ursäkter för passivitet under en skenbart progressiv argumentering för en omvälvande u-landspolitik, som man vet inte kommer i brådskan, eller under allmänt tal om att det är innehållet, de politiska förändringarna, man skall diskutera, inte volymen. Det ena utesluter ju inte det andra. Även om de strukturella förändringarna genomförs i världsekonomin och i många u-länder, kvarstår en absolut underutveckling som kräver konkreta insatser, resurser att bygga ut undervisning och hälsovård, vägar och bostäder, resurser att satsa på landsbygdsutveckling och småindustri, för att ta några exempel. Den enkla sanningen är att med större biståndsvolym, något som u-länderna själva begär i diskussionerna om en ny ekonomisk världsordning, kan vi göra mer.

Det är också angeläget att vi som politiker slår vakt om kvaliteten i u-landsbiståndet. Det är därför glädjande att det råder stor enighet om att vi skall tillämpa en landprogrammeringsteknik, som gör att u-ländernas egna önskemål blir avgörande för samarbetets inriktning och som innebär att man infogar de svenska resurserna på ett naturligt sätt i landets egen planering. En konsekvent tillämpning av detta synsätt innebär att insatta resurser blir mer effektivt använda, får större resultat. Många av våra insatser och förslag i de internationella förhandlingarna har också till syfte att höja kvaliteten på biståndet. Det gäller t. ex. skuldavskrivningarna – och skulle vi inte nå framgång bör Sverige på egen hand skriva av sina utvecklingskrediter till de minst utvecklade och de hårdast drabbade u-länderna.

Det gäller också frågan om avbindning av biståndet. Vi är eniga om att internationellt driva kravet på avbindning – och i årets proposition är denna viljeinriktning också markerad genom en sänkning av det belopp av vårt bistånd som skall avsättas för varubistånd. På den här punkten hänvisar vi i utskottets betänkande till biståndspolitiska utredningen, som haft att komma med förslag till riktlinjer för framtiden. Nu har utredningens förslag kommit, och jag beklagar att socialdemokratin och centern på mycket dåliga skäl, som jag ser det, alldeles i slutskedet hoppade av kravet på att det bundna biståndet skulle upphöra. Det blir då snarast litet patetiskt att lyssna till fru Lewén-Eliasson, när hon säger att hon är så ängslig för en sammanblandning av kommers och bistånd på industrisidan. Det är hon tydligen inte vad beträffar varubiståndet. Beträffande insatserna på industrisidan förutsätter jag för min del att

det uttalande som riksdagen i och med detta betänkande nu gör kommer att respekteras.

Övergång till obundet bistånd innebär inte att upphandlingen i Sverige behöver minska. Redan nu går en miljard tillbaka av biståndsmedlen till upphandling av varor i Sverige. Vi kan och bör ge svenska varor en fullgod chans att tävla med produkter från andra länder. Men bundet bistånd – även med den enkla bindning som riksdagen beslutat om, dvs. med regeln att u-länderna fritt skall få köpa vilka varor de vill i Sverige – innebär att u-länderna löper en uppenbar risk att få betala högre priser, att biståndet blir krångligare, att det kan försenas och att sysselsättningen i u-länderna påverkas negativt. Det skulle alltså bli en väsentlig kvalitetsförbättring om bindningen slopades. Det skulle också göra oss mer trovärdiga i de internationella förhandlingarna.

Just mot bakgrunden av vaktsländet om biståndets kvalitet välkomnar vi från utskottets majoritet att IDA genom den femte påfyllnaden nu garanteras större resurser. Vi vet att IDA och Världsbanken gått i spetsen för det obundna biståndet och för mjuka lånevillkor för u-länderna. De här lånen har ju en löptid på 50 år. De tio första åren är amorteringsfria, och lånen löper utan ränta bortsett från en liten administrationsavgift. Vi vet också att u-länderna själva begär att vi skall öka anslagen till IDA. Det bekräftades inte minst vid den extra generalförsamlingen hösten 1975, då man talade om ett trängande behov av att kraftigt öka världsbanksgruppens kapital och speciellt IDA:s resurser.

Vi vet också att ett utmärkande drag i bankens och IDA:s verksamhet under senare år varit att öka stödet till de fattigaste befolkningsgrupperna. För det fick Världsbankens ledning rosor från de nordiska länderna i det gemensamma tal som hölls vid Världsbankens möte i Manila i höstas. Innehållet i det talet hade den socialdemokratiska regeringen att ta ställning till. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå att socialdemokraterna nu vill sänka vår andel. Det skulle bara få ett resultat: att de fattiga länderna finge mindre resurser, att vi verkade mot u-ländernas egna önskemål.

Däremot är det glädjande att notera att socialdemokratin ansluter sig till regeringens förslag om att vi nu skall lämna bidrag till Asiatiska utvecklingsfonden. Det gäller ett bidrag på 14 milj. kr. Men socialdemokraterna har en reservation – de vill inte vara med om att teckna andelar i den planerade kapitalhöjningen i Asiatiska utvecklingsbanken. Vi för vår del finner det logiskt att göra bådadera, att satsa på både banken och fonden. Sedan det återförenade Vietnam nu återtagit sin plats som medlem i banken kan man börja återuppbyggnadsinsatser i Vietnam och andra delar av Indokina, precis som man gjort i Laos. Då finns det inte längre anledning för oss att fortsätta att vara avvaktande och passiva.

Herr talman! Det råder bred politisk enighet om att det svenska biståndet måste inriktas på ett samarbete som innebär direkta angrepp på fattigdomen. Det är fattigdomen som är problemet. Det är den som skall

bekämpas. Det är den som skall minskas och helst avvecklas.

Då är det verkligen förunderligt att höra vpk:s och herr Måbrinks funderingar om hur biståndet i framtiden skall inriktas. Herr Måbrink talar om svårigheterna att nå de fattigaste i Bangladesh. I Bangladesh är 60 % av befolkningen vad man kallar absolut fattiga. Då kan man väl inte säga att biståndet inte kommer att nå några fattiga i Bangladesh. Herr Måbrink drar så snäva politiska gränser för ländervalet att han inte ens *försöker* att angripa fattigdomen, där den är som värst.

Just mot den här bakgrunden har vi välkomnat de insatser som nu görs i olika asiatiska länder, i Indien, Bangladesh liksom i andra länder med stor fattigdom. Under senare år har också det svenska biståndet alltmer koncentrerats till mycket fattiga länder. För det budgetår vi nu diskuterar räknar vi med att 90 % av medlen går till ländergruppen de mycket fattiga länderna.

Det är i det perspektivet som man bör se anslaget till Cuba. Det är sant att Cuba i dag har ansevärd ekonomiska svårigheter, men landet tillhör inte den fattigaste ländergruppen. Cuba har, som redan påpekats här, en genomsnittsinkomst på över 700 dollar per invånare. Under 1970-talet har tillväxten i Cubas ekonomi per år varit 8 %. Den ekonomiska isolering som var ett av skälen för att Sverige skulle gå in i Cuba har nu börjat luckras upp. Många latinamerikanska länder har öppnat såväl diplomatiska förbindelser som handelsförbindelser med Cuba.

Riksdagen beslöt ju förra året att ramen för Cuba skulle vara 40 milj. kr. Det beloppet föreslås också i år stå till Cubas förfogande – 35 miljoner för bistånd och 5 miljoner för det bredare samarbetet. Detta bredare samarbete håller man på att diskutera och resultatet av diskussionerna har aviserats skola redovisas till nästa års proposition. Först då kan vi enligt min mening definitivt ta ställning till i vilken takt avvecklingen av biståndet skall ske. Vi har inte angett exakta belopp för vart och ett av de båda budgetår som följer efter det vi nu diskuterar, däremot ett sammanlagt belopp av 60 milj. kr. Självfallet bör avvecklingen ske lugnt och snyggt efter samråd med kubanerna och på ett sätt som tar rimlig hänsyn till det krav på långsiktighet som alltid bör finnas i biståndsarbetet.

Om socialdemokraterna trycker på behovet av långsiktighet i Cubafallet blundar de däremot för behovet av långsiktighet i biståndsarbetet med alla de länder som inte gjorts till programländer av riksdagen men med vilka Sverige sedan många år har ett biståndssamarbete. Jag syftar på länder som Kap Verde, Laos, Lesotho, Pakistan, Portugal och Swaziland. För en del av de länderna – Kap Verde och Portugal – föreslår socialdemokraterna t. o. m. ökade anslag, och ändå vill man inte att regeringen gör treåriga utfästelser. Men, fru Lewén-Eliasson, även här föreligger väl ett behov av långsiktighet? Eller är det möjligen socialdemokraternas åsikt att man efter några år skall avveckla insatserna i de här länderna? Att skillnaden mellan programland, som beslutas av riksdagen, och de övriga mottagarländerna minskar kan bäras med jämnmod när vi vet att vinsten är att biståndspengarna blir bättre använda genom

en långsiktig planering.

Herr talman! Inför de väldiga behoven, inför de stora anslag som fordras för att möta de här behoven i u-länderna löper vi lätt risken att glömma bort enskildheterna, vikten av små insatser. Jag tänker t. ex. på de enskilda organisationernas biståndsinsatser, som ofta sker med små medel under stora uppoffringar från medlemmarnas och biståndsarbetarnas sida. Här kan man verkligen tala om folk som tar sitt arbete som en kallelse. De här insatserna kommer Georg Åberg senare i debatten att beröra.

Låt mig bara förmedla en bild från en liten by ute i djungeln i kopparbältet i Zambia. Jag tänker på Mpongwe, där fribaptisterna – ett samfund som kanske har 2 000 medlemmar här i Sverige – driver en av sina missionsstationer och där man har haft och har hälsovård och sjukvård, där man har bedrivit ett undervisningsarbete och haft hand om skolorna. I början av 1960-talet, när jag besökte Mpongwe för första gången, frågade jag en ung flicka som just hade kommit ut hur länge hon skulle stanna. Vår period är på sju år, sade hon, sedan kan vi få åka hem om vi vill. Men jag tror att jag skall stanna ännu längre, tillade hon. Jag kunde se vid besök i år att perioden nu gått ned något. Den är nu fem år för de olika missionsarbetarna. Jag kunde också se exempel på hur arbetet burit frukt, hur samverkan mellan mission och SIDA resulterat i att en hel bygd fått helt nya utvecklingsmöjligheter. Den typen av insatser får vi inte glömma, och därför är det glädjande att det numera råder enighet om att bidra till enskilda organisationer också bör öka i snabb takt, såsom sker i årets budget.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid endast en av de punkter som herr Wirmark har talat om och inte låta mig frestas att gå in på t. ex. de olika graderna av långsiktigt samarbete mellan Sverige och olika andra länder, eftersom det kommer att ingående behandlas av socialdemokrater senare i debatten.

Vad jag skall säga några ord om är varubiståndet, och jag skall där inte heller vidröra den fråga som aktualiseras genom utredningen. Betänkandet från biståndspolitiska utredningen, som både herr Wirmark och jag tillhör, är ute på remiss. Vi får väl se vad olika remissmyndigheter tycker om våra förslag, och sedan får regeringen och andra ta ställning med utgångspunkt från det.

Men i dag behandlar vi en proposition, i vilken en folkpartistisk biståndsminister föreslår ett anslag som innebär ett inte obetydligt varubistånd. Det är det vi har att beakta i dag och ta ställning till. Det är visserligen något mindre än i år, men den skillnaden är helt negligierbar. Så herr Wirmark får i första hand försöka påverka sin egen biståndsminister.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag märker på fru Lewén-Eliassons replik att hon inte

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

vill diskutera sakfrågan om bundet eller obundet bistånd.

Vad jag påpekade var följande: Om man hävdar att det måste vara en klar principskillnad mellan kommers och bistånd, så är denna ståndpunkt mycket svår att förena med krav på att det bundna biståndet skall fortsätta, och tydligen fortsätta för en mycket lång period framåt – det är ju fru Lewén-Eliassons åsikt enligt vad som har framgått av debatten kring biståndspolitiska utredningen.

Jag för min del anser att en enkel bindning, som vi har i Sverige, inte skapar tillräckligt positiva sysselsättningseffekter. I så fall får man ta till en annan bindning, nämligen en dubbel bindning, både till land och till vara. Men den typen av bindning är vi ense om att vi inte skall ha. Därför borde alla som är intresserade av biståndet och biståndets kvalitet enas om att vi skall upplysa opinionen om att det förhåller sig så och att det är viktigt att biståndet är obundet, därför att detta bättre tjänar u-ländernas intressen.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kunna på samma sätt som herr Wirmark returnera repliken genom att säga: Herr Wirmark undviker att diskutera de problem som här har tagits upp, om en bristande gränsdragning mellan ett samarbete med företag och bistånd i egentlig mening, genom att i stället tala om varubiståndet, som herr Wirmark vet att jag i princip inte gillar. Med de stränga regler som gäller för varubistånd med fri upphandling, fritt val av varor och tjänster, kan jag inte finna att det på något sätt kan jämföras med den utveckling som möjligen kan komma till stånd, om man skulle inlåta sig på att låta svenska företag gå in i biståndsverksamhet utan att gränsdragningen lagts fast. Jag har i dag begärt besked om hur regeringen ser på den frågan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! 500 miljoner är ingen obetydlig summa i den biståndsbudget vi har, och om inte politikerna bedriver den opinionsbildning som de enligt min mening är skyldiga att bedriva finns det risk för att summan i framtiden stiger.

Vad beträffar utvecklingssamarbetet på industrisidan är fru Lewén-Eliassons oro obefogad. Redan i utskottsbetänkandet finns det fastslaget att en enig riksdag har uttalat att det här skall vara en klar gränsdragning. Det har också sagts från flera håll, även i samband med biståndspolitiska utredningen, att u-ländernas egna önskemål och prioriteringar skall vara utslagsgivande. Och det betyder att det bara är sådana insatser som kan betalas med biståndsmedel.

Herr talmannen anmälde att fru Lewén-Eliasson anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! I södra Afrika skärps konfrontationen mellan Sydafrika och de s. k. frontstaterna. Klyftorna är större här än kanske på något annat håll i världen. Apartheidregimen i Sydafrika får varje år mycket stora kapitaltillskott utifrån. Genom utländska industriers investeringar där och genom omfattande kapitalimport i form av lån fick man t. ex. nyligen från IMF närmare 550 miljoner dollar på ett år. Förra året kunde Sydafrika utomlands skaffa pengar för att förbättra betalningsbalansen till ett belopp av 1 160 000 000 dollar. Året dessförinnan hade man på samma sätt kunnat skaffa 2 miljarder dollar.

Runt omkring denna ekonomiska och industriella gigant finns de urfattiga frontstaterna. De har inte förmånen av en generös kapitalimport från andra länder. Antingen är de ekonomiskt beroende av den sydafrikanska ekonomin eller också får de bära en mycket tung del av bördan för befrielsearbetet i södra Afrika. Ett land som Tanzania gör mycket stora ekonomiska och mänskliga uppoffringar för att ge stöd till de befrielseörelser som arbetar för sina länders självständighet. Och ett land som Moçambique gör stora ekonomiska uppoffringar genom sanktionerna mot Rhodesia. Det speciella bistånd till Moçambique som man i internationella sammanhang har uttalat sig för och som skulle kompensera Moçambique för kostnaderna i samband med gränsstängningen mot Rhodesia har från många länder uteblivit. Endast hälften av det utlovade sanktionsbiståndet har hittills lämnats i form av utbetalningar. Sverige torde vara det enda land som under andra året över huvud taget har ställt upp.

Den sydafrikanska ekonomin baseras på den unika kombinationen av ett mycket högt tekniskt kunnande och av teknisk infrastruktur å ena sidan och av en ren utsugning av de arbetande genom extremt låga löner å andra sidan. De fattiga frontstaterna kännetecknas i stället ofta av starkt beroende av råvaror med osäkra prisutsikter, med starka kastningar i prisnivån, en svag distributionsapparat och låg industrialisering. Det måste vara en förstahandsuppgift i vår biståndspolitik att ge ett massivt stöd till frontstaterna och befrielseörelserna i södra Afrika, att stärka dem gentemot det ekonomiska beroendet av Sydafrika så att de klarar den uppgift som de har tagit på sig att i solidaritet stödja befrielsekampen i hela södra Afrika.

Här finns det en klar skillnad i profil mellan det socialdemokratiska alternativet och den borgerliga regeringens förslag. Vi socialdemokrater vill anslå omkring 100 milj. kr. mer till södra Afrika som helhet än vad regeringen vill göra.

Regeringen har inte velat göra Angola till programland för svenskt bistånd. I stället prioriterar man en långsiktig upptrappning av ett land som exempelvis Pakistan, trots de enorma behov som avkolonialiseringen och befrielsen av Angola skapat. Angola är ett land med stora potentiella möjligheter till en ekonomisk utveckling för folkflertalet, men det är också ett land där distributionsapparaten i stora stycken slagits sönder

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

efter avkolonialiseringen. Man beräknar att portugiserna tog med sig kanske 25 000 av landets 28 000 lastbilar när de lämnade landet. Det finns en utbredd livsmedelsbrist i städerna, vilken till stor del beror på avsaknaden av en transportapparat. Ute i byarna är läget bättre, men det finns inga eller mycket få bilar för att klara leveranserna av livsmedel. De industrier som fanns i Angola under den koloniala tiden har på många håll fått stänga när tekniker och andra lämnat landet. Undernärningen i städerna genom avsaknaden av en transportapparat är akut.

I Moçambique finns likartade problem. Distributionsapparaten där är kanske än svagare än i Angola. Omkring 170 000 av 200 000 portugiser lämnade landet vid avkolonialiseringen. Större delen av landets företagsledare, förvaltningstjänstemän, läkare, lärare och teknisk personal på alla nivåer har lämnat landet under de senaste åren. Portugal som kolonialmakt gav aldrig afrikanerna utbildning för dessa jobb.

Därtill kommer att Moçambique i vinter drabbats av en av de värsta översvämningkatastroferna i modern tid i de södra delarna av landet. Dessutom tillkommer, som jag tidigare sagt, de tunga kostnader Moçambique får dra på sig för det solidariska befrielsearbetet och för deltagandet i sanktionerna mot Rhodesia, där alltså mycket litet av det internationella biståndet kommit fram. Också här är biståndsbehoven enorma. Ökningen av Sveriges bistånd till Moçambique måste ges mycket hög prioritet.

Tanzania är ett av Afrikas fattigaste länder, men ett land som mer genuint än kanske de flesta andra strävat efter att sprida de knappa framstegen till folkflertalet, till de fattigaste folkgrupperna. Den borgerliga regeringen ger uppenbarligen inte särskilt hög prioritet åt biståndet till Tanzania. Man skär ned på SIDA:s petita mer än när det gäller andra länder som för oss framstår som mindre angelägna. Resultatet blir nu efter devalveringen att det svenska biståndet till Tanzania minskar i reala termer. Det är här fråga om ett land som alltså bär den dubbla bördan av att bekämpa fattigdomen hos sitt eget folk och att bekämpa den syd-afrikanska rasistpolitiken genom stödet till befrielseströrelserna.

Tanzania har för framtiden önskat att bl. a. från Sverige få finansiellt bistånd för att bygga ett pappersbruk. Det skulle bli ett pappersbruk av samma storleksordning som Bai Bang i Vietnam på 50 miljoner ton per år, alltså ett relativt litet bruk. Det skall bli mycket intressant att se hur den borgerliga regeringen i Sverige kommer att ställa sig till det projektet. Centerpartiet, bl. a. genom herr Korpås, har ju senast när den biståndspolitiska utredningen presenterades talat om att det skall vara slut med industriprojekt av den här storleksordningen i det svenska biståndet. Det är tydligt så att stora pappersbruk skall förbehållas industriländerna och att u-länderna inte skall få bistånd ens till små pappersbruk. Skogsägarnas pappersbruk här i Sverige, där centerpartister sitter i ledande ställning, är mellan tre och sex gånger större än pappersbruket i Vietnam och det pappersbruk som Tanzania skulle få. När centerpartisterna i Sverige – helt riktigt – backar upp och bygger ut Mörrum,

Värö, Mönsterås, Dynäs, Vallvik och Köpmanholmen, hur kan man då ha mage att påstå att ett pappersbruk i u-länderna som är inemot sex gånger mindre än de svenska bruken är för stora som industriprojekt? Jag hoppas verkligen att centerpartiets nykoloniala förmyndarinställning i industrifrågor inte kommer att prägla regeringens politik. Jag hoppas det för Tanzanias skull.

Herr talman! När vi talar om förtrycket i Sydafrika, så tänker vi kanske oftast på dramatiska tragedier där polis och militär anställer massakrer på skolbarn och där hundratals tonåringar skjuts ihjäl som i Soweto. Vi får för den skull inte glömma att det i Sydafrika pågår ett ständigt förtryck, som kan te sig mindre dramatiskt, mot de svarta och andra människor som i det dagliga arbetet jobbar på att förbättra levnadsvillkoren för sina kamrater. Den s. k. svarta medvetenhetsrörelsen ägnar sig åt praktiskt arbete, alfabetisering – att lära andra att läsa och skriva – och enkel hälsovård ute i byar och städernas slum.

Jag skall bara ge ett exempel på det som kontinuerligt sker för människor som har tagit på sig arbetet att förbättra sina kamraters villkor. En läkare är chef för östra Kaps avdelning av det s. k. Black Community Program. Hon heter Mamphela Ramphele. Hon arresterades för knappt två veckor sedan på sitt arbete i King Williams town. Utan förvarning, utan möjlighet att försvara sig, bannlystes hon till en avlägsen by i norra Transvaal. När polisen tog henne på hennes arbete, fick hon inte tid att ta med sig vare sig kläder eller andra tillhörigheter, och hon fördes bort utan att få tala med sin familj. Hon är nu på obestämd tid, minst fem år, bannlyst till en isolerad ort, som hon inte får lämna, skild från sin familj.

Detta slags överväld mot det reformistiska arbetet är en ständig verklighet i Sydafrika. Vi måste efter måttet av vår förmåga ställa upp solidariskt med de människor som arbetar för att befria sig från fascistiskt, rasistiskt förtryck och med de människor som arbetar för att göra levnadsvillkoren drägliga för sina fattiga kamrater på landsbygden och i städerna i södra Afrika.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 8.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hellström hävdade att regeringspropositionen hade behandlat Tanzania ganska snävt. Jag bestrider det och tycker att det är en egendomlig betygsättning på biståndet till ett land som får det näst högsta beloppet bland alla mottagarländer. Vietnam är ju vårt största mottagarland – sedan följer Tanzania. Enligt budgeten för 1977/78 får Tanzania 270 milj. kr. och för en treårsperiod över 800 milj. kr. Redan får Tanzania tre gånger mer i bistånd från Sverige än grannlandet Kenya, som socialdemokratin nu aviserar att man vill trappa ned biståndet till – och detta trots att det landet har en bruttonationalprodukt på bara 200 dollars per invånare.

De besparingar som socialdemokratin gör genom att dra ned anslaget

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

till IDA medför att man får en del pengar över, och dessa har man satsat på södra Afrika. Herr Hellström spelar nu upp det som en stor skillnad. Det viktiga är väl ändå att det nu för första gången sker en medveten satsning på södra Afrika i budgeten. Ökningarna är ju ansevärdiga för flera länder – för Moçambique 30 milj. kr., Angola 10 milj. kr., Zambia 18 milj. kr. – och befrielseåtgärderna har nu fått helt andra finansiella ramar att verka inom. Vi säger också att om behov finns av ytterligare medel, så kan man ta sådana ur katastrofbiståndsanslaget. Det finns alltså inte någon anledning att här stryka under några beloppsskillnader mellan regeringens förslag och socialdemokraternas, eftersom enighet råder om inriktningen och om att det skall ske en medveten satsning på att stötta upp de krafter som stöder befrielsekampen i södra Afrika.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirmarks inlägg var motsägelsefullt. Han hävdade att det nu för första gången sker en ansevärd ökning av biståndet till södra Afrika. Men just dessförinnan hade han talat om att biståndet till Tanzania fram till nu legat på en mycket hög nivå. Det är under den socialdemokratiska tiden som biståndet har uppnått denna höga nivå. Biståndet till befrielseåtgärderna skulle nu ha en helt annan storlek jämfört med tidigare år, enligt herr Wirmark. Men de stora upptrappningarna skedde före detta budgetår.

Herr Wirmark var förvånad över att jag ansåg att Tanzania behandlades snävt. Det är väl inte så egendomligt, särskilt mot bakgrunden av herr Wirmarks eget anförande, där han talade om hur de totala biståndsanslagen ökade. Han gjorde ett nummer av detta. Samtidigt minskar i reala termer biståndet till Tanzania. Det är sannerligen en snäv behandling, när anslagen totalt ökar.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag framhålla att jag gör skillnad mellan Tanzania och södra Afrika. Enligt mitt synsätt ligger Tanzania i Östafrika och tillhör inte de länder som vi brukar beteckna såsom länderna i södra Afrika. Beträffande de senare länderna har aldrig tidigare någon regering gjort höjningar av denna storlek under ett enda budgetår.

Beträffande befrielseåtgärderna har regeringen deklarerat – och även utskottet – att skulle här föreligga behov utöver dem som täcks av anslaget kan man ta medel ur katastrofanslaget. Därmed är det väl klart att herr Hellström för en skendebatt. Om pengarna finns eller tas på det ena eller andra anslaget – och vi är beredda att i verkligheten satsa allt vi kan – så kan det ju inte spela någon väsentlig roll.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var litet förvånande att herr Wirmark ville göra skillnad mellan Tanzania och södra Afrika. Tanzania har för socialdemokratin alltid tillhört södra Afrikas politiska karta. Tanzania torde vara det land

som gör de största ekonomiska, personella och materiella uppoffringarna i sitt eget land för att stödja de sociala befrielseströrelser som verkar i södra Afrika. Tanzania är en del av södra Afrika.

Det är sannerligen ingen skendebatt. Jag ägnade en del tid åt att gå igenom de enorma behov som avkolonialiseringen har skapat i Angola och Moçambique, där distributionsapparaten har slagits sönder och där man lever i akut nöd. Men man har potentiella möjligheter att få en ekonomisk utveckling. Ett omfattande bistånd är angeläget, och det är nödvändigt att det kommer fram snabbt.

Mot denna bakgrund utgör det socialdemokratiska alternativet, som för södra Afrika som helhet ligger i runda tal 100 milj. kr. högre än regeringens förslag, ett viktigt tillskott, särskilt för Angola och Moçambique. Det är angeläget att riksdagen i dag röstar för den socialdemokratiska reservationen, där Angola görs till programland och därmed prioriteras också för framtida bistånd.

Herr talmannen anmälde att herr Wirmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Det ligger i sakens natur med vårt politiska system att vi diskuterar de saker som vi inte är ense om. Vi diskuterar inte så mycket de saker, aldrig så stora, där vi är ense. Jag vill gärna ändå markera såsom en inledning att här föreligger ett enhälligt betänkande i den meningen att vi är överens om totalramen för det svenska biståndet till de fattiga folken.

Sedan är det självklart och nödvändigt att vi för en diskussion om formerna och medlen, en diskussion som aldrig kan sluta, eftersom det inte finns något definitivt slut där.

Förhållandena ändras där borta, förhållandena ändras här, diskussionen går vidare, och vi måste delta i den. Det blir då lätt så att våra olika uppfattningar om formerna och om medlen exemplifieras med stödet till länderna, och så får vi en diskussion om biståndet till våra olika samarbetsländer. Det är beklagligt att det kanske måste bli så att vi diskuterar mycket land för land, när vi ändå är överens om det grundläggande, nämligen att vi skall ge bistånd till och utveckla samarbetet med vederbörande länder. Det kan lätt bli någon form av inblandning i länders inre angelägenheter, länder vilkas människor vi lärt känna genom samarbetet, men det går kanske inte att undvika att det blir så.

Det är första gången det råder enighet om ett omfattande bistånd till Vietnam. Det är angeläget att säga det, eftersom Vietnam diskuteras i strängt taget varje inlägg. Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår att anslaget till Vietnam höjs från 325 till 350 miljoner. Det kan inte gärna vara av omtanke om Vietnam som socialdemokraterna föreslår ytterligare 10 miljoner. Det är i sammanhanget betydelselöst, men det leder till ett intryck av att här skulle föreligga oenighet om det grund-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

läggande biståndet till Vietnam. Jag beklagar att socialdemokraterna valt att ge det intrycket.

Vietnam är inte fattigt i Bangladeshs mening, t. ex. De höga beloppen till Vietnam motiveras framför allt av behovet av återuppbyggnad i ett land som traditionellt har en egen hög kultur och en näralliggande utvecklingspotential. Det motiverar ofta insatser som kanske inte skulle kunna motiveras, om de gick till ett i djupaste mening fattigt land, men det är angeläget att i Vietnam skydda rätt kvalificerade investeringar som har gjorts under tidigare era så att de kan användas också i fortsättningen.

Fru Lewén-Eliasson erinrade om sitt besök i Vietnam under våren. Jag hade också tillfälle att vara med då. Vi besökte tillsammans bl. a. ett pappersbruk i närheten av Saigon som gick med bara halv styrka därför att råvaror saknades. Vi besökte en stålindustri, som alldeles uppenbart led brist, kanske inte på råvaror men på tekniskt erfaren administration.

Bistånd till ett land inom en region kan lätt uppfattas som ett utrikespolitiskt ställningstagande i förhållande till andra länder inom regionen. Därför tror jag att biståndet till Vietnam på lång sikt måste ses i relation till vårt biståndssamarbete med andra länder i det gamla Bortre Indien. Då är det ju särskilt aktuellt med Laos.

Vi vet att Laos just nu knappast kan svälja så mycket mer tekniskt bistånd än det vi lämnar. Det är angeläget att hitta formerna för ytterligare utbyggnad. Landet är emellertid ensamt, isolerat, omgivet av en miljardnation i norr, en 50-miljonersnation i öster, en 50-miljonersnation i söder, ensamt med sina tre miljoner invånare. Det är, som jag ser det, inte bara angeläget att vi går in med bistånd här, utan jag tror också det är angeläget att vi har en rent politisk närvaro i detta land. Jag vill gärna understryka för företrädare för utrikesdepartementet hur angeläget det är att vi får problemet med i första hand biståndsrepresentationen i Laos löst, men jag tror alltså även att denna måste vara förenad med en politisk representation där.

På sikt tror jag att vår satsning på Indokina, på Bortre Indien, bör kunna förenas med FN:s Mekongprogram. På det sättet kan vi ge ett omfattande stöd som inte kommer bara det ena eller det andra landet till godo utan som kommer hela regionen till nytta.

Samma resonemang om lika behandling av länderna inom en region kan man föra beträffande den indiska subkontinenten. Jag ser regeringens aviserade successiva höjning för Pakistan som en sådan lika behandling. Jag beklagar att socialdemokraterna även här valt att göra en markering mot en utveckling av biståndet till Pakistan.

Socialdemokraterna har fört in en ny diskussion om sänkning av det framtida biståndet till ett land, nämligen Kenya. Samtidigt som man för det kommande året accepterar 80 milj. kr. räknar man bara med 200 milj. kr. totalt för alla de tre närmaste åren. Det blir bara 60 miljoner per år 1978/79 och 1979/80. Enda motivet i reservationen är att vi blivit

en av de största bidragsgivarna. Skulle vi använda det argumentet, så finns det ju länder där vi är förhållandevis mycket större. Fattigdomen finns förvisso kvar i Kenya.

Cubabiståndet skall jag inte gå in på här – det kommer att behandlas av förste vice talmannen Bengtson. Men jag vill göra ett litet påpekande, riktat till biståndsministern och kanske också till den här närvarande SIDA-chefen.

Vi uttalar oss för en planeringsram på sammanlagt 60 milj. kr. för Cuba under de två åren efter det vi nu beslutar om anslag till. I olika sammanhang har vi jämfört behandlingen av Cuba och behandlingen av Tunisien. I budgetpropositionen förutsätts emellertid en biståndsram för samma två år på 50 milj. kr. för Tunisien. Utskottet har inte tagit upp den här olika behandlingen. Jag förutsätter själv att skillnaden mellan behandlingen av Cuba och behandlingen av Tunisien är en olyckshändelse under den pressade budgetbehandlingen i höstas. Jag tolkar det i varje fall så, och det här kan betraktas som en röstförklaring från min sida.

Därmed yrkar jag, herr talman, bifall till utrikesutskottets hemställan på alla punkter.

Jag skulle emellertid vilja gå något vidare för egen del. Den debatt vi för berör i mycket utanverken, och det gäller även det jag har sagt. Jag vill därför sluta med att ta upp den principiella inriktningen eller i varje fall ge synpunkter på den principiella inriktningen av vårt framtida bistånd.

Trots oljekris, trots anslutningen till en ny världsordning, trots befolkningskris, trots livsmedels- och energikris, trots hotet mot vår rena luft och vårt rena vatten, så behandlar vi utvecklingsfrågor som om vi hade lösningen i det här landet, som om det bara vore att överföra vår teknik och vår ekonomi till de länder det gäller. Jag kan inte frigöra mig från att propositionen om exportfrämjande åtgärder kan tolkas som ett tecken på det. Jag hoppas att tillsättandet av ytterligare en industribiståndsutredning inte är ett tecken på detta – jag förutsätter att direktiven får ett sådant innehåll att även vårt industribistånd blir ett stöd för en lösning av de fattigastes mest elementära behov och inte ett stöd för överförande av kapitalkrävande teknik, som kan skapa en smal, utvecklade sektor i ett u-land men som samtidigt ytterligare kan isolera de fattiga.

U-ländernas ledare vill ha vår teknik, säger man ofta som argument. Ja, men om vi inte förstår själva – hur skall då u-ländernas ledare förstå? De har ju oftast uppfostrats av oss själva, i varje fall i våra värderingar.

Det är emellertid inte så som det ofta sägs, att det finns ett ökande krav på överförande av västerländsk teknik. Världssysselsättningskonferensen förra sommaren, som fru Lewén-Eliasson också talade om, gav nya signaler med sin inriktning på de fattigastes mest grundläggande behov.

I ett alldeles färskt dokument från Europarådets sociala råd understryks

att överföring av teknologi måste ske med största varsamhet. För att kunna motiveras måste den ha en frigörande effekt och inte skapa nya former av beroende. Den skall användas för att möta grundläggande behov och för att förbättra de sämst ställdas situation.

Jag vill också hänvisa till den kände u-landsekonomen Mahbub ul Haq, som i boken *The Poverty Curtain*, ger uttryck för denna markerade tveksamhet mot överförande av modern storskalig teknik till de fattiga.

Vi måste, herr talman, inse att det är de hundratals miljoner som lider nöd som är vårt förstahandsansvar. Vi gör inte världen bättre om vi ytterligare lyfter upp folk, som kanske har nått cykelnivån, in i ett bilsamhälle. Vi gör världen bättre om vi hjälper de fattigaste till mat, hälsa, bostäder, utbildning och självmedvetande. För detta behövs arbete med egen teknik och egna tillgångar för eget behov. För det behövs inte självklart våra varor eller vår teknik.

I bakgrunden här någonstans finns emellertid också kravet på oss själva, att vi arbetar med *vår* framtid som en del i arbetet på den totala världsjämlikheten. Vi måste lära oss att leva på de två promille av världens tillgångar som svarar mot vår befolkningsstorlek. Inte heller för det kan dagens västerländska teknik användas.

Den angelägnaste utredningen just nu inom biståndsområdet gäller hur vi skall anpassa vårt samhälle efter ett jämlikt världssamhälle, hur vår teknik skall ge oss och u-länderna ett gott liv utan rovdrift på resurser och människor.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Korpås säger att vi inte skall tro att vi har lösningarna på u-ländernas problem och försöka pådyvla dem dessa lösningar. Jag håller med herr Korpås om det uttalandet, och det är mot den bakgrunden så anmärkningsvärt att centerpartiet anser sig företräda den högsta visdomen om hur industrialiseringen i u-länderna skall gå till.

När u-länderna själva önskar bistånd i form av t. ex. pappersbruk, små pappersbruk, sex gånger mindre än de pappersbruk som byggs av skogsägarna här i landet – då säger herr Korpås med sin visdom: Det här passar inte för u-länderna.

U-ländernas erfarenhet är att när de behöver papper för skolböcker och skall importera och det då är brist här i landet, så får de inte något papper. Det vet de. De har varit i den situationen att de skulle få papper från Sverige, men det har inte gått att få något företag att ställa upp och exportera. De vet att de behöver sin egen pappersproduktion för att klara utbildning, tidningar, skolböcker och mycket annat.

Men herr Korpås har den förmyndaraktiga inställningen att säga att den här tekniken passar bara för oss. Den skall vi här i Sverige vidareutveckla. Jag har aldrig hört centerpartiet kritisera skogsägarnas satsning på Mönsterås och de andra pappersbruken här i landet. Men u-länderna skall tydligen inte ha någon produktionskapacitet över huvud taget.

Då blir emellertid resultatet faktiskt det gamla koloniala systemet, där i-länderna står för industriproduktionen, för den avancerade teknologin, och u-länderna tvingas kvar i fattigdom och underutveckling. Det blir ju resultatet av den förmyndaraktiga inställning som centerpartiet har i den här frågan.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mig inte ha sagt någonting om pappersbruk i mitt anförande. Vad jag sagt är att den teknik som i dag är användbar i ett utvecklat land som Sverige inte utan vidare är den lämpligaste att föra över till ett outvecklat fattigt lands fattigaste människor. Det vore som att säga att den teknik vi använder i Sverige i dag skulle ha varit den rätta i Sverige för 150 år sedan.

Tekniken har utvecklats i Sverige i dag och inte i det gamla utvecklade Sverige. Då är det rimligt att vi tänker oss för innan den här tekniken, anpassad för Sverige i dag, av oss utan vidare används i ett land som befinner sig på en helt annan nivå.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Korpås är försiktigare nu och säger att vi inte utan vidare skall anse att den teknik som är lämplig för oss är den bästa för de allra fattigaste människorna i de allra fattigaste länderna. Samtidigt sade han i sitt anförande tidigare att han inte betraktade Vietnam som ett av de allra fattigaste länderna. Han har visserligen i riksdagen röstat för, men ändå kritiserat, den typ av satsning som Bai Bangprojektet i Vietnam innebär, där vietnameserna själva ansåg att det var en teknik som passade dem. De hade en råvarusituation och en teknik som var gynnsam från deras utgångspunkt, och vi måste naturligtvis följa deras värderingar och inte påtvinga u-länderna våra värderingar om vilken utveckling som är bäst för dem.

Det är att slå in öppna dörrar att säga att vi skall sträva efter att finna en teknik som är anpassad till länder med stora arbetskraftsresurser och att en starkt kapitalintensiv teknik inte är den bästa i de u-länder som har brist på kapital men där många människor lever. Det anser de u-länderna också. Och därför försöker man ju få fram en teknik som ger möjlighet till en industrialisering som inte är så kapitalintensiv som den svenska, och det är väl därför som t. ex. de pappersbruk vi talat om här är mindre kapitalkrävande än de pappersbruk som uppförs i Sverige.

Herr Korpås har som ordförande i biståndspolitiska utredningen kritiserat projektet av den storleksordning som det i Bai Bang innebär. Men det är alltså små satsningar i förhållande till vad vi gör här i Sverige.

Jag vill ställa följande fråga till herr Korpås: Anser herr Korpås att u-länderna bör få producera papper själva och – om han anser det men att det inte skall ske i den typ som är föreslagen i Bai Bang och Tanzania – hur skall då de pappersbruken se ut?

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi för ett resonemang som om våra resurser vore o begränsade och kunde sättas in överallt där människor befinner sig på en utvecklingsnivå som är lägre än vår. Ett faktum som jag utgår ifrån, och som vi utgått ifrån i vår reservation till biståndspolitiska utredningen, är att Sverige är ett litet land och att våra resurser är små i förhållande till behoven. Det finns alltså 400 eller kanske 700 miljoner människor – fru Lewén-Eliasson har nämnt siffrorna förut, de beror på hur man sätter gränserna – som i dag inte har hjälp med det mest elementära, för att få mat och kunna hålla hälsan uppe. Det är där som det angelägna behovet finns. Om det sedan finns halvutvecklade eller mer utvecklade länder som befinner sig på vad jag kallade cykelnivån, så är det rimligt att de har andra utvecklingsbehov. Men tilldelningen av våra begränsade resurser måste rimligen moraliskt kunna försvaras bäst om de går till dem som inte har mat och som inte har hälsa, och därmed finns det ingen anledning att föra resonemang om hur stort det ena eller det andra pappersbruket skall vara.

Herr talmannen anmälde att herr Hellström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Årets biståndsbudget har lagts fram i ett för Sverige kärvt ekonomiskt läge. Det är i sådana situationer som biståndsviljan sätts på prov. Det är rimligt att säga att vi har bestått det provet ganska väl.

Med utgångspunkt i de beräkningar som fanns i finansplanen överstiger biståndsanslagen 1 % av vår bruttonationalprodukt. Regeringen står fast vid sitt uttalande att se enprocentsmålet som ett etappmål. Trenden mot att öka den andel av biståndet som binds till leveranser av svenska varor har brutits.

Vi har anledning att notera detta utan att för den skull yvas alltför mycket. Vi gör inte mer än vi lovat här hemma i den politiska debatten eller i internationella åtaganden. Sedda både mot bakgrund av u-ländernas behov och vad vi anser som oavvisliga krav för vår egen välfärd är de insatser vi nu står beredda att göra trots allt blygsamma. Låt oss inte heller glömma att de svårigheter med otillräckliga exportinkomster och sysselsättningsproblem som vi brottas med inte går att jämföra med motsvarande problem i de länder som vi kallar för utvecklingsländer.

Vi och andra industristater har sagt till dessa länder att de har rätt till en ökande andel av världens växande resurser. Vi har lovat dem stabilare råvarumarknader och jämnare exportintäkter. Vi har lovat dem ökat utrymme på världens kapitalmarknader, mera bistånd, skuldlett- nader och ökad suveränitet över deras egna naturtillgångar.

Så länge som det rört sig om allmänna deklARATIONER har man i regel lyckats komma överens. När det däremot gällt att omsätta den luftiga retoriken i avtal har det nästan alltid gått sämre. Så har möten på skilda

nivåer om fattigdomens problem lagts till varandra som länkarna i en kedja, där u-ländernas förhoppningar fogats samman med nya besvikelser.

Ett ambitiöst försök att studera vad de internationella förhandlingarna gäller har gjorts i en FN-rapport nyligen, den s. k. Leontief-studien. En av de centrala slutsatserna i denna studie lyder:

”För att garantera en snabb ekonomisk utveckling måste två villkor uppfyllas; för det första krävs sociala, politiska och institutionella förändringar i u-länderna; för det andra måste den ekonomiska världsordningen förändras.”

Detta citat, liksom hela studien, kan om man så vill tolkas pessimistiskt: för att nå de uppställda målen krävs insatser av en omfattning som vi ännu inte ens varit i närheten av. Men som jag vill se det är grundtonen i Leontief-studien ändå positiv. Det *går* att få till stånd en snabb ekonomisk och social utveckling i de fattiga länderna. Det *går* att minska den vida klyftan mellan fattiga och rika länder. De åtgärder som behövs ter sig besvärliga bara i förhållande till vad som hittills åstadkommit, inte i förhållande till vad som faktiskt är möjligt om de politiska förutsättningarna skapas.

Det finns också en annan sak att ta fasta på i citatet. Det pekar på behovet av att samtidigt förändra internationella förhållanden och vidta åtgärder i de fattiga länderna. Genom internationella program kan u-länderna tillföras ökade resurser. Men om dessa generella åtgärder inte bara skall medverka till en internationell resursomfördelning från rika till fattiga länder utan också från rika till fattiga människor, då måste u-länderna gå in för en rättvisare fördelning också inom sina länder.

Det är lätt att exemplifiera detta resonemang. Låt oss anta att ett internationellt råvaruavtal skall ingås för någon vara av typ kaffe, kakao eller te. För att stabilisera priserna kan fordras att man bestämmer hur mycket vart och ett av de producerande länderna får exportera. Men hur sprids det internationella avtalets fördelar bland skilda producenter inom de olika länderna? Blir det plantageägarna eller småbrukarna som delar på den nationella produktionskvoten? Vad händer med de jordlösa löner? Det internationella avtalets effekter i fråga om en mer rättvis resursfördelning beror till sist i mycket hög grad på vad som görs i de exporterande länderna.

För svensk del är det lätt att instämma i Leontief-studiens analys av att det behövs ett samspel mellan internationella program för u-ländernas bästa och nationella reformer för u-landsbefolkningens bästa. Detta synsätt måste styra arbetet på att åstadkomma en strategi för det tredje s. k. utvecklingsårtiondet.

Vilka krav kommer då att ställas på oss i detta sammanhang? Vad menar u-länderna med sitt krav på en ny ekonomisk världsordning? Vilka konkreta förändringar är det egentligen som vi talar om i samband med denna nya ekonomiska världsordning?

Det är inte helt lätt att konkret och kort besvara de här frågorna.

U-länderna har sedan mitten av 1960-talet i olika sammanhang presenterat en rad krav på förändringar i reglerna för det internationella ekonomiska samarbetet. Vid FN:s sjätte extra generalförsamling våren 1974, där u-länderna fick en lång rad principiella krav antagna, valde man att kalla ett av konferensens slutdokument en "deklaration om upprättandet av en ny internationell ekonomisk ordning". Därmed hade förvisso ett nytt begrepp myntats. Men de krav som sammanförts under denna rubrik var inte nya.

Det är inte heller fråga om ett färdigt, utarbetat regelsystem som kan kallas en internationell *ordning*. U-ländernas krav gäller mer allmänna principer:

- de vill ha ett erkännande i handling att de har full suveränitet över sina naturtillgångar,
- de vill ha ökad möjlighet att själva förädla sina råvaror,
- de vill ha fri tillgång till i-ländernas marknader för sina halvfabrikat och färdigvaror,
- de vill ha en stabilisering av inkomsterna från exporten av råvaror,
- de vill ha ett fast samband mellan priserna på de råvaror som de exporterar och priserna på de industrivaror som de importerar,
- de vill ha en ökning av biståndet och
- de vill ha snabba och omfattande lättnader av den väldiga skuldbörda som många av dessa länder dras med.

U-länderna sade klart ut att man eftersträvade grundläggande förändringar av reglerna för handel och annat internationellt samarbete.

Det borde emellertid knappast finnas något hotande i det framtidsperspektiv som tornar upp sig i den nya ekonomiska världsordningens skepnad.

För det första är det inget hot mot *vår* välfärd att också u-länderna blir rikare. På kort sikt kanske vi skulle drabbas av vissa omställningsproblem om u-länderna skulle lyckas utsätta delar av vårt näringsliv för ökad konkurrens, men i huvudsak har ju ett av sin utrikeshandel så beroende land som Sverige väsentligen fördelar av att utvecklingen i u-länderna blir positiv och att resultatet därmed blir en vidgad internationell marknad och ett vidgat internationellt handelsutbyte.

För det andra gäller u-ländernas förslag en rad olika områden. De kommer att diskuteras i skilda organ. Förhandlingarna kommer att ske successivt. Allteftersom enighet kan nås – men på flertalet punkter är vi tyvärr ännu inte ens i närheten av någon enighet – kommer åtgärder att genomföras bit för bit. Det blir alltså fråga om en successiv anpassning – som dessutom sker parallellt med den strukturomvandling som i snabb takt pågått i Sverige åtminstone sedan mitten av förra århundradet.

Den nya ekonomiska världsordningen består av en lång rad självständiga delar. Flera av dessa kan införas och tillämpas oberoende av varandra och med högst varierande betydelse för olika grupper av u-länder. Ändrade regler för u-ländernas tillgång till teknologi betyder mest för de u-länder som har råd att betala för den teknologin. Ett råvaruavtal innebär

naturligtvis fördelar uteslutande för de u-länder som har några råvaror att exportera. Allmän handelsliberalisering gynnar framför allt de mer industrialiserade u-länderna. För de fattigaste u-länderna kommer biståndsdelen i den nya ekonomiska världsordningen mycket länge än att spela en central roll, etc.

Det räcker alltså inte att stödja kraven på en ny ekonomisk världsordning i största allmänhet. Vi måste också ta ställning till vilka krav vi vill ge förtur framför andra krav.

Våra utgångspunkter i den diskussionen är givna:

Vi försöker utforma vårt utvecklingssamarbete i enlighet med de önskemål som u-länderna själva anger, och

vi försöker främja en utveckling som i första hand ger fördelar till de fattigare u-länderna.

Dessa principer gäller såväl vårt direkta bistånd som vårt deltagande i internationella konferenser av skilda slag.

Vi ställs nu inför en rad krav när det gäller utvecklingssamarbetet på industriområdet. Det är uppenbart att u-länderna vill ha och förväntar sig kraftigt ökade svenska insatser just i det här avseendet. Det är också klart att det främst är de fattiga u-länderna som har behov av bistånd på industriområdet. Relativt rika u-länder kan ofta lösa sina problem genom olika slags kommersiella samarbetsarrangemang.

Det är självklart att vi skall försöka tillmötesgå u-ländernas krav när det gäller att vidga utvecklingssamarbetet på industriområdet.

För att finna lämpliga former för detta kommer regeringen i morgon att tillsätta den utredning om utvecklingssamarbete på industriområdet som aviserades i budgetpropositionen i år. Utredningen kommer att arbeta inom ramen för de biståndspolitiska principer som riksdagen fastställt. Dess huvuduppgift blir att analysera och lämna förslag till åtgärder som på svensk sida kan vidtas för att stödja u-ländernas strävanden att bygga upp sin industrisektor och sin kapacitet att utveckla, förvärva och använda industriell teknologi.

Utredningsman blir Sveriges ambassadör i Peru, Göran Engblom. Han kommer att biträdas av en s. k. referensgrupp, till vilken bl. a. LO, TCO, Industriförbundet, Exportrådet, SHIO, KF och LRF inbjudits att nominera representanter. Utredningsmannen kommer att få i uppdrag att presentera sitt betänkande redan i oktober i år.

Det är tydligt – och det har inte minst framgått av den här debatten – att våra förestående, mer omfattande åtaganden på industriområdet väckt farhågor i vissa kretsar. Man har frågat: Skall biståndet kommersialiseras? Skall de svenska företagen i fortsättningen vara de som egentligen styr det svenska biståndet?

Låt mig därför, herr talman, repetera: Det är u-länderna som vill att vi skall engagera oss på industriområdet. Att sedan herr Måbrink och vpk inte vill det betyder mindre. En del av det kunnande som u-länderna måste få tillgång till finns i svenska företag. Företagen måste alltså kopplas in på ett eller annat sätt – men det är u-länderna som avgör hur detta

skall ske. Jag är optimistisk nog att tro att vi skall kunna bygga upp ett samarbete som gynnar alla parter. Någon motsatsställning mellan de svenska företagens intressen och u-ländernas utvecklingssträvanden behöver inte råda.

Jag kan inte heller se att den debatt som herrar Hellström och Korpås nyligen förde egentligen speglar några motsatsproblem som inte går att lösa. Självfallet är det inte meningen att industrisamarbete mellan rikare länder och fattigare länder automatiskt skall innebära att de rika länderna för över sin teknologi till de fattiga länderna. Den teknologin måste naturligtvis anpassas till vad som är rimligt ur u-ländernas synpunkt, men samtidigt är det nödvändigt att också i detta avseende betona att det fortfarande handlar om ett samarbete på u-ländernas villkor. Vi skall naturligtvis i de diskussioner vi för med u-länderna framföra våra synpunkter men det är givetvis u-ländernas prioriteringar som till sist skall vara de rådande.

Det bör tilläggas – och det gör jag med referens inte minst till fru Anna Lisa Lewén-Eliasson – att även i fortsättningen skall den ledande principen vara att åtgärder som har till primärt syfte att tillgodose det svenska näringslivets intressen bör finansieras med andra medel än biståndsmedel.

Herr talman! De två principer som jag har försökt att särskilt betona – att det är u-ländernas prioriteringar som är det viktiga och att den svenska biståndspolitikerna skall sikta in sig på att hjälpa de fattigaste länderna – har också i hög grad styrt vårt deltagande i den s. k. nord-syddialogen i Paris. De krav som vi stött och de förslag vi själva utarbetat och lagt fram har alla haft en gemensam profil: de har siktat på att i främsta rummet ge fördelar åt de fattigare u-länderna.

Resursöverföring till u-länderna, lättnader i deras skuldbörda, stabilisering av råvarumarknaderna och energifrågorna står i förgrunden för förhandlingarna i Paris just nu.

U-länderna vill att handeln med råvaror skall regleras. Detta skall bl. a. ske genom att man inrättar s. k. buffertlager, som köper när priserna är låga och säljer när priserna är höga. Härigenom avser man att stabilisera prisnivån. Ett av u-ländernas viktigaste krav är att en gemensam fond inrättas för att bl. a. finansiera dessa buffertlager.

Flertalet stora i-länder är mycket tveksamma till alltför omfattande ingrepp i råvarumarknaderna, dvs. till alltför omfattande ingrepp i marknadsmekanismens principer. Det råder väl inget tvivel om att det är en av anledningarna till att de här diskussionerna i allmänhet gått trögt, och det är i hög grad en av anledningarna till att förhandlingarna i Genève nyligen om den gemensamma fonden inte gjorde några framsteg.

För svensk del har vi aktivt stött u-ländernas krav på stabilare råvarumarknader. Detta kommer vi självfallet att göra även vid nord-syddialogens ministermöte i slutet av den här månaden, då ett nytt försök kommer att göras att nå en överenskommelse på råvaruområdet.

Vi har på svensk sida också utarbetat ett förslag till finansieringssystem

för att ge kompensation åt u-länder som plötsligt drabbas av att inkomsterna av råvaruexporten blir mindre än beräknat. Sådana bortfall kan ju helt förrycka ett lands utvecklingsplanering. Biståndselementet i det svenska förslaget avser i första hand de fattigaste u-länderna.

En annan huvudfråga i Parisförhandlingarna gäller u-ländernas krav på ett ökat bistandsflöde. Här bör det kanske tilläggas att den energi som man från u-landshåll lägger ned på att hävda kravet på bistånd och den centrala roll i allmänhet som kravet på ökat bistånd spelar inom ramen för det som kallas för en ny ekonomisk världsordning ganska effektivt motsäger det resonemang man ofta hör i andra sammanhang enligt vilket det skulle finnas ett motsatsförhållande mellan kravet på bistånd och kravet på andra åtgärder för u-ländernas bästa. Detta är naturligtvis bakgrunden till u-ländernas betoning av biståndet. I dag uppgår OECD-ländernas bistånd bara till hälften av FN:s s. k. 0,7-procentsmål. Biståndsandelen av bruttonationalprodukten har dessutom stadigt sjunkit under de senaste 15 åren, och det är först under den allra senaste tiden som en liten omsvängning uppåt har kunnat noteras.

Det krävs nu helt andra tag från de stora i-ländernas sida. Från svensk sida har vi sökt inrikta diskussionen på behovet för de enskilda länderna att fastställa en långsiktig plan för att öka biståndet. Våra egna erfarenheter i det avseendet säger oss ju att vi kunnat klara detta utan att vår egen ekonomi därigenom har gått över styr. De argument vi möter i de internationella diskussionerna från de stora och mycket rikare ländernas sida går ofta ut på att detta är ett orimligt mål och att det kommer att allvarligt skada ekonomin. Så säger man oss, och vi brukar då stillsamt påpeka att vi har klarat oss. Varför skulle då inte andra länder kunna göra det?

På skuldområdet finns djupa motsättningar mellan i-länder och u-länder. U-länderna vill ha en allmän lättnad som gäller alla statliga och privata krediter. I-länderna motsätter sig varje form av generell lösning som innebär en automatisk minskning av skulderna. De menar att skuldproblem måste behandlas från fall till fall.

Från svensk sida har vi i detta läge lagt fram ett kompromissbud. Vi har föreslagit skuldlättnader avseende enbart offentliga biståndskrediter och begränsade till de fattigaste länderna.

Det vore, herr talman, ett allvarligt bakslag om de s. k. Parisförhandlingarna skulle avslutas utan konkreta resultat. U-länderna har redan gjort mycket långtgående eftergifter i förhållande till sina ursprungliga krav. Om inte dialogen skall övergå i en för alla parter olycklig konfrontation krävs att särskilt de stora i-länderna under den korta tid som nu återstår omprövar sin negativa inställning till u-landskraven, åtminstone på de tre områden som jag närmast har uppehållit mig vid.

Den inriktning på de fattigaste länderna som är Sveriges politik kan te sig självklar men är ändå inte helt okontroversiell. U-länderna framträder utåt som en homogen grupp, och det är i vissa sammanhang känsligt att tala om skilda intressen för olika grupper av u-länder. Jag tror

ändå att det är nödvändigt att påpeka att det finns skilda intressen. Den vida och vidgade klyfta vi ofta talar om finns inte bara mellan det vi kallar för i-länder och det vi kallar för u-länder. Den finns också mellan å ena sidan i-länder, OPEC-stater, andra mineralrika eller industrialiserade länder och å andra sidan de fattiga u-länderna.

På praktiskt taget varje område kan man se förvånansvärt stora och klara skillnader mellan de något rikare u-länderna och de verkligt fattiga u-länderna.

Under perioden 1960–1973 ökade totalproduktionen, dvs. bruttonationalprodukten, per invånare i hela u-landsgruppen med ca 4 % per år. I de fattigaste u-länderna ökade den med 19 dollar på 14 år och i de rikare u-länderna med 730 dollar.

Bland de rikare u-länderna finns flera som lyckats tiodubbla sin export, och bland de fattigaste finns några som lyckats med en tredubbling. De andra har lyckats ännu sämre. U-länderna som grupp står för 7 % av världens samlade industriproduktion, medan den industriella kapaciteten i Afrika bara motsvarar 0,5 % av världens samlade industri.

En lista av det här slaget skulle kunna utsträckas till flera områden. Detta skulle emellertid bara bekräfta vad som redan framgått. Vid sidan av de oljeexporterande u-länderna finns en annan, växande grupp u-länder som lyckats uppnå och bibehålla en snabb ekonomisk tillväxt, som genom en snabbt växande industrivaruexport kan betala för importen av livsmedel, som själva i viss utsträckning kan och får låna på den internationella marknaden och kan klara av kommersiella lån och som har en tillräckligt attraktiv hemmamarknad för att locka i-länderna till samarbetsavtal.

De här länderna har självfallet för den skull inte avskaffat fattigdomen. Även i de rikare u-länderna finns en omfattande nöd, svält och mänsklig förnedring i storstädernas slumområden eller på den storgodsdominerade landsbygden. Men dessa länder har en snabbt växande kapacitet att ta sig an de egna problemen. Det är i deras fall inte i första hand fråga om bristande resurser utan snarare om bristande politisk vilja.

I de fattigaste länderna har problemen snarast accentuerats under senare år. Den ekonomiska tillväxten håller endast med nöd och näppe jämna steg med befolkningsökningen. Exporten domineras i huvudsak av råvaror med oförmånlig och osäker prisutveckling. Den internationella kapitalmarknaden är stängd och bytesbalanskriser måste mötas med prutningar i utvecklingsbudgeten.

Det är till dessa länder Sverige, enligt regeringens mening, skall koncentrera sitt utvecklingssamarbete. Det är det vi menar när vi i budgetpropositionen säger att vi skall koncentrera u-hjälpen till de fattigaste länderna. Och när vi nu, liksom tidigare, tillägger "och till de fattigaste människorna" menar vi att ett framgångsrikt utvecklingssamarbete dessutom kräver att det hos våra samarbetsländer skall finnas en vilja till social och ekonomisk utveckling för folkflertalets bästa.

Inriktningen av Sveriges direkta bistånd på de fattigare u-länderna har

alltid varit ganska klar. För budgetåret 1977/78 kommer ungefär 90 % av det bilaterala anslaget att användas för samarbete med de mycket fattiga u-länderna.

En av de ytterst få, kanske den enda biståndsgivare som kan tävla med Sverige i detta avseende är IDA, som alltsedan sin start koncentrerat sin långivning på de allra fattigaste u-länderna. Relativt rika u-länder kan över huvud taget inte få några IDA-lån. Ett land som är uteslutet från IDA:s långivning just av detta skäl är Chile, vilket märkligt nog inte gått upp för en del av de ivrigaste världsbanksdebattörerna i Sverige.

Mot bakgrund av att IDA i hög grad har precis samma biståndspolitiska inriktning på de fattigaste länderna som den vi allmänt är överens om i Sveriges riksdag, har jag litet svårt att se motiven bakom det socialdemokratiska förslaget att minska det svenska bidraget till IDA. Vi har här i riksdagen genom åren varit överens både om de kritiska synpunkter som man kan anlägga även på IDA och på Världsbanksgruppen som helhet och om att utvecklingen gått och går i riktning mot en allt bättre överensstämmelse mellan IDA:s verksamhet och våra samarbetsprinciper.

Vi har också varit överens om att IDA är den utan jämförelse viktigaste källan för obunden kreditgivning på utomordentligt fina villkor till u-länderna.

Vi vet dessutom – och det är inte det minst viktiga – att u-länderna i internationella sammanhang uttalat ett mycket starkt stöd för en rejäl ökning av IDA:s resurser och att programländerna i direkta kontakter med oss sagt samma sak. När jag var i Tanzania nyligen var det just detta budskap jag fick med mig hem till den nya svenska regeringen. Jag vet att Tanzanias president Nyerere hade samma mening att rikta till den tidigare, socialdemokratiska regeringen.

Dessa skäl räcker enligt vår mening mer än väl för att motivera en oförändrad bidragsandel. Härtill skall emellertid läggas att den internationella överenskommelse som nyligen träffats om en ökning av IDA:s resurser bygger på att alla viktigare bidragsgivare ställer upp med oförändrad andel. Om vi hade insisterat på att få sänka Sveriges andel, som nu är 4 %, hade vi uppenbarligen riskerat att andra länder tagit Sveriges exempel som förevändning för att gå in för samma politik. Det är också alldeles uppenbart att detta skulle ha äventyrat förhandlingarna om den s. k. femte påfyllnaden, som – sedan förhandlingarna väl gått i lås – ger u-länderna 32 miljarder kronor i utomordentligt förmånliga lån under den närmaste treårsperioden.

Visst finns det drag i Världsbankens verksamhet, som vi bör vara kritiska till och som vi bör söka reformera. Om dessa ting har det rått och råder bred parlamentarisk enighet i den svenska riksdagen, och det bekräftas även av årets utskottsbetänkande. Vårt inflytande utövar vi bäst – därom råder också enighet – om Sverige finns kvar i IDA och Världsbanken och stöder u-ländernas krav där.

Också när det gäller insatserna i södra Afrika finns en socialdemokratisk

reservation. Här kan jag dock inte på samma sätt som när det gäller IDA se att det finns någon egentlig sakskillnad mellan regering och opposition, även om Mats Hellström gjorde vad han kunde för att få en sådan skillnad att framtona. Regeringsförklaringens ord om "ökat stöd till kampen för frigörelse i södra Afrika" speglas i hög grad i årets biståndsbudget. I anslagsfrågan handlar det om en avvägning inom ramen för samma totala biståndsanslag. Oppositionen vill använda de pengar man sparar på IDA och katastrofanslaget för att öka anslagen bl. a. till länderna och befrielseörelserna i södra Afrika. Den avvägningen kan jag, vilket framgått av vad jag nyss sagt, inte acceptera.

Viktigare är ändå att vi är överens om att Sverige bör fortsätta att fördöma apartheidpolitiken, att hjälpa apartheidpolitikens offer, att ge humanitärt stöd till de rörelser, som hävdar den självklara principen om majoritetsstyre för folken i Namibia och Zimbabwe, och att som ett led i samma strävanden stödja den sociala och ekonomiska utvecklingen i de redan fria staterna i dessa områden.

Vi kan göra detta politiskt genom att helhjärtat ställa upp bakom de ekonomiska sanktionerna mot Rhodesia, genom att arbeta för ett tvingande vapenembargo mot Sydafrika och genom att verka för ett stopp för nyinvesteringar i Sydafrika.

Vi gör det också genom att föreslå att de s. k. frontstaterna skall få genomgående ökat bistånd. Moçambique, vars ekonomi utsatts för hårda påfrestningar till följd av FN-sanktionerna mot Rhodesia, får en ökning med närmare 50 % i förhållande till årets budget. Med samma motivering får också Zambia en avsevärd anslagsökning. Med det fria Angola har regeringen förklarat sig beredd att inleda ett långsiktigt utvecklingsarbete. Även Botswana, Lesotho och Swaziland, alla länder som i dag är ekonomiskt starkt fjättade till Sydafrika, kommer att få mer bistånd om regeringens förslag bifalles. Och apropå vad herr Hellström sade om Tanzania vill jag bara påminna om att Sverige faktiskt är den avgjort största bidragsgivaren till Tanzania, även om man räknar in Världsbanken.

För flyktingar och befrielseörelsernas humanitära verksamhet föreslås 35 milj. kr., vilket innebär en större ökning än som föreslogs av en enig SIDA-styrelse. Till yttermera visso har det understrukits att detta inte är något tak. I den utsträckning det finns utrymme för konstruktiva insatser, som kräver större belopp, är vi beredda att anvisa ytterligare medel ur katastrofanslaget, vilket herr Wirmark redan har påpekat.

Vid en resa nyligen i Afrika har jag uppmanat befrielseörelserna ZANU och ZAPU i Zimbabwe att precisera sina önskemål om bistånd, vilket nu också skett. Dessa ansökningar övervägs f. n. inom den s. k. flyktingberedningen. Beredningens förslag kommer naturligtvis att prövas av regeringen i positiv anda.

Det stöd vi en gång gav befrielseörelserna i de portugisiska kolonierna har nu övergått eller är på väg att övergå i ett långsiktigt samarbete med politiskt fria stater. Vi hoppas naturligtvis att den dag inte skall vara alltför långt borta då detta också kommer att gälla Namibia och Zimbabwe.

Det är inte vår eller andra utomstående staters sak att förestava utvecklingsländernas val av politisk väg. Men själva fria har vi en skyldighet att hävda andra folks rätt till politiskt oberoende och ekonomisk utveckling. Detta är ändå till sist, herr talman, allt vårt biståndssamarbetes yttersta mål.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Ullsten kommenterade de inlägg om industrifrågor som bl. a. herr Måbrink, herr Korpås och jag gjort. Jag tror att han bevisade för mycket. Det behövde inte finnas någon motsättning som inte gick att lösa, ansåg han om herr Korpås och min debatt. Vi skall inte överföra vår teknik, om den inte passar u-länderna, utan vi skall finna en teknik som är lämplig och som u-länderna önskar, sade herr Ullsten vidare, och jag håller helt med honom på den punkten.

Men därmed blir också herr Ullstens polemik mot herr Måbrink egenomlig. Herr Ullsten ville bagatellisera och hävdade att det inte fanns någon egentlig motsatsställning mellan svenska företags intressen och den svenska biståndspolitikens intressen i detta sammanhang. Men de svenska företagen har naturligtvis ett primärt intresse av att sälja den teknik de har men inte av att sätta i gång ett kostsamt utredningsarbete för att finna ny teknik, som de inte har, att sälja till u-länderna. Där finns en klar potentiell konfliktrisk mellan svenska företags intressen och biståndspolitikens intressen. På den punkten tror jag alltså att herr Ullsten bevisade litet för mycket.

Desto viktigare är det då att den svenska regeringen håller hårt i industribiståndet så att inte företagsintressena får dominera, och det är det som vi understryker så kraftigt; jag skall inte gå in närmare på det nu, eftersom herr Göransson kommer att ta upp det i sitt inlägg. Vi menar emellertid att man inte skall blanda ihop bistånd och kommersiella transaktioner. Vi är motståndare till att man gör ett bolag som delas mellan näringslivet och staten när det gäller t. ex. att sälja utbildningstjänster – just av det skälet att det gäller industriell teknik som näringslivet har eller kan ta fram. Om man skall finna en teknik som passar u-länderna snarare än det svenska näringslivet, bör ju staten kunna avgöra saken bättre än näringslivet självt, som har ett klart egenintresse av att sälja just sin teknik.

För herr Ullsten fanns det ingen sakskillnad när det gällde våra olika anslagsbud i fråga om södra Afrika. För socialdemokratin ligger det en självklar sakskillnad i de drygt 100 milj. kr. till södra Afrika som vi föreslår utöver regeringens förslag.

Trots att herr Ullsten uppehöll sig vid södra Afrika fick jag ingen klarhet i ett par frågor, som oroar mig.

Varför vill inte regeringen göra Angola till programland? Förberedelser

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

för långsiktigheten drogs upp så fort som avkolonialiseringen skedde, men den nya regeringen har inte velat göra Angola till programland. Angola är en av de viktigaste frontstaterna. Varför vill inte regeringen ställa upp?

Statsrådet Ullsten hänvisade till den biståndsnivå för Tanzania som under många år har uppnåtts genom den socialdemokratiska politiken, till vilken ni har anslutit er. Men vad jag talade om i mitt inlägg var att biståndet till Tanzania med regeringens förslag, som innebär nedskärning av SIDA:s äskanden, betyder en minskning av biståndet till Tanzania i reala termer jämfört med föregående år. Detta ser socialdemokraterna som ett djupt beklagligt inslag i biståndspolitiken mot bakgrund av de stora behoven i Tanzania självt och hos de befrielseströrelser som Tanzania stöder.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde en fråga till herr Ullsten om IDB, och jag skulle vara tacksam om herr Ullsten svarade på den frågan.

Sedan kan jag i stort sett hålla med Mats Hellström när det gäller industrisamarbete. Jag vill bara påpeka för herr Ullsten att mitt parti inte är emot industrisamarbete – och jag sade det faktiskt också i mitt anförande. Vi har ingenting emot investeringar i vissa u-länder. Men huvudfrågan är ju till vilka länder investeringarna skall gå och vilket syftemål de skall ha. Frågan är om de är anpassade till och insatta i resp. u-länders egna utvecklingsplaner eller om de, som det är nu, utgör industriella enklaver, som jag sade i mitt huvudanförande, i vissa u-länder med oerhört reaktionära regimer, där de ju inte på något sätt har en utvecklingsfrämjande effekt utan tvärtom snedvrider dessa u-länders ekonomi. Det kan ske därför att det just i den sortens u-länder finns regimer som över huvud taget inte har någon folklig förankring eller något intresse av att utveckla landet, så att man kan höja folkmajoritetens oerhört låga levnadsnivå.

Det är ju detta det handlar om, det är detta som är kärnfrågan, och därom har inte herr Ullsten sagt någonting. Hur ser herr Ullsten på den typen av investeringar, som ju sker i dag? Jag nämnde Latinamerika som ett exempel. Hur ser herr Ullsten på investeringarna i Chile? På vilket sätt kommer de svenska företagens investeringar där de fattiga och svältande människorna i Chile till godo?

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Herr Hellström tycker tydligen inte om att jag försöker tona ned de skillnader som kom fram mellan honom och en del andra debattörer tidigare när det gäller investeringar och teknologi. Jag skall gärna erkänna att visst kan det här finnas skillnader. Det kan finnas olika idéer om vad som är det rimliga och vad som inte är det rimliga. Men jag tycker ändå att saken på något sätt från vår synpunkt ter sig relativt enkel. Det är u-länderna själva som begär att vi skall öka sam-

arbetet på industriområdet. Det är u-länderna själva som begär att vi skall hjälpa till med teknologiöverföring.

Vi är givetvis på det klara med att u-länder är svaga ekonomiskt, också i samarbete med stora investerare, vare sig det handlar om nationella eller multinationella företag. Vi kan dock inte vara till den grad försiktiga att vi, medvetna om de riskerna, som huvudsaklig politik avråder u-länderna från denna typ av industriellt samarbete, eller från att få en för u-ländernas förutsättningar anpassad teknologi. Vad vi kan göra är att i största möjliga utsträckning stärka u-landssidan i den situationen, och det är väsentligen det som utvecklingssamarbete på industriområdet skall handla om.

Sedan är det en helt annan fråga när det gäller direktinvesteringar. Här är det faktiskt så, herr Måbrink – jag vet inte om det också möjligen gäller herr Hellström – att den motvilja mot direktinvesteringar, som präglar en del av era inlägg, ser man ingen motsvarighet till när man åker till u-länderna, eller: när man sitter här hemma i Sverige och diskuterar med u-ländernas representanter. Det spelar ingen roll om det handlar om en utrikeshandelsminister från Vietnam eller en president i Tanzania eller Moçambique – alla är de mycket intresserade av att få även svenska investeringar i sina länder. Jag talar nu inte om industribistånd utan om svenska investeringar. Visst ser vi riskerna för u-länder – att de kan komma till korta i förhandlingar om hur vinster skall fördelas eller hur investeringen i allmänhet skall läggas upp. Det måste ändå vara så, att vi har en allmänt positiv inställning till u-ländernas prioriteringar och önskemål också på detta område.

Sedan till sist, herr talman, herr Hellströms tal om den skarpa socialdemokratiska profilen när det gäller södra Afrika. Såvitt jag förstår handlar det inte alls om någon annorlunda profil. Det handlar om litet större belopp, om en ökning av anslagen till länder och rörelser för vilka regeringen redan har föreslagit en ökning. Det handlar dessutom om en ökning inom samma totala biståndsanslag. Den av socialdemokraterna föreslagna ökningen kommer därför att gå ut över anslag till andra områden, framför allt anslaget till IDA.

Från regeringens sida har vi menat – och samma princip gäller fortfarande – att eftersom man från u-ländernas sida fäster så stort avseende vid att IDA får större resurser, skall inte Sverige vara ett land som sviker. Då skall vi inte i ett känsligt förhandlingsläge gå in och föreslå en sänkning av vår bidragsandel med risk att andra länder skulle följa efter och att hela påfyllnadsförhandlingen skulle gå i stöpet. Det tror jag inte något u-land hade uppskattat.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Ullstens inlägg präglades av en liberal kluvenhet när det gäller industrifrågorna. Alla u-länder är intresserade av direktinvesteringar, sade herr Ullsten. Han sade också att u-länderna begär teknologiöverföring. Men de här två påståendena är inte självfallet

samstämda med varandra. Olika slags direktinvesteringar ger inte samma effekter. Direktinvesteringar kan vara allt ifrån en färdig fabrik med full teknologiöverföring till utläggning av legoarbeten, sammansättningsarbeten osv. som inte alls eller mycket litet överför teknologi. Erfarenheten av västvärldens investeringar och också Sveriges investeringar i u-länderna visar att de investeringarna i första hand går ut på att lägga ut enkla moment som inte innebär teknologiöverföring.

Så sent som i våras underströk den svenske LM-chefen i en intervju i Metallarbetaren att L M Ericsson hade som politik att hålla teknologin kvar i Sverige och att i sina fabriker i u-länderna lägga ut just den typ av enklare arbeten som inte innebär en sådan teknologiöverföring som herr Ullsten ställer sig bakom. Har hela den debatten undgått herr Ullsten, att direktinvesteringar som sker på företagets villkor inte är vad u-länderna i internationella och andra organisationer i första hand önskar utan vad de tvärtom motsätter sig? Kravet på teknologiöverföring har ju kommit fram så hårt i internationella fora, därför att u-länderna ser att de inte får en teknologiöverföring genom de direktinvesteringar som sker på de privata företagets villkor. Det är därför som det krävs en kraftfull politik också från statens sida.

Slutligen södra Afrika. Herr Ullsten säger att reservationen handlar om ökning på ökning. Men det gör den inte när det gäller Tanzania. Där skall vi rösta om antingen en ökning av biståndet enligt det socialdemokratiska förslaget eller en minskning av biståndet i reala termer enligt regeringens förslag.

Herr Ullsten har heller inte besvarat min fråga: Varför vill inte den borgerliga regeringen göra Angola till programland? Det är en annan av de frågor som vi skall rösta om här i kväll.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte orda mera om företagsinvesteringar, därför att herr Ullsten vill inte diskutera dem på det sätt som de borde diskuteras. Det kan man klart konstatera efter den här debatten. Trots att jag inte har rätt till fler repliker upprepar jag frågan om IDB. Det är tredje gången jag ställer den frågan till herr Ullsten, och jag skall helt kort redogöra för bakgrunden.

Herr Ullsten och jag hade en debatt här i kammaren i mitten på december förra året om medlemskap i IDB. Herr Ullsten sade då att av biståndspolitiska skäl var ett medlemskap inte acceptabelt – man kunde inte tänka sig det. Jag ställde därför frågan: Men hur är det då när det gäller u-landsmotiv?

Inte ens det svarade herr Ullsten på.

Jag vill alltså veta: Vad är det som hänt under de två månader som gått sedan herr Ullsten sade detta i riksdagen? Nu har ju herr Ullsten, efter vad jag förstår, gått med på medlemskap i den Interamerikanska utvecklingsbanken – alltså ett direkt stöd av skattebetalarnas pengar till de oerhört brutala militärdiktaturena i Latinamerika. Och det har med den fråga som vi diskuterar här i dag att göra!

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Det är mycket riktigt som herr Måbrink påstår, att jag sagt att det inte finns några skäl att gå in i IDB om man skall se till utvecklingseffekter av den typ som vi avser när vi diskuterar svenskt bistånd. Därför har vi som bekant heller inte gått in i IDB med några biståndsmedel, utan medlemskapet i IDB har helt motiverats av export-skäl. Jag skall gärna gå in utförligare på en diskussion om vad u-lands-politiken kräver för typ av avvägningar mellan vad som är rimligt från u-ländernas synpunkter och vad som är rimligt från Sveriges synpunkt. Jag tillåter mig hävda att en svensk regering, av och till, också måste ta sig an svenska intressen.

Får jag sedan bara säga till herr Hellström att jag efter hans senaste inlägg ännu mindre än tidigare förstår vad det är han och jag är oense om. Hans resonemang gick ut på att just därför att svenska och andra länders företag när de investerar i u-länderna ser till sina egna intressen i första hand – det är det företag gör och skall göra – behöver u-länderna stöd också på industriområdet för t. ex. teknologiöverföring. Det stödet är vi nu beredda att ge. Vi är också beredda att försöka hitta lämpliga former för det, där det ibland kanske kan bli tal om direkta statliga insatser, där det ofta kan bli tal om samarbete mellan staten och näringslivet och där alltsammans hela tiden har som utgångspunkt att u-länderna vill bygga upp sin industri.

När det gäller Tanzania lika väl som när det gäller andra ändamål i södra Afrika, där socialdemokraterna vill föreslå högre anslag, är det på det sättet att man tar någon annanstans ifrån. Den avvägning som socialdemokraterna förordar och som skulle innebära dels att man minskar katastrofanslaget, dels att man försvårar IDA-förhandlingarna har vi inte velat vara med om.

Vad sedan till sist gäller Angola, som jag tyvärr glömde att beröra i mitt förra inlägg, framgår det av budgeten att vi är beredda att inleda ett långsiktigt samarbete med Angola. Det är möjligt att det samarbetet så småningom kommer att bli av den karaktären att Angola blir ett av Sveriges programländer. Vi börjar nu med samarbete med Angola i den här formen, och det är väl rimligt att ta ett steg i taget. Så diskuterade, såvitt jag vet, i regel också den socialdemokratiska regeringen när den gick in i nya länder.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag skall börja med ett citat.

”Vi delar den i tidigare propositioner och utskottsutlåtanden framförda uppfattningen att kravet på *solidaritet* med de fattiga länderna utgör ett tillräckligt motiv för ett omfattande svenskt biståndsprogram. Härav följer att detta motiv är överordnat andra skäl som kan anföras till förmån för Sveriges biståndsinsatser.

Solidariteten förstärks i och med att man lägger allt större vikt vid strävanden mot jämlikhet och jämställdhet mellan grupper och individer

inom det svenska samhället. En jämlikhetspolitik i Sverige kan inte begränsas till åtgärder som utjämnar skillnader enbart inom nationen. Den solidaritet som måste bära upp alla jämlikhetssträvanden blir inte trovärdig utan sin internationella dimension. Därför blir ett omfattande biståndsprogram som syftar till internationell utjämning och social rättvisa ett naturligt inslag i Sveriges utrikespolitik.” – – – ”Vi vill redan här understryka att en biståndspolitik som huvudsakligen motiveras av solidaritetskrav måste få en markerad inriktning på social rättvisa och ekonomisk utjämning. – – –”

”Härav följer att det svenska biståndet i första hand bör inriktas på fattiga u-länder som själva aktivt strävar att förbättra de ekonomiska och sociala förhållandena för de sämst ställda grupperna”.

Nej, det här var inget citat från den socialdemokratiska motionen – även om det mycket väl kunde ha varit det. Det var ett citat ur den biståndspolitiska utredningens betänkande, ett betänkande som vi nu äntligen fått och som jag vill rekommendera kammarens ledamöter att studera – framför allt kanske Torsten Bengtson, som i fjolårets biståndsdebatt yttrade följande:

”När biståndspolitiska utredningen har framlagt sitt betänkande måste en omprövning ske av hela den svenska biståndspolitiken och det är inte alls säkert att de nuvarande principerna i så fall kommer att gälla. Biståndspolitikens allmänna inriktning bör bli föremål för en noggrann prövning.”

Också herr Hernelius har i dag låtit antyda att det nu skall bli en förnyad prövning, att starten kommer att ske från andra utgångspunkter. Det är självklart att utredningens betänkande skall gå ut på remiss. Sedan får regeringen formulera en proposition med anledning av de förslag som inkommit. Men jag har svårt att förstå att regeringen skulle kunna förändra riktlinjerna för biståndspolitiken så väsentligt som framgick av herr Bengtsons inlägg förra året och som antydde i herr Hernelius inlägg i dag, när det finns en så samstämmig uppfattning om inriktningen.

Såvitt jag kan finna råder det alltså mycket stor enighet i utredningen om principerna för ländervalet, kanske större än enigheten här i kammaren.

Om man jämför utrikesutskottets betänkande i år med motsvarande betänkanden 1975 och 1976 kan man göra vissa intressanta iakttagelser. Propositionen och den borgerliga utskottsmajoriteten vill i år ge regeringen fullmakt att lämna treåriga utfästelser – inte bara till programländerna utan till samtliga länder med vilka Sverige har ett utvecklings-samarbete som förutses fortgå under en längre period. Ingenting sägs om vilka kriterier som skall gälla för denna kategori av länder. ”Som förutses fortgå under en längre period” – vem är det som förutser detta? Är det SIDA? Är det regeringen? Är det riksdagen?

Reservanterna menar att detta är att så att säga att bakvägen ta bort programlandsbegreppet. Nu blir alla mottagarländer programländer i vår mening. Koncentrationen till ett fåtal programländer, som vi varit eniga

om, nonchaleras. Det är ett försåtligt sätt att ställa riksdagens beslut åt sidan som är betänkligt. Men även sakligt sett är det betänkligt, eftersom det ligger en styrka i vår koncentration till ett begränsat antal länder, som innan vi antog dem till programländer blev föremål för ytterst noggranna analyser.

Herr Ullsten har i dag sagt att det kan tänkas att Angola blir ett programland – man tar ett steg i taget. Vad är det då för skillnad på det långsiktiga samarbetet och detta att ett land är programland?

När man läser det utmärkta betänkandet från BPU finner man att det enbart talas om programländer i samband med långsiktiga utfästelser.

Alla minns kanske – i varje fall gör jag det – hur moderaterna drev på och fick centern och folkpartiet med sig när de ville begränsa den socialdemokratiska regeringens fullmakter när det gällde långtidsutfästelser. Nu vill regeringen utvidga fullmakterna. Man förvånar sig verkligen över herr Hernelius totala tystnad när det nu gäller att utöka regeringens bemyndigande. Dessutom har det kommit till min kännedom att regeringen är i färd med att sluta fleråriga bindande avtal med mottagarländerna. Jag vill citera vad herr Ullsten sade i biståndsdebatten i april 1975. Han hävdade då att förslaget om begränsning av fullmakten var ett önskemål från riksdagen att få spela en aktivare roll inom ramen för gällande principer för vår biståndsplanering.

Frågan om hur det blir med riksdagens aktiva roll när man sluter två- eller treåriga avtal med mottagarländerna ber jag att få ta upp med herr Ullsten vid ett senare tillfälle.

Det finns en annan tystnad som också förvånar, och det är moderaternas tystnad om biståndet till Vietnam och i synnerhet till skogsindustriprojektet. Det fanns ingen motion om detta till årets riksdag, det anfördes inte ett ord om det vid utskottets behandling av biståndet till Vietnam. Men tystnaden bröts ju i dag av herr Hernelius som sade att man måste upprätthålla traditionerna. Jag trodde att moderaterna hade anslutit sig till den svenska Vietnampolitiken sådan den formats av den socialdemokratiska regeringen, men så var det nu ändå inte. Vad kan det vara som har hänt?

Förra gången krävde man en omförhandling om biståndsavtalet med Vietnam. Man talade då om att kostnaderna för skogsindustriprojektet hade stigit till 800 milj. kr. Vad står det i år? I år får man en siffra som visar att kostnaderna är 1 055 milj. kr. Men då säger herr Hernelius: Det är ingen idé, tiden är ute. Förra året sade moderaterna när det var fråga om 800 milj. kr., att man ville frigöra medel för andra och mer angelägna uppgifter. Det måste väl ändå, herr Hernelius, kännas genant med den här helomvändningen? Det är kanske oförsynt av mig att påminna om gångna tider, men jag tycker att det är nödvändigt. Jag hoppas också att herr Hernelius lyssnade till vad statsrådet Ullsten sade, att u-ländernas prioriteringar är det som är viktigast. För Vietnam har ju skogsindustriprojektet prioriterats i allra högsta grad.

Regeringen har gjort ett stort nummer av att biståndsanslaget nästa

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

år något kommer att överskrida enprocentsnivån. Herr Ullsten sade nu att han bara ville notera det, inte yvas över det. Först vill jag då notera att regeringen och Ola Ullsten helt tyst ansluter sig till den av socialdemokraterna genomförda omläggningen av beräkningsgrunderna för enprocentsanslaget, dvs. beräkningarna görs på det kalenderår då budgeten läggs i stället för framförliggande budgetår.

Det sägs helt riktigt i utskottsbetänkandet: "Omläggningen motive-
rades med svårigheten att göra säkra prognoser om BNP:s utveckling
utöver de beräkningar som brukar göras i finansplanen för det kalenderår
under vilket förslagen framläggs." Återigen en obehaglig påminnelse,
men om sanningen skall fram – och det skall den ju – så reserverade
sig herr Ullsten mot dessa beräkningsgrunder i utrikesutskottets betän-
kande 1975/76:14. Nåja, man är inte sämre karl än att man kan ändra
sig.

Hur som helst så har nu de vise vid efterhandsgranskning kommit
fram till att vi nådde nog inte enprocentsmålet 1975 på grund av in-
flationens verkningar. Men 1977/78 når vi över enprocentsmålet, säger
utskottet och citerar snällt propositionen. När vi från socialdemokratiskt
håll påpekade att den snabba prisstegringen i början av 1977 och olika
ekonomisk-politiska åtgärder från regeringens sida – devalvering och fö-
reslagen momshöjning, som ju ändå, herr Hernelius, är realiteter – innebär
att propositionens prognos för BNP inte längre är aktuell, då ville ma-
joriteten inte lyssna. Men vi menar att det med dessa fakta för ögonen
inte finns något stöd för påståendet att enprocentsnivån kommer att över-
skridas år 1977.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen
4.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Jag har inte så förskräckligt mycket att invända mot
det som fru Sigurdsen sade, men på en punkt tycker jag att en kommentar
är nödvändig. Det gäller fru Sigurdsens sätt att diskutera frågan om rätten
för regeringen att göra långsiktiga utfästelser också till andra länder än
de som kallas programländer.

Fru Sigurdsen ville göra gällande att de skrivningar som finns i bud-
getpropositionen och som utskottsmajoriteten nu anslutit sig till på något
sätt skulle sätta riksdagen åt sidan; regeringen skulle, befarar hon, kunna
hålla på och leka hur den ville och göra det ena eller andra landet till
programland eller låta bli att göra det. Men så är det ju inte, fru Sigurdsen.
Om riksdagen anser att det är fel när regeringen hävdar att vi skall ha
ett långsiktigt samarbete med något land, så har ju riksdagen möjlighet
att säga ifrån, på samma sätt som riksdagen har möjligheter att hävda
att vissa länder skall vara programländer och att vissa andra inte skall
vara det. Den möjligheten har socialdemokraterna själva utnyttjat vid
behandlingen av det ärende som vi nu diskuterar. Om jag minns rätt
tycker man inte att Kenya skall vara ett programland i framtiden, medan

man däremot anser att Angola skall vara det. Den saken kommer riksdagen så småningom att kunna votera om. Budgetpropositionens skrivningar innebär inte på något sätt att riksdagens inflytande minskar.

När man från socialdemokratiskt håll går emot tanken på att vi skall kunna ha ett långsiktigt samarbete också med andra länder än programländer tycker jag att det är intressant att få ett svar på frågan vad socialdemokraterna i så fall har för alternativ. En logisk konsekvens vore att man sade att vi över huvud taget inte skall ha något samarbete med andra länder än de som kallas programländer. Men om jag fattat saken rätt, är det inte det man vill. I så fall måste man anse att det är långsiktigheten i samarbetet med vissa länder som är det felaktiga. Då vill jag fråga: Vilka av de länder som vi föreslagit ett långsiktigt samarbete med, men som inte är programländer, tycker ni att vi skall bete oss på annat sätt med? Skall vi när det gäller Kap Verde och Laos – för att ta ett par exempel – säga att vi inte vill ha något långsiktigt samarbete med dessa länder utan att vi när det gäller dem skall ta något slags ad hoc-beslut år efter år?

I en tidigare debatt under riksmötet förde jag en diskussion med Birgitta Dahl, där hon föreslog dels att vi skulle gå in med katastrofbistånd i Laos, dels ett långsiktigt samarbete med samma land. Hon var ganska nöjd med det svar jag då gav, nämligen en referens till det som står i budgetpropositionen om att vi faktiskt hade tänkt oss ett långsiktigt samarbete med Laos liksom att ge katastrofbistånd. Hade regeringen varit fjättrad vid den av socialdemokraterna nu drivna tanken att vi inte får ha ett långsiktigt samarbete med andra u-länder än dem som kallas programländer, då hade jag inte kunnat ge det beskedet.

Om man nu från socialdemokratiskt håll är så rädd för att vi vill ha en långsiktig planering också i samarbetet med länder som inte kallas för programländer, så får man väl tala om hur man har tänkt sig konsekvenserna av det och vilket alternativ man i så fall vill ha.

Till sist bara några ord om enprocentsmålet. Jag kan inte se annat än att det väsentligen är en teknisk fråga vilka beräkningsgrunder man använder sig av. Så länge man bygger på en prognos om vad som kommer att hända inom ekonomin blir det alltid en bedömning som kan slå rätt eller fel. Men det politiskt intressanta att notera är väl ändå att den nya regeringen klart har sagt ut att enprocentsmålet skall vara ett etappmål, att den nya regeringen med utgångspunkt från de beräkningar den hade till hands när budgetpropositionen fastställdes beräknade biståndsanslaget så att det skulle komma en bit över enprocentsnivån.

Det är också politiskt intressant att notera förre finansministern Gunnar Strängs omedelbara reaktion när han fick se att den nya regeringen hade lagt sig över enprocentsmålet. Han sade: Det skulle jag aldrig ha gått med på. Jag måste säga att också på den punkten tror jag honom.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullsten säger att ni får väl säga ifrån. Det är ju det vi har gjort i den här reservationen, där vi menar att man urholkar programlandsbegreppet. Vi har inte sagt vilka länder som skall komma i fråga, men vi har föreslagit att Angola skall bli programland. Herr Ullsten säger att det kanske blir så men att man måste gå steg för steg. Han säger också att det inte är lätt att göra Laos till programland.

Jag upprepar den fråga jag ställde i mitt inledningsanförande: Vad är det för skillnad mellan ett långsiktigt samarbete, som man nu föreslår för jag tror samtliga länder som vi har ett samarbete med utom Somalia, och att ett land är programland? Innan vi föreslår riksdagen att ett land skall bli ett programland förekommer ju ett omfattande gransknings- och utredningsarbete.

Jag vill ha ett klart besked av herr Ullsten om vad det är för skillnad på programlandsbegreppet och den nya definitionen långsiktigt samarbete.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Svaret på fru Sigurdsens fråga är att skillnaden egentligen inte är så stor om man ser den från statsrättslig synpunkt. Det handlar i samtliga fall om länder som vi har samarbete med i den ena eller andra formen. Men vi har valt att lyfta fram vissa länder. Vi har gjort ett urval av länder som vi tycker i särskilt hög grad uppfyller de krav vi ställer för att nå biståndsmålen. Dessa länder har vi kallat för programländer, och dem ger vi generellt mer bistånd än andra länder. Det är den väsentliga skillnaden.

Nu reagerar fru Sigurdsen mot att jag säger att Angola kanske blir ett programland. Men den diskussion vi för här, fru Sigurdsen, är ju om riksdagen skall ha någonting att säga till om eller inte. Det förhåller sig på precis samma sätt nu som tidigare, nämligen att riksdagen om den vill göra Angola till ett programland också kan göra det. Vill regeringen göra Angola till ett programland, så måste regeringen gå till riksdagen och begära dess acceptering av det. Jag menar alltså att det inte på något sätt skall ske i smyg. Det kan tänkas att vi framlägger ett sådant förslag för regeringen. Vi får se hur samarbetet med Angola kommer att te sig i framtiden.

Jag tycker ändå att detta är mer än en teknisk diskussion. Politiskt intressant är däremot den fråga som jag ställde till fru Sigurdsen och som fortfarande hänger i luften: Vilka av de länder som vi nu har ett långsiktigt samarbete med men som inte är programländer är det som socialdemokraterna vill att vi skall avbryta det långsiktiga samarbetet med? Det måste rimligen vara innebörden i kritiken av oss för vårt långsiktiga samarbete med andra länder än programländer. Kap Verde, Portugal, Pakistan, Laos, Lesotho och Swaziland är visserligen inte programländer, men när vi samarbetar med dem skall vi göra det långsiktigt, så att vi kan planera på sikt och så att de vet ungefär vad de har att

vänta sig av Sverige. Menar fru Sigurdsen att det är fel med detta slags samarbete med dessa länder fastän de inte är programländer?

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till herr Ullstens senaste inlägg står det klart för mig att det inte finns någon skillnad mellan begreppet programland och den nya definition som gäller ett långsiktigt samarbete. Svaret till herr Ullsten är: Vi har föreslagit att Angola skall bli programland.

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

I övrigt får regeringen lov att förelägga riksdagen ett förslag, där man gjort alla nödvändiga bedömningar och värderingar, innan man föreslår att ett land skall bli programland. Här kommer ni bara och säger rakt över att ni vill ha ett långsiktigt samarbete med alla de länder som vi över huvud taget ger bistånd till.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Även om denna debatt redan är långdragen, skulle jag ändå vilja ställa följande fråga, som fru Sigurdsen väl får chansen att svara på något senare i debatten: Är det fel att den svenska regeringen har ett långsiktigt samarbete med Laos – vilket vi f. ö. är överens med exempelvis Birgitta Dahl om att vi skall ha – trots att Laos inte är ett programland? Svarar fru Sigurdsen ja på den frågan, alltså att det är fel, förstår jag resonemanget. Svarar hon nej, förstår jag henne över huvud taget inte alls.

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Sigurdsen anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Det internationella utvecklingssamarbetet får i årets budgetförslag sitt anslag ökat med 428 milj. kr. eller med 13,5 % i förhållande till innevarande år. Därmed har biståndsanslaget beräknats överstiga 1 % av 1977 års bruttonationalprodukt till marknadspris. Därmed fullföljs ett arbete som pågått under många år. Först föreslog Indien i Förenta nationerna att man skulle nå upp till detta mål. Sedan framfördes ett centerförslag i en motion i riksdagen, vilket fick anslutning från det ena partiet efter det andra. Nu fullföljer vi denna linje.

Det är riktigt som fru Sigurdsen påstod att jag sade. Görs en statlig utredning, skall man därefter se om det finns någonting som behöver ändras i vår biståndspolitik. Det anser vi beträffande biståndspolitiska utredningen. Men det finns naturligtvis i detta samarbete vissa principer som måste fullföljas. Jag skall ange några principer, som vi inom centern har arbetat efter. De är vägledande för vad vi sedan gör i enskilda fall.

För det första har vi alltid hävdat att det i första hand är de fattiga länderna och de fattiga människorna som skall ha u-landsbiståndet. Steg för steg har vi kommit dithän. Huvuddelen av biståndsmedlen bör kon-

centreras på mycket fattiga länder. Den medelsfördelning som förordas i propositionen innebär att ca 90 % av det direkt landinriktade biståndet går till den ländergruppen.

Det finns somliga som har andra uppfattningar om vad man skall göra. Man kan inte gärna liksom socialdemokraterna påstå att Cuba är ett av de fattiga länderna. Jag skall behandla det senare. Herr Måbrinks anförande kan koncentreras mycket lätt: Ge u-landsbiståndet till länder som har kommunistiska diktaturer såsom regimer, så är det bra. Andra länder göre sig inte besvär hos vpk, även om de är nödlidande och fattiga.

För det andra vill jag säga att det naturligtvis är ganska svårt att avgöra hur man skall ge bistånd, men det bör ges huvudsakligen som gåva och icke som lån. Förenta nationernas generalsekreterare Kurt Waldheim betonade i ett tal i går de stora svårigheterna för länder som fått lån. Det går inte i längden att fortsätta så.

Under innevarande budgetår ges 97 % av det länderinriktade biståndet som gåva. Återstoden är räntefria 50 års krediter med en tioårig amorteringsfri period i första hand. De länder som nu får bistånd i form av krediter är Cuba, Tunisien och Zambia.

Dessutom finns det avskrivningsmöjligheter som regeringen kan utnyttja. För innevarande budgetår beräknas regeringen skriva av skulder för 16 miljoner, och det finns möjlighet att skriva av ytterligare under 1977 och 1978. Då kommer lån till Bangladesh, Botswana, Etiopien, Indien, Kenya, Tanzania och Sudan också att skrivas av.

För det tredje skall bistånd ges på längre sikt. Kortsiktiga beslut kan inte vara till fördel för något land. Jag anser att det bör gälla också länder som inte direkt är programländer – fru Sigurdson var inne på detta. Även om landet inte är programland så måste det vara en trygghet att veta att det finns någon planering exempelvis för två eller tre år framåt. I annat fall kan man ju i mottagarlandet tro att det är någon form av katastrofbistånd som helt hastigt kan komma att upphöra.

För det fjärde har riksdagen sagt ifrån att Sverige i första hand bör söka samarbete med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning. Det svenska biståndet bör vidare medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning och insatserna bidra till en bred ekonomisk och social utveckling, till gagn för den stora massan av folket. Dessa principer fastslogs 1970.

Det är naturligtvis svårt att finna ett land som motsvarar alla de kriterier jag har räknat upp, utan det blir ju brister i olika avseenden, i synnerhet i fråga om den sista punkten, den om demokratin. Det är inte lätt att hitta länder med ett demokratiskt styrelseskick att ge u-hjälp till. När vi ger bistånd till diktaturer som Cuba, Vietnam och Tanzania är vi ju medvetna om att det inte är någon demokratisk utveckling där. Men vi har ändå stött dessa länder, för man kan inte renodlat säga att vi endast skall ge till länder som har demokratiska styrelseskick.

För det femte bör biståndet helst vara fritt och icke bundet. Under budgetåret 1975/76 var 505 miljoner, dvs. 20 % av de totala utbetalningarna, bundet bistånd. För innevarande budgetår är målet 600 milj. kr., men det är att observera att det är i förhållande till den större summan ändå bara 19 %. Det är alltså mindre andel bundet bistånd nu. Härtill kommer att av det beloppet utgör 180 milj. kr. katastrofbistånd och bidrag till internationella livsmedelsprogram. Den formen av bistånd kan inte inordnas under bundet eller obundet bistånd.

De fem principer som är vägledande för centern är alltså att bistånd skall ges till de fattiga länderna och de fattiga människorna, bistånd skall huvudsakligen ges som gåva, det skall ges på längre sikt, det skall medverka till en social utjämning och en demokratisk utveckling och skall så långt som möjligt vara obundet. Även när vi tar ställning till biståndspolitiska utredningen kommer dessa principer att vara vägledande för centerns del.

Det kan sägas om årets biståndsdebatt att det är stor enighet om vad som har föreslagits. Totalsumman har ingen anmärkt på. Inte heller socialdemokraterna har någon anmärkning på totalsumman. Det var inget socialdemokratiskt statsråd som lade fram regeringsförslaget i år, sade fru Lewén-Eliasson. Det är riktigt, men ändå har socialdemokraterna i stort anslutit sig till vad som anförts i propositionen. Enigheten är så pass stor att den omfördelning – inte något högre anslag – som socialdemokraterna föreslår uppgår till bara ett par tre procent. Mera är det inte. Därför finns inte de motsättningar som t. ex. herr Hellström talade om. Han sade sig ju med djupt beklagande inte kunna acceptera vad som sagts om Tanzania.

I fråga om enskilda länder gäller naturligtvis de principer som vi har arbetat efter. Då kommer man ju alltid fram till det omstridda ämnet Cuba. Vad är orsaken till att vi inte vill att Cuba skall ha bistånd mer? Ja, det kan sägas mycket kort: Orsaken är att Cuba glädjande nog utvecklats så pass att landet inte längre hör till den fattiga gruppen. Cuba har 710 dollar per capita i bruttonationalprodukt och ligger därmed betydligt högre än en hel del av de fattiga länderna. Det är egentligen det enda skälet. Jag behöver inte hålla långa tal om Cuba, utan detta är skälet.

Läser man centerns motion från förra året finner man också att vi sagt att detta är orsaken. Och det skulle väl vara glädjande i biståndspolitiken om land efter land kunde uppnå en så pass hög standard att vi kunde föra över de svenska pengarna till ännu fattigare länder.

Jag upprepar än en gång att detta är skälet. Att vi sedan kan göra vissa kommentarer som bestyrker att landet har resurser – t. ex. när det gäller Cubas aggressionskrig i Afrika – är helt klart.

Skall vi jämföra Cubas bruttonationalprodukt på 710 dollar per capita med bruttonationalprodukten i vissa andra länder vill jag först erinra om att det s. k. fattigdomskriteriet för IDA:s del är 375 dollar – alltså ungefär hälften. Och låt mig nämna siffrorna för några länder som har

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

diskuterats i dag! När Cuba har 710 dollar, så har Bangladesh 100 och Pakistan 130, det stora Indien stannar vid 140, Vietnam har 150 och Tanzania har 160. Det är alltså avsevärda skillnader i fråga om resurser mellan Cuba och dessa andra länder, som är verkligt fattiga.

Vi har sagt att detta bistånd bör avvecklas, och riksdagen beslöt förra året att det skall avvecklas. Nu föreslår t. o. m. socialdemokraterna i realiteten en minskning av biståndet till Cuba. De föreslog förra året 70 miljoner. De föreslår 70 miljoner i år också, och med hänsyn till penningvärdesutvecklingen har alltså även socialdemokraterna föreslagit en minskning av biståndet till Cuba. Skälet känner jag inte till.

Cuba motsvarar naturligtvis inte vad vi menat i 1970 års beslut, framför allt inte i fråga om demokrati och dyligt. Cuba är en järnhård kommunistisk diktatur, och där har inte hållits några allmänna demokratiska val sedan 1959, då revolutionen ägde rum. Det finns ingen egentlig riksdag i Cuba, det finns inget riksdagshus. Det fanns icke någon egentlig författning fram till för ett par år sedan, och den författning som då infördes antogs givetvis av Castrojuntan och inte av det kubanska folket. I fråga om friheten i andra avseenden, så är t. ex. praktiskt taget allting ransonerat på Cuba och ransonerat på ett sådant sätt att man får hålla sig till *en* affär, så folket kan egentligen inte röra på sig något vidare.

Detta är bara några fakta som talar om, att sådant är landet Cuba. Det har gjorts framsteg i fråga om t. ex. sjukvård och undervisning – man kan redovisa de fakta som finns. Men huvudskälet för vår del, när vi säger att Cuba inte skall ha bistånd mer, är att Cuba glädjande nog hunnit upp till 710 dollar per capita i bruttonationalprodukt, och då är det andra länder som behöver biståndet betydligt bättre.

Här i debatten har talats om bl. a. Bangladesh och det bistånd i form av vete som Sverige gav. Jag vill säga till herr Måbrink: Jag erinrar mig mycket väl den debatt vi hade förra gången. Jag sade till herr Måbrink att dåvarande biståndsministern fru Sigurdsen hade givit besked härvidlag i ett interpellationssvar. Herr Måbrink teg vid det tillfället. Sedan har riksdagens revisorer gjort en utförlig utredning om samma sak, och det finns åtskilliga andra meddelanden. Men likväl går herr Måbrink upp, i tro att vi inte skall komma ihåg det här, och använder precis samma ord som förra gången, att biståndet gick inte till det fattiga folket.

Jag vill än en gång nämna att i Bangladesh är fattigdomen så stor att bruttonationalprodukten inte uppgår till mer än 100 dollar per capita.

Det skall också ytterligare erinras om – herr Hernelius har redan varit inne på saken – att man i den socialdemokratiska reservationen när det gäller Cuba som ett motiv anför att det varit svårigheter med sockerpriset i Cuba. Det är sant att i mars i år var sockerpriset 93 öre per kg. Det var 1:51 förra året – det är en sänkning. Och priset framstår som ännu större om man för jämförelsen längre tillbaka. Men vad menar socialdemokraterna med "under senare år" – hur lång period avser de? Dagens pris är ungefär samma pris som man hade 1973 och 1972, och

ser vi till en tioårsperiod finner vi att priset är tre fyra gånger så högt som det var 1966 och 1967.

Detta med sockerpriset är väl det enda skäl man anfört för att biståndet till Cuba skall fortsätta – om det nu inte är av politiska skäl som man vill ge bistånd till den kommunistiska diktaturen.

Beträffande Tanzania sade herr Hellström att det var med djupt beklagande man konstaterade att utskottet inte tillstyrkte det högre anslag som föreslås i den socialdemokratiska reservationen. Det är rätt märkligt, för om man räknar med en tidsperiod på sex år, finner man att biståndet till Tanzania fyrdubblats. Både i den här socialdemokratiska reservationen och i de andra har det gjorts rena felräkningar. I reservationerna hänvisas till SIDA, men det talas inte om att SIDA:s totala anslagsäskande inte uppgick till 3 550 milj. kr. utan till 3 900 milj. kr. Följaktligen är inte reservationens siffra relevant. På detta sätt har socialdemokraterna gjort också i fråga om Tanzania.

Det är samma sak när det gäller Vietnam. Där har de utgått från SIDA:s förslag på 3 900 milj. kr. i stället för det belopp som nu beviljas. Socialdemokraterna har ju accepterat 3 550 milj. kr., och följligen använder de sig av felaktiga beräkningar.

I fråga om Angola bör man observera – och det har också biståndsmministern framhållit – att man inte på något sätt har varit njugg. Det har getts avsevärda bidrag. I november 1976 beslöt regeringen att anvisa 40 milj. kr. för innevarande budgetår. 25 miljoner ställdes till den angolanska regeringens förfogande för import av varor och tjänster som den själv finner angelägna. Den kan alltså välja hur den vill. De återstående 13 miljonerna av årsbeloppet har gått till FN:s flyktingkommissariat, och för FN:s räkning samordnas ett humanitärt bistånds- och flyktingprogram. Sedan har Frikyrkan fått ytterligare 2 milj. kr. för hjälp till Angola. Så man kan inte alls påstå att vi har varit snåla mot Angola.

När det sedan gäller att skaffa fram pengar är det märkligt att socialdemokraterna vill minska anslaget till IDA. Det är i sak felaktigt att göra på det sättet. Den nuvarande överenskommelsen gäller 7,2 miljarder. Det skulle emellertid kunna bli högst allvarliga konsekvenser, om Sverige drog sig undan. Om vi i stället för de 4 % som vi egentligen förbundit oss att ge skulle säga att vi bara vill ge 3 %, kunde det få konsekvenser när det gäller många andra länder. Men dessutom är IDA det organ som ger pengar – som en känd socialdemokrat, fru Inga Thorsson, sagt – till de fattigaste bland de fattiga. Eftersom socialdemokraterna inte vill ge högre anslag, är det således här som de vill ta in pengar. Det är förvånande att socialdemokraterna föreslår att just från den grupp som ligger under 375 dollar per år ta pengar för att ge till andra länder, som faktiskt får rätt hyggliga anslag. Det gäller t. ex. Tanzania som ligger tvåa efter Vietnam när det gäller totalanslag, och anslaget har fyrdubblats på fyra år.

Herr talman! Jag skall på nytt betona att det inte varit så stor oenighet om årets u-landsbidrag, så när det används höga brösttoner är det mera

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

fråga om ett försök att konstruera större motsättningar än de som egentligen existerar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste kommentera några av de värsta tossigheter som herr förste vice talmannen Bengtson hävde ur sig i sitt anförande.

För det första säger herr Bengtson att inga allmänna val har hållits på Cuba sedan 1959. Det är lögn, herr Bengtson. Herr Bengtson som sitter i utrikesutskottet borde väl vara informerad om att det förra året hölls ett parlamentsval på Cuba. Den svenska riksdagen var representerad med en delegation vid öppnandet av det parlament som hade valts. Cuba är också medlem av Interparlamentariska unionen. Herr Bengtson bör vara litet försiktig om han skall göra lögnaktiga påståenden och inte ljuga så oerhört grovt som här har skett.

För det andra är det litet förvånande – även om jag kanske inte är överraskad över att höra det från herr Bengtson – att Cuba, Vietnam och Tanzania betecknas som diktaturer. Jag tycker att herr Bengtson skall läsa det avsnitt i den biståndspolitiska utredningen som bl. a. behandlar frågan om demokrati i u-länderna. Det är en enig utredning som står bakom det avsnittet, och ett studium av det skulle vara en nyttig lektion för herr Bengtson. På vilket sätt är dessa länder diktaturer, herr Bengtson? Och på vilket sätt är i så fall Bangladesh, Indien och Kenya demokratier? Jag utgår från att herr Bengtson menar att de är det. Men vad är det för sorts demokrati i Indien, om 60–70 % av dess invånare är analfabeter? Vem är demokratin till för i det landet?

Jag utgår från att herr Bengtson menar att ett flerpartisystem i u-länderna är kriteriet på demokrati. Om det finns ett flerpartisystem, även om val osv. är förbehållna bara 20–30 % av befolkningen, skulle alltså demokrati råda. Jag skulle önska att herr Bengtson utvecklade detta litet mera än vad han gjorde i sin ytliga behandling av denna fråga. På vilket sätt är Cuba, Vietnam och Tanzania diktaturer och Indien, Bangladesh och Kenya demokratier?

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det finns vissa kriterier för demokrati. En sak som ofta är förbisedd är att man inte bara kan se till själva valen utan också måste ta hänsyn till nomineringarna. Hur gör man t. ex. i Tanzania? Bara ett parti är tillåtet. Andra partier är förbjudna enligt den tanzaniska författningen. Redan det är högst betänkligt. Vid kandidatnominering får vidare bara två kandidater utses i en valkrets – inte tre – naturligtvis båda tillhörande TANU-partiet. Nästa steg, som innebär att man verkligen satt toppstyrningen i system, är att kandidaterna skall godkännas av centralkommittén. De som folket i kretsen har nominerat kan alltså underkännas.

Systemet är inte alls ovanligt utan återfinns i en del andra diktaturer. Man säger där visserligen att man håller någon sorts val, men man tillåter inte fri nominering. Det är icke demokrati, herr Måbrink, om nomineringen inte är fri och om bara ett parti är tillåtet.

Vad gäller Cuba förekom inga egentliga, demokratiska parlamentsval under perioden 1959–1976. I Matanzas har förekommit ett försöksval. Men att demokrati skulle råda om bara ett parti får finnas, med en sådan utformning av valen och av författningen som jag nämnt, kan inte accepteras. Vad gäller frågan om utjämningen har man hittills inte publicerat någon budget på Cuba. Vi vet alltså inte vart de pengar som regeringen får in egentligen tar vägen.

Det är tyvärr så, herr Måbrink, att stora delar av världen inte har något demokratiskt samhällssystem. Tyvärr gäller det också många av de länder som herr Måbrink känner frändskap med.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Jag kan bara konstatera att ett uttryck för centerns syn på demokrati är tydligen just de befängda idéer som herr Bengtson nu hävde ur sig. Jag behöver inte kommentera dem.

Men låt mig ta upp en annan sak. Skälet, säger herr Bengtson, till att vi sänkte biståndet till Cuba var att landet hade blivit så rikt.

Nej, herr Bengtson, det var inte ert skäl. Ert skäl var detsamma som moderaternas. Man skulle straffa Cuba för att Cuba hjälpte Angola, som slogs för sitt oberoende mot USA, Zaire m. fl. Det var skälet. När ni förra året med lotten genomdrev beslutet om en sänkning, hade sockerpriset sjunkit från 60 cent per skålpund 1974 till 14 cent per-skålpund 1976. Det är således ett falskt argument herr Bengtson använder när han skall försöka förklara sänkningen av biståndet.

Det må vara att BNP i Cuba är högre än i flera andra länder, men därmed är inte sagt att man skulle kunna avbryta eller minska biståndet så starkt som man gjort. Cuba skulle ju fr. o. m. förra året, om jag inte tar fel, påbörja sin industrialiseringsprocess, och det var då ni gick in och menade: Nej, självständighet och ekonomiskt oberoende för Cuba i sådan omfattning vill vi inte vara med om. Det måste vi försöka förhindra.

Det är ytterligare ett skäl till att ni var med om att sänka biståndet.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! De principer för demokrati som jag anförde här är inget speciellt centerprogram. Herr Måbrink kan läsa dem i ett dokument som är antaget i FN 1966. De står nämligen i konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Hämta det där, om herr Måbrink inte tror på vad jag säger. Konventionerna finns tillgängliga här i riksdagshuset. De är också över-satta till svenska.

I fråga om Cuba gör herr Måbrink påståenden som är helt felaktiga. Jag har centerns motion från förra året i min hand. Jag skall läsa litet

ur den för herr Måbrink, eftersom han synes vara mycket ovillig att läsa interpellationer och sådant som inte passar hans egna åsikter. I motionen säger vi i fråga om länderval och länderramar: "När våra samarbetsländer i allmänhet och programländer i synnerhet kan bedömas av egen kraft svara för sin befolknings livsmedelsbehov, sociala och medicinska hälsa bör avtalen omprövas. Kan därtill uppvisas klara tecken till att dessa länder också på sikt kan uppehålla och successivt förbättra levnadsförhållandena i det egna landet bör, i samarbete med detta land, det svenska biståndet avvecklas i takt med att tidigare ingångna avtal och överenskommelser fullföljs." Därefter hänvisar vi till en motion år 1975, där vi ansåg oss kunna konstatera en sådan utveckling på Cuba.

Nu måste herr Måbrink inse att vad han yttrade var helt gripet ur luften. Det var ju väl att jag hade motionen till hands så att jag kunde läsa upp ett stycke ur den för herr Måbrink. Det behövs tydligen att man gör det.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! När det gäller anslaget till Internationella utvecklingsfonden, IDA, har vi socialdemokrater en reservation där vi föreslår att det svenska årsbidraget skall höjas med 68 milj. kr. till 320 milj. kr. Den borgerliga majoriteten har bestämt sig för en ökning av årsbidraget med 161 milj. kr. till 413 milj. kr.

Anledningen till att vi socialdemokrater vill hålla igen på anslagsökningen är inte att vi har ändrat vår inställning till IDA. Orsaken är helt enkelt att vi inom den givna biståndsramen på 3,5 miljarder under de närmaste åren vill satsa mer på södra Afrika.

Vår syn på IDA och dess verksamhet är alltså oförändrad. Vi är kritiska på en del centrala punkter, men genom att behålla årsanslaget på en så hög nivå som 320 milj. kr. under den närmaste treårsperioden markerar vi vår vilja att fortsätta multilateralt biståndssamarbete inom IDA:s ram. Ett anslag på 320 milj. kr. skulle innebära att Sverige i absoluta tal fortfarande var den sjunde största bidragsgivaren bland industriländerna. Vi skulle bidra med väsentligt mer än flera större industriländer, som Nederländerna, Australien, Italien och Belgien, och ungefär tre gånger mer än Norge. Sverige skulle med ett årsbidrag på 320 milj. kr. också i fortsättningen vara det industriland som i förhållande till sin bruttonationalprodukt ger det ojämförligt största bidraget. Det skulle vara helt omöjligt att internationellt beskylla Sverige för njugghet i sina anslag till IDA.

Men det är, som sagt, inte denna vår unika tätposition bland givarländerna som gjort att vi lagt oss närmare 100 milj. kr. lägre än den borgerliga majoriteten. Orsaken är att vi behöver pengar till en väsentlig ökning av biståndsanslagen till södra Afrika. Det är ett inslag i vår mer offensiva biståndsstrategi. Vi föreslår 15 milj. kr. mer till befrielseörelserna i Zimbabwe, Namibia och Sydafrika. Vi föreslår 25 milj. kr. mer till Moçambique för att stödja den regering som nu får ta de hårdaste

törnarna i konfrontationen med Vorsters och Smiths rasistregimer. Vi föreslår 30 milj. kr. ytterligare till Tanzania, som fortfarande tar på sig en mycket stor börda i kampen för frihet i södra Afrika. Och vi föreslår ytterligare 15 miljoner till Angola.

På dessa fyra anslagposter får vi nej av den borgerliga majoriteten.

När budgeten presenterades i januari basunerades det ut att regeringen gjorde stora satsningar på södra Afrika. Men då man granskar siffrorna visar det sig att regeringen faktiskt i stället netto skurit ned de av SIDA begärda anslagen till södra Afrika – visserligen bara med 15 miljoner, men ändå en minskning. När vi socialdemokrater nu föreslår en klar politisk markering av vår vilja att bidra till frigörelsekampen genom att höja anslaget med ytterligare 85 milj. kr., då säger den borgerliga majoriteten nej.

Av alla de stora orden i januari om satsning på södra Afrika blir det nu kvar nästan lika litet som av allt skrytet om att vi under nästa budgetår skulle komma att överskrida enprocentsmålet.

Den omDispositionering av biståndsanslagen som föreslås i reservationerna borde inte överraska någon. I fjolårets biståndsproposition och i utrikesutskottets skrivning för ett år sedan gjordes klara förbehåll. I regeringsförslaget sades att vårt fortsatta bidrag till IDA måste avvägas mot andra biståndsinsatser. Och vi fortsatte: En sådan prövning bör naturligen ta hänsyn till hur målen för den svenska biståndspolitikens bäst främjas. Det enhälliga utskottet skrev samma sak.

När vi nu säger att vi bättre främjar målen för den svenska biståndspolitikens, om närmare 100 milj. kr. satsas i södra Afrika än om de går till en ytterligare höjning av vårt årsbidrag till IDA, så är det en politisk värdering som ger sig själv från socialdemokratiska utgångspunkter. Det är bara att beklaga att den borgerliga majoriteten kommer till en motsatt slutsats och tycker att IDA-bidraget är viktigare än stödet till södra Afrika.

Då IDA:s bidragsländer i mitten av mars gjorde upp om bidragen för den närmaste treårsperioden låste sig vår nya regering för 413 milj. kr. per år. Dessa förhandlingar om den s. k. femte påfyllnaden hade eljest varit ett bra tillfälle att ta ner det svenska årsbidraget till mer normala proportioner. IDA får nämligen just i år en extra påfyllnad med ca 2 miljarder kronor från nya bidragsgivare, främst vissa OPEC-länder.

Biståndsministern säger nu här i dag att det troligen inte blivit några 32 miljarder till IDA fram till 1980, om Sverige karskat upp sig och sagt att man visserligen även i fortsättningen avsåg att bidra mer än något annat industriland, men att man ändå såg det som viktigare att under de närmaste tre åren satsa 300 milj. kr. i södra Afrika. Att lilla Sverige på det sättet skulle ha stjälpit hela den femte IDA-påfyllnaden är nog att överdriva vår betydelse i det stora sammanhanget. Det är kanske lätt för en ny biståndsminister att överskatta sin roll när IDA-givarna möts.

Men den nya regeringen skall ha ett erkännande för att den fullföljt den tidigare regeringens politik på några punkter. Det är bra att det nu

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

skall göras en översyn av röstreglerna i IDA speciellt med hänsyn till u-ländernas inflytande inom Världsbanken.

Det är också bra att man pekar på betydelsen av att satsa på de fattigaste länderna och att bistå de fattigaste befolkningsgrupperna och att FN:s utvecklingsstrategi nämns i det sammanhanget.

Framtiden får utvisa om de stora västliga industriländerna, som i realiteten bestämmer det mesta inom världsbanksgruppen, känner sig förpliktade att i praktisk handling ta någon hänsyn till dessa deklarationer.

Den socialdemokratiska kritiken mot IDA har främst koncentrerats till två centrala områden: för det första att västmaktsinflytandet – och då främst USA:s inflytande – varit så totalt dominerande, att u-ländernas önskemål och prioriteringar kommit i andra hand, och för det andra att – som en följd av denna västdominans – IDA inte i tillräcklig grad satsat på utvecklingsstrategier som syftat till en jämnare inkomstfördelning, social rättvisa och oberoende.

Men helt avgörande för vår inställning har varit u-ländernas önskemål. De har genom åren varit angelägna att öka långivningen via IDA. Världsbanksgruppen är ju den utan jämförelse största källan för obunden internationell kreditgivning till u-länderna. Något alternativ till världsbanksgruppen, och då speciellt till IDA, finns det heller knappast realistiska förutsättningar för inom överskådlig tid.

På senare år har också långivningen genom IDA – dit ju våra biståndsanslag går – fått en inriktning som bättre motsvarar de svenska önskemålen. Vi har kunnat registrera en strävan att söka nå fram med biståndet till de fattigaste befolkningsgrupperna i de fattigaste länderna. Jordbruks- och landsbygdsutveckling, utbildning, vatten och avlopp samt familjeplanering är verksamhetsområden som fått ökat utrymme.

Självfallet finns det också åtskilliga inslag i världsbanksgruppens verksamhet som vi bestämt tar avstånd från. Dit hör bl. a. Världsbankens – inte IDA:s – samarbete med Chiles militärjunta. Men som medlemmar i en mellanfolklig organisation får vi ibland vara beredda att också godta beslut som vi själva inte kan ställa oss bakom. Ett ytterligare tecken på det breda u-landsintresset för världsbanksgruppen är det nya förenade Vietnams inträde som aktiv medlem i Världsbanken.

Herr talman! En ny anslagspost i årets biståndsproposition är anslaget till Asiatiska utvecklingsbanken. Sverige blev 1966 medlem i banken men har inte sedan dess deltagit med några bidrag till bankens verksamhet. Vi har länge kritiserat banken för att den koncentrerat det mesta av sin utlåning i relativt välutvecklade länder i Asien och att man satsat på traditionella kapitalintensiva projekt. Ett enhälligt utrikesutskott framförde denna kritik så sent som för ett år sedan.

Nu påstår vår nya regering att det skett en omfördelning av bankens utlåning till förmån för regionens fattigaste länder. Det stämmer inte med det siffermaterial som redovisas. Banken har nämligen ytterligare koncentrerat sin utlåning till de relativt rika u-länderna i regionen. Under 1975 gick mer än två tredjedelar av lånen till Sydkorea, Filippinerna,

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Malaysia och Thailand. Därför bör Sverige t. v. inte engagera sig med biståndsmedel i Asiatiska utvecklingsbanken.

Vad det här nya anslaget i själva verket handlar om avslöjas i Sveriges industriförbunds remissyttrande med anledning av handelsdepartementets promemoria Ökade insatser för svensk export till u-länderna. Industriförbundet likställer där Interamerikanska utvecklingsbanken, IDB, med Asiatiska utvecklingsbanken. Vid en föredragning inför utskottet i går bekräftade också Industriförbundets talesman att man ser IDB och Asiatiska utvecklingsbanken som helt jämförliga, när det gäller att öka möjligheterna för svensk export. Man exemplifierar i remissvaret med ASEA, som enligt uppgift skulle ha gått miste om stora exportorder för att Sverige inte aktivt engagerat sig i Asiatiska utvecklingsbanken. Jag citerar ur remissyttrandet:

”Industriförbundet hälsar med tillfredsställelse att Sverige nu återupptar bidragen till den Asiatiska utvecklingsbanken och även tillskjuter ett betydande belopp till dess speciella utvecklingsfond. Detta bör ge svenska företag ökade möjligheter att delta i projekt som finansieras av banken. Det är vår förhoppning att Sverige även i fortsättningen skall lämna bidrag till AsDB och dess speciella fond.”

Engagemanget i Asiatiska utvecklingsbanken är alltså främst en exportfrämjande åtgärd av samma slag som det av handelsdepartementet föreslagna engagemanget i IDB. Man kan då fråga sig varför pengarna till den asiatiska banken hämtas från biståndsanslaget. Varför denna skillnad? Hade det inte varit renhårigare att också finansiera engagemanget i Asiatiska utvecklingsbanken via handelsdepartementet?

Det anslag till Asiatiska utvecklingsbanken som den borgerliga majoriteten senare här i dag kommer att rösta igenom innebär ett ytterligt beklagligt steg mot en sammanblandning av svenska kommersiella intressen med vår biståndsverksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! De socialdemokratiska förslagen baserar sig på SIDA:s ursprungliga förslag. SIDA:s totalsumma var 3 900 miljoner. Socialdemokraterna har själva medverkat till att pruta detta belopp till 3 550 milj. kr. Jag vill fråga herr Ericson i Örebro: Hur stämmer detta, när man prutar hundratals miljoner ner till 3 550 miljoner? Kan man då fortfarande åberopa ett belopp som man själv har varit med om att pruta? Det totalbelopp ni åberopar existerar ju inte längre! Ändå har ni i flera reservationer baserat era yttranden på ett belopp som ni själva inte har accepterat.

Herr ERICSON i Örebro (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju inget ovanligt att man prutar på äskanden – frågan är hur man prutar. Här är det ett faktum att regeringen i januari gick ut med stora reklamtrumman och sade: Vi gör en mycket stor sats-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

ning på södra Afrika. Vad man i realiteten hade gjort under budgetarbetet var att man skurit bort 15 miljoner från äskade anslag till södra Afrika.

Nu föreslår vi en mycket kraftigare ökning än den SIDA hade föreslagit. Därmed markerar vi vår viljeinriktning. Vi föreslår 85 miljoner utöver regeringens förslag. Jag tycker inte att man kan tala så förfärligt storordigt om bidragsökningen till södra Afrika när det i reala pengar inte rör sig om mer än ca 5 %. Det är omkring 5 % reall som regeringen har ökat anslagen till södra Afrika. Det är faktiskt inte så mycket att skryta med.

Sedan måste jag säga att det är allvarligt att så kraftigt sänka anslaget till Tanzania. Den motivering som herr Bengtson nu kommer med förvånar mig ganska mycket. Han säger att en av orsakerna till nedprutningen är att Tanzania inte är en demokrati som han för sin del kan acceptera. Jag undrar just om biståndsministern ställer sig bakom den motiveringen för sänkningen av anslaget till Tanzania.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Ericson i Örebro senast sade om Tanzania var väl ungefär motsatsen till det jag sade, nämligen att vi inte kan finna några länder som uppfyller alla kriterier – allra minst det som gäller demokrati. Jag gav några exempel, och jag sade att de länderna inte har demokratiskt styrelseskick. Det var på det sättet jag yttrade mig om Tanzania. Sedan svarade herr Ericson på något helt annat än jag frågade om. Han utvecklade synpunkter på en annan fråga. SIDA har föreslagit ett anslag på 3 900 milj. kr. och socialdemokraterna tillsammans med andra vill pruta ned detta till 3 550 milj. kr. Men ändå fortsätter man i sin argumentering att utgå från de 3 900 miljonerna. Det jag frågade var: Vad är det för logik i den sortens beräkningar? Beräkningar av det slaget gör socialdemokraterna inte bara när det gäller södra Afrika, utan också i de andra socialdemokratiska reservationerna har man hänvisat till SIDA:s ursprungliga förslag.

Herr ERICSON i Örebro (s) kort genmäle:

Herr talman! Med risk för att upprepa mig försöker jag än en gång förklara för herr Bengtson vad det här handlar om. Det är inte så att vi socialdemokrater håller fast vid SIDA:s ursprungliga förslag, utan vi lägger oss väsentligt högre, i pengar räknat 70 miljoner över SIDA:s förslag. Vad jag sade tidigare var att regeringen går ut och skryter med sin höjning – men den är i själva verket en reducering av SIDA:s förslag.

Vad debatten handlar om är hur vi skall använda ungefär 90 milj. kr. -- om vi skall lägga det beloppet på en ökning av årsbidraget till IDA eller om vi skall satsa det på södra Afrika. Jag försökte i mitt anförande förklara varför vi tycker att det i dagens läge är mycket viktigare att satsa på en anslagsökning till befrielseörelserna och till Moçambique, Tanzania och Angola. Detta är en mer offensiv biståndsstrategi, som mycket bättre än er överensstämmer med de riktlinjer som gäller för svensk biståndspolitik. Det är bara att beklaga att den borgerliga ma-

majoriteten har varit så passiv och så undfallande att den inte vågat ta en diskussion om bidragspåfyllningen till IDA och på det sättet kunnat frigöra 100 milj. kr. för södra Afrika.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Under årens lopp har erfarenheterna visat oss hur nödvändigt det är att huvudprinciperna för vårt internationella bistånd i stora drag ligger fast. Även om majoriteten av svenska folket helhjärtat stöder de ansträngningar som görs från svenskt håll såväl för att minska stora lidanden som i form av insatser för undervisning, kultur eller teknisk utveckling så är det angeläget att våra insatser stöds av alla i vårt land. Misstanke om att våra bidragsmedel inte kommer till nytta eller kommer folk eller grupper till godo som inte behöver dem får inte finnas.

När statsutskottet i sitt betänkande nr 84 år 1970 lade fast grundprinciperna för svensk biståndsverksamhet påpekade utskottet att den svenska biståndspolitiken till sin allmänna utformning och inriktning sedan begynnelsen präglats av stor kontinuitet och stadga. Men utskottet sade också 1970 när det gällde förändringarna av de principerna – och jag vill gärna påpeka det med särskild hänvisning till fru Sigurdsen, mot bakgrund av de beskyllningar hon riktade mot åtskilliga talare från regeringspartierna i dagens debatt – att beständigheten i de stora dragen ändå inte har hindrat att biståndspolitiken med hänsyn till de erfarenheter som gjorts och den internationella debatten kunnat modifieras, preciseras och vidareutvecklas.

Självfallet måste detta gälla också i fortsättningen. En helt statisk inställning till länderval, omfattning eller utformning av vårt bistånd skulle motverka biståndets effektivitet och värde.

I motion 337 av herr Oskarson m. fl. har yrkats att riksdagen skulle uttala att nya avtal innebärande svenskt bistånd ej bör ingås med land vilket är aktivt engagerat utomlands vid militära operationer som icke rimligen kan betraktas som vidtagna i självförsvar.

Frågan gäller alltså om ett land som aktivt bedriver krig i annat land, kanske på långt avstånd från det egna landet, skall erhålla svenskt bistånd. I och för sig kan man säga att redan det s. k. fattigdomskriteriet, dvs. den av riksdagen beslutade principen för länderinriktning, enligt vilken biståndet skall koncentreras till fattiga länder, borde utgöra ett hinder för bistånd till sådant land.

Ett land som har råd med krigföring för annat lands räkning besitter eller får från annat håll medel av en sådan storleksgrad att våra svenska biståndsmedel vid en jämförelse måste te sig små. Att man kan utbilda, utrusta och underhålla samt transportera tiotusentals soldater till främmande land utgör i sig ett tecken på att landets ekonomiska standard är sådan att landet inte torde uppfylla kravet på att höra till de fattigaste.

Utskottet ställer sig kritiskt till motionens krav och påpekar att det kriterium för avbrytande eller avveckling av biståndssamarbete som föreslås inte synes tillräckligt klart och uttömmande för att utan svårighet

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

kunna tillämpas i alla tänkbara situationer och avstyrker därför motionen.

Herr talman! Jag kan inte förstå vari oklarheten skulle ligga. Ingen vill förmäna ett folk rätten att försvara sitt land mot främmande intrång eller att inom landet kämpa för oberoende och självständighet. Om ett land däremot aktivt deltar i krigshandlingar i annat land utan att det egna landet på något sätt hotas kan det inte ligga någon oklarhet i detta. Däremot bidrar utskottsmajoritetens skrivning till att skapa oklarhet om gällande principer för svenskt bistånd. Jag syftar då på principen att vi skall inrikta oss på de fattigaste länderna.

Motionens krav överensstämmer enligt min uppfattning väl med statsutskottets uttalande från 1970 om att gjorda erfarenheter motiverar att biståndspolitikerna modifieras, preciseras och vidareutvecklas. När våra principer för svenskt bistånd lades fast hade vi inte stått inför sådana situationer som tas upp i motionen i fråga. Däremot aktualiserades principerna i samband med militärjuntans övertagande av makten i Chile, och en överväldigande folkopinion och Sveriges riksdag tog konsekvenserna och stoppade svenskt bistånd till Chile. Det tycker jag också är ett bevis för att inga utfästelser kan göras som täcker "alla tänkbara situationer".

Herr Hernelius och jag har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Vi har inte velat föregripa behandlingen i sedvanlig ordning av biståndsutredningens betänkande och har därför avstått från att reservera oss, men jag har här redogjort för våra synpunkter.

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en sak till. Den 7 november 1967 antog FN:s generalförsamling deklarationen om avskaffande av diskriminering av kvinnor. Deklarationen utgör en milstolpe i FN:s arbete för att främja mäns och kvinnors lika rättigheter i enlighet med stadgans bestämmelser.

Nu har ett decennium gått, och mycket har skett, men det är också mycket som inte har förändrats. Det är därför glädjande att en konvention om avskaffande av diskrimineringen mot kvinnor är under utarbetande. Den skall behandlas av ECOSOC i sommar och av FN:s generalförsamling i höst.

Den deklaration som antogs för snart tio år sedan måste för många från u-länderna te sig som ett utopiskt aktstycke. Ändå är det så att social och ekonomisk utveckling i många länder hindras just genom diskrimineringen av kvinnorna. Jag vill uttrycka det önskemålet att man vid arbetet med denna konvention från svenskt håll kommer att göra de eftergifter som är nödvändiga för att konventionen skall få en sådan utformning att den också kan ratificeras av u-länderna.

Flera talare här har redovisat personliga erfarenheter. När det gäller den svenska biståndspolitikens inställning till kvinnorna har Sverige – det erkännandet gör jag gärna – varit föredömligt i sitt klara konstaterande att vårt bistånd också skall bidra till att förbättra kvinnornas situation, det må vara genom mödravård eller utbildning, i de olika biståndsländerna. Men det finns ändå en tendens till att i svenskt biståndsarbete

komma med tekniska lösningar av förnämligt slag, samtidigt som dessa tekniska lösningar indirekt bygger på förutsättningen att kvinnorna kan fungera t. ex. som lastdjur för det vatten eller den konstgödsel som de tekniska anordningarna så finurligt framställer.

Min erfarenhet när jag beskådade ett svenskt vattenprojekt i Tanzania var att vattnet visserligen kom, men hade det varit män som burit de 60 kg tunga vattentunnorna på sin rygg hade projektet kanske också omfattat utveckling av distributionen av vatten.

Jag tror att kvinnofrågan i u-länderna i framtiden är av så stor betydelse att vi inte bara skall inrikta vår biståndsverksamhet på att förbättra situationen rent allmänt för kvinnorna när det gäller hälso- och sjukvård, utbildning och arbete utan att vi också i varje svenskt biståndsprojekt skall försöka ta hänsyn till hur projektet som sådant kommer att inverka på kvinnornas levnadsförhållanden i det land där projektet skall verkställas.

Herr talman! Jag har inget yrkande förutom bifallsyrkande till utskottets betänkande. Jag har i huvudsak talat med anledning av det särskilda yttrande nr 2 som finns fogat vid utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under en följd av år krävt att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen. Nu föreslår regeringen inte bara fortsatt medlemskap utan också höjda bidrag.

Världsbanksgruppen har under årens lopp gjort sig känd som en pålitlig understödjare av reaktionära och korrumperade regimer på olika håll i världen. Det finns gott om exempel på det. Brasilien nekades stöd under den försiktigt progressive Goularts tid, men efter kuppen mot hans regim 1964 har Brasilien, där olika fascistiska militärjuntor avlöst varandra, blivit en av de största mottagarna. Likadant är det med Indonesien, som efter massakern på över en halv miljon nationalister och kommunister 1967 har fått ett omfattande stöd från Världsbanken och IDA. Andra förtryckarregeringar som har fått och får stöd är Sydkorea, Iran och Turkiet.

Eller tag exemplet Chile! Under 1960-talet flödade lånen rikligt. När Allende tillträdde satte Världsbanken omedelbart stopp för alla nya lån i en välorganiserad aktion samordnad med övriga USA-banker. Och så, endast några dagar efter den blodiga militärkuppen 1973 då Pinochets mördarjunta tog makten, meddelade Världsbanken dessa gangsters att "banken var beredd att pröva den chilenska situationen som ett speciellt fall som kanske skulle kräva speciella former av bistånd". I praktiken innebar detta att Chile blev en av huvudmottagarna för Världsbankslån. Medan en växande opinion fördömer juntans terror och svältpolitik

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

hävdar bankens företrädare att "grundens nu är lagd för social utveckling i Chile".

Nu är det inte att förvåna att banken för denna politik. Den är helt uppknuten kring de amerikanska storbolagens intressen av vad man kallar ett investeringsvänligt klimat, dvs. att man skall göra sig så stora profiter som möjligt. Bankgruppen är helt uppknuten kring den amerikanska regeringens imperialistiska politik.

Nu säger utskottet i sin skrivning om vår motion att Sverige motarbetat lånen till Chile och att dessa lån inte utgör något skäl för att vi inte skall ingå i gruppen. Detta är ju rent hyckleri. Regeringen påstår sig föra en framstegsvänlig biståndspolitik. Samtidigt medverkar man alltså till att världens mest reaktionära regimer – och det gäller inte bara Chile – får stöd av svenska statsmedel. Att tro sig kunna påverka en politik när man tillsammans med de övriga nordiska staterna har 3,51 % av rösterna medan USA ensamt har 22,6 % av rösterna i Världsbanken och 25,14 % av rösterna i IDA är rent nonsens och visar på skenheligheten i den förda argumentationen.

Man hävdar också att vi inte kan överge bankgruppen därför att så många av tredje världens länder är representerade där. Detta är också ett ohållbart argument. Att dessa länder är med beror ju på att de anser sig kunna utnyttja banken eller på att några andra alternativ inte finns. För Sverige däremot finns ett annat alternativ. Vi kan lämna denna reaktionära församling och i stället satsa pengarna på de länder där vi vet att de gör nytta, såsom på Cuba eller på Vietnam. Vi kan satsa dem på progressiva befrielseströrelser. Jag finner det mycket svårt att finna några hållbara argument för att vi skall vara med i denna odemokratiska proimperialistiska sammanslutning. Däremot finns det en rad skäl mot, och jag skall här bara nämna fyra.

För det första är beslutsprocessen, som jag tidigare nämnt, odemokratisk, eftersom antalet röster bestäms av hur stora bidrag ett land förmår ge. Detta faktum kommer inte att ändras av den översyn av reglerna som nu är på gång. I sammanhanget kan det kanske också noteras att Sverige är den störste bidragsgivaren per invånare räknat.

För det andra är det inte ovanligt att gruppen utsätter ett visst land för ekonomiska påtryckningar – politiska påtryckningar – för att det skall få lån. Jag skall ta bara ett exempel. Tanzania ställdes inför inte mindre än elva krav på förändringar av den nationella utvecklingspolitiken när landet förhandlade om Världsbankslånet i september 1974. Bland de krav som uppställdes var att man skulle förändra den socialistiska bypolitiken så att denna blev mer produktiv, höja matpriserna, frysa lönerna och bromsa de offentliga utgifterna.

Den politiken känns igen som ett friedmanskt recept på att försvåra social utjämning och en progressiv utveckling men underlätta för de multinationella storföretagens expansion i tredje världen.

För det tredje: I valet mellan bidrag till Världsbanksgruppen eller multilaterala bidrag till FN:s utvecklingsprogram eller bilaterala svenska in-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

satser framstår hela tiden Världsbanken/IDA som det mest reaktionära alternativet.

För det fjärde: Det är uppenbart att Världsbankens/IDA:s verksamhet ingår i ett större politiskt mönster som i mycket hög grad är identiskt med USA-imperialismens makt- och säkerhetspolitiska intressen.

Vpk kräver därför att Sverige omedelbart lämnar Världsbanksgruppen och helt upphör med sitt stöd.

Regeringen föreslår också att vi skall ge bidrag till Asiatiska utvecklingsbanken och fonden. Anledningen till att vi nu skall starta en sådan bidragsgivning uppges vara att situationen i Vietnam har förändrats. Banken var ju tidigare djupt engagerad i Sydvietnam mot den nationella befrielse rörelsen och gav sitt stöd åt de amerikanska marionettregimerna. Förvisso har situationen i Vietnam förändrats genom USA-imperialismens nederlag, men banken har för den skull inte ändrat karaktär. Den är nu ett organ huvudsakligen för japanska intressen mot en progressiv utveckling. Vi yrkar alltså också i denna del avslag.

Slutligen, herr talman, några ord om dubbelmoralen från övriga partiers sida i dessa frågor. När vi kom till huset här i morse möttes vi av fröngdomar som stod och delade ut lappar om en ny världsordning – en världsordning som skulle innebära ett stöd för de förtryckta folken, sade man. Centern och dess ungdomsförbund, folkpartiets ungdomsförbund och socialdemokraterna har tidigare förkastat Sveriges medlemskap i IDB. Jag kan inte se någon principiell skillnad mellan det vi skall fatta beslut om i dag och vårt senare ställningstagande till regeringens förslag om inträde i IDB. De verkar under samma villkor. Det är hyckleri om man försöker påstå motsatsen. Vad det gäller i dag är ett ställningstagande mellan å ena sidan ökade inkomster för ett antal svenska storföretag och å andra sidan de förtryckta folkens möjlighet att befria sig från regimer som den i Chile, Argentina eller Brasilien. Den som väljer att rösta för regeringens förslag begår en handling mot folken och för regimerna i dessa fasciststater.

Socialdemokraten herr Ericson i Örebro upprepade alldeles nyss från talarstolen argumentationen från föregående år, att Världsbanksgruppen skulle vara en mellanfolklig organisation. Detta imperialistiska organ skulle alltså främja mellanfolkliga relationer. Vi tycker att motsatsen är fallet. Däremot är herr Ericson kritisk mot Asiatiska utvecklingsbanken. Engagemanget i denna bank, hävdar han, är bara en exportfrämjande åtgärd. Den ger lån till reaktionära regimer. Men förklara då, herr Ericson, på vilket sätt Världsbanksgruppens länderval skiljer sig från den Asiatiska utvecklingsbankens? Jag anser att det är ett dubbelspel från socialdemokraternas sida och ett fraseologiskt biståndshyckleri.

Jag vill med det, herr talman, yrka bifall till våra motioner 338 och 339.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Mycket av dagens debatt har handlat om industrialisering i u-länderna. Även jag tar mig friheten att uppehålla mig vid detta ämne några minuter.

Efter dagens debatt är det väl ingen som längre är ovetande om u-ländernas klara önskan om ökad industrialisering. Överförande av teknisk kapacitet och forskningskapacitet till u-länderna är angelägna mål som dessa länder själva har satt upp. I FN:s generalförsamlings sjätte extra möte ingick även ett avsnitt om industrialisering, och enligt det bör de internationella samfundet göra alla ansträngningar i syfte att befrämja industrialisering av u-länderna.

Man slår bl. a. fast, att om u-länderna framställer önskemål om finansiering av industriprojekt, så bör i-länderna ställa sig positiva till det. En annan punkt i deklARATIONEN är att det skall ske under allt hänsynstagande till de lagar och regleringar som gäller i u-länderna, och att i-länderna inte på något sätt påtvingar u-länderna saker och ting – produkter eller vad det kan vara – som de inte önskar. Detta gäller naturligtvis även exportinriktad produktion.

Råvaran utvinns i många länder, men den bearbetas i industrier i den industrialiserade världen. Naturligtvis är det en önskan från de u-länder som producerar råvarorna att de i framtiden skall få möjligheter att även bearbeta dessa råvaror.

År 1975 utvecklades dessa krav vid UNIDOS andra generalkonferens, där man bl. a. ställde upp som några viktiga punkter att u-ländernas andel av världens industriproduktion skulle ökas successivt från 10 % upp till om möjligt 25 % år 2000. Man slog vidare fast att de fria marknadskrafternas spel inte är den lämpligaste metoden att stödja industrialisering i världsvid skala. Man var också kritisk mot vissa – för att inte säga en hel del – multinationella företags verksamhet, som man ansåg måste bli föremål för reglering och övervakning. Svensk fackföreningsrörelse och svensk socialdemokrati vill med all kraft ställa sig bakom kravet på att denna reglering och övervakning kommer till stånd.

De områden som man då i första hand tänker på för denna utvidgade industrialisering i u-länderna är de områden som är jordbruksbaserade eller har jordbruksrelaterad industri. Men även basindustrier som stålindustri, kemisk och petrokemisk industri samt mekanisk industri bör få ett från den övriga världen ekonomiskt oberoende. Mot denna bakgrund är det naturligt att i-länderna skall stimulera sina företag att delta i investeringsprojekt i u-länderna, men det bör ske inom ramen för dessa länders egen utveckling och planering.

Av det här framgår att u-ländernas strävan har varit densamma sedan u-länderna som grupp började formulera sina krav och gjorde det gemensamt. Allmänt uttryckt har målet varit att öka u-ländernas utbyte av sina ekonomiska relationer med de rika länderna. Trots att de har olika samhällssystem och befinner sig på skilda utvecklingsnivåer har

alltså u-länderna som grupp kunnat ställa sig bakom ett krav av denna typ.

Hur skall då u-ländernas krav på ökad industrialisering och på teknisk och annan överföring till u-länderna i relation till den svenska biståndspolitikerna kunna tillgodoses? Ja, frågan har i ett par utredningar varit föremål för en ingående behandling. Jag vill bl. a. nämna industribiståndsutredningen, som i sitt betänkande 1972, *Industriutveckling och utvecklingssamarbete*, har gjort en studie av privata investeringar i u-länder, deras omfattning, fördelning och effekter.

Denna studie visade att det inte är möjligt att dra några generella slutsatser beträffande dessa investeringars effekter för u-länderna. Det fanns både positiva erfarenheter – man kunde visa att investeringarna hade haft åsyftad verkan – och negativa erfarenheter. Helt naturlig är då frågan: Vad är bistånd enligt u-ländernas önskemål, och vilka är de kommersiella mål som industrin har till syfte att utveckla?

Den svenska politiken på det här området har hittills inneburit att privata investeringar och direkta biståndsinsatser betraktats som olika men komplementära delar av de ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och u-länderna. En sådan klar avgränsning mellan dessa aktiviteter har eftersträvat i de flesta fall, åtminstone då det gäller det statliga stödet. Förutsättningen för att sådant stöd skall utgå har varit att insatserna legat i linje med de biståndspolitiska målen, och i sådana sammanhang har ett omfattande samarbete mellan biståndsmyndighet och svenska företag skett, framför allt i form av konsultuppdrag.

I den nyligen avlämnade utredningen om Sveriges samarbete med u-länderna finns också en del överväganden och förslag som det tyvärr inte blivit någon allmän enighet om. Bakom majoritetsyttrandet står socialdemokraternas och folkpartiets representanter. Att det inte råder full enighet är ju inte denna utredning det första beviset för. Vi vet från tidigare behandling av svensk u-landspolitik t. ex. att moderaterna har haft väldigt svårt att dra gränsen mellan vad som är biståndspolitik och vad som är kommersiella intressen. Detta kommer också fram i moderatledamotens säryrkande.

Centerrepresentanterna i utredningen för ett grumligt tal om att de förutsätter att överförande av modern, storskalig produktionsteknik som bistånd till u-länderna inte skall komma i fråga förrän människorna där fått sina grundläggande behov täckta. Ja, vad som menas med detta borde nog centerpartiet försöka utveckla litet tydligare. Den bild som herr Korpås gav kammaren var åtminstone för mig inte alls tillfredsställande. För mig är det orimligt att säga som centern gör, att ett u-land inte skall få syssla med projekt som har stor betydelse för dess utveckling på olika områden. Bai Bang-projektet har tidigare varit föremål för debatt, och jag skall inte gå in närmare på det vid detta tillfälle.

Den grundläggande principen för svenskt bistånd, som en majoritet står bakom, är ju att biståndet skall utformas och inriktas i linje med u-ländernas egna önskemål eller med de synpunkter som mottagarlandets

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

regering har framfört till de svenska biståndsorganen. Den här viktiga punkten innebär enligt vårt sätt att se det att mottagarlandets egen planering skall läggas till grund för hur tillgängliga resurser skall utnyttjas.

Helt naturligt kan svenska myndigheter ställa upp restriktioner. Det kan gälla finansiella villkor, det kan gälla krav på framtida bindningar eller brist på svensk kunskap i fråga om insatser som efterfrågas. Och självfallet kan det gälla vapenexport, där ju Sverige har en mycket restriktiv hållning. Men vi är övertygade om att den metod att planera som hittills har tillämpats ger mottagarlandet stora möjligheter att fritt välja hur svenska biståndsmedel skall utnyttjas. Det har också visat sig under de senare åren att önskemålen från u-länderna som vi samarbetar med mer och mer har inriktats på industrisektorn. Den tar f. n. ungefär 10 % av vårt biståndsanslag, alltså den del som SIDA administrerar. Detta betyder att industrisektorn nalkas den storlek som jordbruk och skog hittills har haft och som tar i anspråk 12 % – undervisningssektorn ligger på 13 %.

Det största projektet inom industrisektorn är otvivelaktigt Bai Bang-projektet i Vietnam. När det blir färdigt kommer det att innebära att Vietnam får helt andra möjligheter att framställa pappersprodukter för landets eget behov inom utbildningsväsendet osv. Jag vet inte om det är detta projekt som centerpartiets representanter i biståndsutredningen vänder sig mot därför att de anser det vara för storskaligt och att man i stället borde satsa på små och medelstora företag. Vad de sedan skall syssla med framgår inte av utredningen, och herr Korpås har inte heller sagt det. Möjligheten finns naturligtvis att de kan bli legotillverkare åt multinationella företag eller bysmedjor och liknande som behövs för att hålla cyklarna rullande i de länder som herr Korpås tänker på.

Men det är inte bara i Vietnam som efterfrågan på svenskt industri-bistånd finns. Det kommer – det vet vi – från Tanzania. Kenya och många andra länder som vi samarbetar med och där man är i full färd med att projektera för att inplantera svenskt industriellt tekniskt kunnande. I alla de här fallen är det dock fråga om önskemål från u-länderna som framställts till SIDA. Å andra sidan vet vi att många svenska företag opererar i u-länderna och där försöker sälja sitt kunnande till landets regimer. Det är på detta område som vi som sysslar med dessa frågor har anledning att se upp. Vad är det för företag som opererar i u-länderna? Kan vi ge dem fullmakt bara därför att de är svenska företag?

Vi skall vara på det klara med att här finns syften hos dessa företag som gör att vi har all anledning att ta avstånd från dem. Därför måste det vara av väldigt stor vikt att den överföring av industriellt kunnande som sker till u-länderna äger rum på u-ländernas villkor och inte enligt villkor uppställda av de kommersiella intressen som kan ligga bakom ett svenskt företag som vill etablera sig i ett u-land.

Vi har mött denna fråga tidigare i motioner och i uttalanden från den nuvarande borgerliga majoriteten. Man har bl. a. velat ha investeringsgarantisystem, utbyggda att gälla över hela världen. Man vill ha inve-

steringsfonder, och vi skall om några veckor också behandla frågan om utvecklingsbolag.

Det kan vara mycket betänkligt att göra denna sammanblandning, om vi vill att svensk biståndspolitik även i framtiden skall ha det goda anseende som den har i dag. Jag tycker att man mer och mer från handelsdepartementets sida försöker ge intryck av att kommersiell verksamhet och bistånd har samma mål. Vi måste klart slå fast att det är en skillnad därvidlag.

Det finns enligt socialdemokratins mening all anledning för riksdagen att ånyo uttala sig för att biståndsverksamheten inte får sammanblandas med åtgärder som syftar till att främja svenska företags kommersiella verksamhet. Vi anser inte att detta på något sätt står i strid med aktivare svenska insatser för att främja den industriella utvecklingen i u-länderna. Dessa insatser måste emellertid precis som hittills utformas med utgångspunkt i mottagarnas prioriteringar och allmänna önskemål. Och det är mot bakgrund av denna utformning av den svenska politiken på det här området som allt fler mottagarländer bett Sverige om bistånd för industriutveckling.

Jag är övertygad om att överföringen av tekniskt och industriellt kunande till u-länderna kommer att bli en allt viktigare del av det svenska utvecklingssamarbetet. Riksdagen har ju tidigare uttalat sig för att detta bistånd skall medverka till att öka sysselsättningen i mottagarländerna och hjälpa till att minska de regionala inkomst- och sysselsättningskillnaderna.

Genom att man tillämpar en mer arbetsintensiv produktion och teknologi kan enligt vår mening också industrialiseringen spridas jämnare över mottagarlandet. Vi vill därför understryka vikten av att vårt lands industriinsatser får en inriktning som är i linje med den allmänna basbehovsstrategi som u-länderna lägger upp.

Vi instämmer gärna i SIDA:s målsättning att industribiståndet bör utformas så, att det minskar mottagarnas utlandsberoende genom att vidga det egna landets inflytande över industrins kapitalbildning, dess produktionsinriktning och naturligtvis även dess lokalisering. Vi vet nämligen av erfarenhet att det är viktigt att man uppmärksammar de kommersiella företagens roll – det gäller multinationella lika väl som andra. Det finns alltför många exempel där de multinationella företagen med sin kommersiella inriktning och kraft har kunnat utnyttja mottagarländerna på ett sätt som vi anser står helt i strid med vår allmänna policy i de här frågorna.

I årets budgetproposition signalerade biståndsministern att han ämnade tillsätta en utredning som skulle se närmare på det svenska industribiståndet. Och för några timmar sedan deklarerade biståndsministern att han i morgon ämnade tillkalla en utredningsman för att göra denna utredning och inkomma med den till oktober månad.

När jag hörde hur denna tydligen interna departementsutredning skulle ledas så var det inte utan att jag litet grand hoppade till i min bänk

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

och började fundera över om nu även folkpartiet är på glid ifrån de rent biståndspolitiska motiven för vårt industribistånd till u-länderna till de mer kommersiella intressen som moderaterna och svenskt näringsliv tidigare har stått för. Jag har nämligen i min enfald trott på folkpartiets uttalade önskan att industribiståndet skulle ges enligt u-ländernas önskemål och inte efter hur den svenska industrin vill sälja sin kunskap och sina industriprodukter till u-länderna. Men jag är rädd att det blir de senare motiven som kommer att ligga till grund för denna utrednings resultat. Med all respekt för utredningsmannen måste jag nog säga att jag tror att hans kunskap i första hand ligger på det rent kommersiella planet och kanske i andra hand gäller de biståndspolitiska målsättningarna.

Jag kan inte heller förstå varför de fackliga företrädarna inte skall ingå som ledamöter i utredningen utan tydligen vara en referensgrupp som ligger utanför. Vi vet ju att de fackliga organisationerna bör beredas tillfälle att delta i olika utredningar, kanske speciellt när det gäller en utredning av den här typen. Det är inte bara fråga om en utredning utan det gäller även konkreta projekt som kommer att planeras i framtiden.

Vad har vi för skäl till den här ståndpunkten? Jo, naturligtvis kan de fackliga representanternas erfarenhet vara till stor nytta vid planeringen och genomförandet av enskilda insatser, liksom att själva utredningen kan komma att beröra områden av vital betydelse för svenska löntagare. Genom medbestämmandelagens tillkomst har de fackliga organisationerna fått ökad möjlighet att påverka beslut i de svenska företagen. Och även möjligheten att pröva ett fackligt stöd i samband med industribistånd bör naturligtvis i detta sammanhang komma fram.

Herr talman! Om några veckor skall vi behandla frågan om IDB. Den visar tydligt att vi är på väg mot intressen som bygger mer på kommersialism än på bistånd – även om handelsdepartementet där också försöker lägga fram biståndspolitiska motiv.

Men jag skall inte föregripa den debatten. Jag vill bara konstatera och kanske beklaga att den nya borgerliga regeringens ledamöter har glömt bort att bland allt som vi sysslar med i vårt land finns också någonting som heter utrikespolitik. Och utrikespolitik, det är mycket av moral. Jag vill be den nya regeringen att ta under nytt övervägande många av de här sakerna, att inte glömma bort moralen som övergripande argument för att föra en biståndspolitik, en utrikespolitik som gör rättvisa åt svensk tradition.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande nr 17 handlar om ganska stora summor pengar. Det handlar också om hela svenska folkets ansvarstagande gentemot människor i vår värld som har hamnat på livets skuggsida.

Det jag här kommer att beröra kan synas utgöra endast en liten del i det stora sammanhanget, men det gäller ett område som av många människor i vårt land anses vara en mycket viktig del – jag tänker på anslaget till frivilligorganisationernas verksamhet.

Det var ganska små summor som beviljades då enskilda svenska organisationers utvecklingsarbete första gången uppmärksammades i en proposition till riksdagen. Den gången gällde det i stort sett enbart de olika missionssällskapen och deras arbete. Denna krets har därefter vidgats rätt väsentligt, och förståelsen för dessa organisationers insatser har dess bättre vuxit undan för undan. Från folkpartiets sida har hela tiden stått klart vad som sägs i den nu aktuella propositionen: "De enskilda organisationernas biståndsverksamhet utgör ett värdefullt komplement till det direkta statliga utvecklingssamarbetet."

De enskilda organisationerna och inte minst missionerna kan ofta – om uttrycket tillåts – nå ner till de mest behövande grupperna i mottagarländerna, grupper som kanske inte alltid kan komma i direkt åtnjutande av de gängse större statliga insatserna. Detta att man inte alltid kan nå dem man vill hjälpa har f. ö. påtalats många gånger, inte minst av SIDA, men här har ofta frivilligorganisationerna större möjligheter att göra en insats.

Då regeringen nu i propositionen föreslår en höjning av anslaget till 70 milj. kr., vilket förslag också utskottet förordar, får detta uppfattas som ett erkännande av dessa organisationer för det värdefulla arbete som de lägger ner inom den rent humanitära sektorn, t. ex. när det gäller sjukvård, undervisning, brunnborrningar m. m.

I detta sammanhang liksom då det gäller u-landsarbete över huvud taget har de olika missionerna dessutom gått före och visat vägen. Sedan mer än 100 år tillbaka har dessa sammanslutningar utfört stora arbeten med små ekonomiska resurser, men med stora resurser i form av entusiasm och offervilja. Det är ett hälsotecken att vårt svenska samhälle sedan några år tillbaka i handling erkänner detta arbete genom att bevilja anslag så att SIDA har kunnat inleda ett samarbete med missionerna som nu fördjupas och utvecklas. Samarbetet mellan SIDA och frivilligorganisationerna har också det goda med sig att förståelsen för u-ländernas problem och behov verkligen ökar inom de kretsar som står bakom och uppehåller organisationerna. Anslaget får på detta sätt en dubbel effekt, varvid informationseffekten inom vårt eget land utan tvekan är värdefull.

Den summa för anslaget till de enskilda organisationerna som föreslagits för kommande budgetår, 70 milj. kr., innebär en höjning med 20 milj. kr. jämfört med anslaget för innevarande budgetår, men summan

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

är ingalunda anmärkningsvärt stor med tanke på de ökade anspråk som kommer att ställas på organisationerna. I propositionen ges också – och det med all rätt – ett erkännande av det arbete som påbörjats inom de fackliga organisationerna och den kooperativa rörelsen, då det gäller att vid sidan av det egentliga biståndsarbetet bedriva verksamhet inom en del utvecklingsländer. Säkerligen kommer därigenom den samlade efterfrågan på medel från anslaget att öka väsentligt.

Då det gäller missionssällskapens andel och engagemang i u-landsarbetet har det ibland sagts – även av medlemmar i berörda organisationer – att en ökad satsning från statens sida skulle kunna resultera i en minskning av det värdefulla personliga engagemanget bland de hundratusentals medlemmarna ute i landet. Detta engagemang har ju haft och har till resultat att man av sina redan beskattade inkomster sammantaget skänker åtskilliga miljoner kronor varje år. Det finns kanske visst fog för sådana funderingar. Det är därför med tillfredsställelse jag har kunnat konstatera utvecklingen inom ett av de större missionssällskapen då det gäller den här frågan.

Det som jag tänker på är Stiftelsen Pingstmissionens u-landshjälp, som jag känner rätt väl till. De frivilliga insatserna från medlemmarna där har ökat i takt med höjningen av det statliga stödet. Det ser ut som om riksdagens anslag har verkat som en utmaning till medlemmarna att göra sitt bästa, och enbart inom denna organisation har man kunnat sända ut ett hundratal volontärer eller experter av olika slag.

Herr Wirmark har här tidigare i dag givit ett par goda exempel på hur missionssällskapen nått fina resultat bland människor som varit i skriande behov av hjälp. Jag skulle också kunna visa på en hel del sådana exempel, men av tidsskäl avstår jag från detta nu – det goda exemplet från åtminstone en del av talarna före mig manar till efterföljd. Därför vill jag nu sluta mitt anförande med att säga att det är med tillfredsställelse jag konstaterar att regeringen i propositionen ser det som en fördel att frivilligorganisationerna inte skall behöva känna sig bundna enbart till s. k. programländer. Denna frihet är värdefull, eftersom den skapar förutsättningar för organisationerna att sätta in sina stödinsatser där de bäst behövs.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Sellgren (sp).

Herr PALM (s):

Herr talman! Det har onekligen under senare år skett en allt hårdare politisering av frågan om de svenska biståndsinsatserna i Cuba. Attityden har ökat i kärvhet i takt med de borgerliga framgångarna vid de senaste valen.

Detta bekräftades också av utskottets ordförande herr Hernelius i förmiddags, när han sade att anslagen till Cuba är en av de mest kontroversiella delarna i hela den svenska u-hjälpen. Det är onekligen sant;

det är moderaterna som har svarat för att frågan har blivit kontroversiell. Jag är övertygad om att vi skulle kunna göra en intressant historisk studie, om vi skulle gå igenom riksdagsprotokollen vid olika riksdagar och studera vad som där sagts och se vilka erfarenheter som kan dras av den strid som pågått i de här sammanhangen, och jag är övertygad om att det kommer att bli en intressant forskningsuppgift i framtiden att studera hela denna fråga.

Men nu har en viss förändring inträffat så till vida att de borgerliga sluter upp bakom en renodlad borgerlig linje. Detta har blivit alltmer påfallande vid de senaste två riksmötena.

I fjol var kammaren delad – talmannen fick ta fram den bruna lottlådan – och de borgerliga vann med lottens hjälp. De svenska biståndsinsatserna till Cuba kom att i det närmaste halveras från det socialdemokratiska förslagets 70 till de borgerligas 40 milj. kr.

Det fanns inte särskilt många nyanser i den biståndsdebatten. Valet stod för eller emot två förslag, och inte ens centerpartiets unga ledamöter, som i en nymornad och oväntad radikalism tidigare uttalat stort intresse för dessa frågor, tog till orda. Detta gällde också en del folkpartister; man hade tydligen hittat hem igen. Men i riksdagsfoajén gick unga folkpartistiska ledamöter och fann behandlingen av frågan en smula pinsam: tänk, att finnas på samma linje som moderaterna i Cuba-frågan!

”Dagtingandet” tycks ha spritt sig till allt fler områden. Riksdagsprotokollen visar att så sent som 1972 polemiserade nuvarande biståndsministern Ola Ullsten mot moderaterna för deras allmänna snålhet mot Cuba – som han då ansåg vilade på politiska grunder. Men nu signerar samme biståndsminister i djupaste samförstånd de borgerligas propositioner, som innebär en betydligt snålare behandling av Cuba än det förslag som socialdemokratin står för.

Om man undantar enstaka mörkblå motioner som då och då kommer på riksdagens bord, upplever vi numera borgerligheten som ett block när dessa biståndsfrågor skall behandlas.

Jag skall naturligtvis inte gå tillbaka till Monroe-doktrинens dagar, men nog kommer den amerikanska handelsbojkotten att framstå som en repressalieåtgärd mot ett olydigt folk. Först sedan vi fått tillräcklig distans till vad som skett genom revolutionen på Cuba kan en bedömning ske utan övertoner. Det är en känd sak att ett av skälen till att Cuba varit intresserat av biståndsinsatser från svenskt håll är en önskan att komma i åtnjutande av en västerländsk teknologi. Man ville komma ifrån den låsning som blev en följd av den bestraffningsaktion som tog sig uttryck i den hårda handelsblockaden.

För ett par år sedan hade utrikesutskottet möjligheter att på ort och ställe se hur det svenska biståndet kom till användning. Jag tror att vi alla var överens om att Cuba satsar på mycket angelägna projekt. Vid besöket uttrycktes stor beundran över vad man lyckats åstadkomma och de ambitioner man har för att förbättra det kubanska folkets villkor.

I år föreslår den borgerliga majoriteten att landramen för Cuba fastställs

till 35 milj. kr. Till detta kommer 5 milj. kr. att läggas till vad som mera diffust kallas "bredare samarbete" med Cuba. Vad man skall kunna åstadkomma med detta storslagna belopp återstår att se. Så särdeles brett samarbete lär det inte bli med en så begränsad insats som det här tydligen är fråga om.

I fjol drev den borgerliga lottmajoriteten mycket hårt den meningen att biståndsinsatsen borde reduceras med hänsyn till att Cubas ekonomi ansågs i hög grad ha förbättrats. Diskussionerna i utskottet blev den gången ganska långdragna, och man sökte efter olika länders BNP-siffror för att få fram jämförelsematerial.

I år föreslår den borgerliga regeringen och dess företrädare i utskottet att anslaget till Cuba skall reduceras inte för att kubanernas standard har höjts, utan nu skall det minskas trots att kubanernas standard har sänkts!

De borgerliga erkänner nämligen i sitt betänkande att Cubas ekonomi "påtagligt försämrats". Detta verifierades också för en stund sedan av herr Wirmark i talarstolen där han använde samma uttryck. Jag vill här i all korthet erinra om en mycket initierad och väldokumenterad artikel i ett av de senaste numren av Veckans Affärer. Numret kom ut den 31 mars. Man skildrar mycket ingående de stora ekonomiska problem som finns där borta, och man hoppas att den nya Carter-administrationen i Washington skall göra klimatet bättre och möjligheterna större för Cuba att komma ur de svåra ekonomiska problemen.

Vad är det då för slags logik som ligger bakom det här agerandet? Det förblir antagligen en öppen fråga. Något besked är väl inte att vänta, och vi har ju upplevt att tystnaden bland utrikesutskottets ledamöter blivit alltmera kompakt under det senaste halvåret. Valframgången i höstas tycks ha verkat helt bedövande även på detta område.

Ett argument som framförts från borgerligt håll mot fortsatta biståndsinsatser har varit Cubas deltagande med truppstyrkor i befrielsekriget i Angola. Även den frågan har diskuterats i utskottet. Vid de föredragningar vi hade framgick med stor tydlighet att det skulle vara utomordentligt svårt att tillämpa ett sådant kriterium för biståndsverksamheten i stort. Från socialdemokratiskt håll kan vi inte acceptera att en sådan sammankoppling sker beträffande våra åtaganden på det biståndspolitiska området. Våra reaktioner måste komma till uttryck i andra sammanhang, i första hand i Förenta nationerna. Detta har också skett, och mot den bakgrunden finner vi sammankopplingen ännu orimligare.

Så åter till standardutvecklingen på Cuba. Som jag tidigare erinrat om framhöll de borgerliga i fjolårets biståndsdebatt att de svenska biståndsinsatserna skulle kunna trappas ner mycket radikalt med hänsyn till den gynnsamma standardutvecklingen i Cuba under senare år. Då gällde diskussionen i hög grad prisutvecklingen på socker i världen. Eftersom sockret spelar en så stor roll för Cuba – av den kubanska exporten till andra länder utgörs 86 % av socker – har utvecklingen på sockermarknaden behandlats i två skilda föredragningar inför utskottet. Man kom fram

till samma bedömning. Denna genomgång har givit klart besked om att sockerpriserna f. n. är rent ut sagt usla och att Cubas ekonomi därför blivit mycket ansträngd.

Sockerpriserna låg i februari vid ca 8,60 cent per skålpund. Ställer man detta i relation till amerikanarnas beräkningar att ett självkostnadspris för deras del är nästan det dubbla – 15 cent per skålpund – säger det oss åtskilligt om det läge som Cuba f. n. befinner sig i. Dessa uppgifter understryks f. ö. i den artikel i Veckans Affärer som jag tidigare erinrade om.

Det är uppenbart att detta svåra läge också påverkar de kommersiella förbindelserna med Sverige då man har svårigheter att fullfölja de överenskommelser som kubanerna har träffat med olika företag i det svenska näringslivet. Det borde vara känt, ärade kammarledamöter, att det funnits stora förhoppningar om ett väl utvecklat svensk-kubanskt handelsutbyte som kan avlösa de mer renodlade biståndsinsatserna.

I detta läge – när kubanerna kommit i denna svåra situation – vill den borgerliga majoriteten kraftigt reducera de svenska biståndsinsatserna. Att göra en sådan nedskärning när detta programland för den svenska biståndspolitikern befinner sig i ett mycket trängt läge kan vi socialdemokrater inte acceptera. Man bör samtidigt komma ihåg att det svenska biståndet till Cuba är inriktat på klart uttalade ändamål, främst insatser på hälso- och sjukvårdsområdet samt på att förbättra utbildningsväsendet. Dessa insatser har kubanerna själva prioriterat för att motsvara de förväntningar och de krav som man vill tillgodose.

Så till en fråga som allttjämt är ytterst oklar. Det gäller den borgerliga majoritetens löfte om 5 milj. kr. för ett s. k. bredare samarbete med Cuba. Vi har inte fått något besked under utskottsbehandlingen om vad det innebär. Vi har bara fått veta – och det står i utskottets skrivning – "att regeringen hoppas" att i nästa års budgetproposition kunna tala om vad det s. k. breda samarbetet innebär.

Herr talman! Jag är övertygad om att kammarans ledamöter i lika hög grad som utskottets är intresserade av hur det fortsatta samarbetet skall utformas. Sverige har en goodwill där borta, och den förpliktar. Talet om ett djupare samarbete är väl ändå inte bara en klyscha? Därför ställer jag frågan till utskottets talesman, om han vill ge kammarans ledamöter närmare besked om hur detta s. k. bredare samarbete skall utvecklas framöver.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 6 under punkten 4.4, beträffande biståndsanslagen till Cuba.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Det svenska biståndet till Cuba har sedan sin tillkomst varit föremål för en växande kritik. Det är ingen överdrift att säga att denna kritik varit välgrundad och att den haft en rejäl förankring hos stora grupper av svenska folket. Detta gäller också socialdemokratin.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

som med all säkerhet inte har någon majoritet inom sig för den upp-
trappning av det svenska biståndet till Cuba som man sedan länge bedrivit
och fortfarande försöker genomdriva.

Jag skall, herr talman, inte här teckna det svenska Cubabiståndets
historia. Låt mig bara erinra om att biståndet steg från 3,6 milj. kr. bud-
getåret 1971/72 till 60 milj. kr. 1975/76, således en dryg sextondubbling
på fem år. Den tidigare socialdemokratiska regeringen föreslog för bud-
getåret 1976/77, alltså innevarande budgetår, en ytterligare ökning, till
70 milj. kr. Detta belopp återkommer i en reservation från de social-
demokratiska ledamöterna av utrikesutskottet i år.

Budgetpropositionen föreslår nu 35 milj. kr. samt att för de båda näst-
kommande budgetåren avsätts 60 milj. kr. Därutöver föreslås 5 milj.
kr. till särskilda samarbetsåtgärder. Sammanlagt handlar det alltså om
ytterligare nästan 100 milj. kr. till Cuba. Jag har svårt att förstå den
borgerliga regeringens beredvillighet att göra denna betydande satsning.

Man kan gärna inte skylla på gjorda utfästelser. Enligt SIDA:s petita
för budgetåret 1977/78 uppgår de avtalsenliga förpliktelserna från svensk
sida mot Cuba till 17,4 milj. kr. Varför då denna kraftiga påspädning?

Det rimmar nämligen i hög grad illa med vad som sagts av bl. a. herr
biståndsministern tidigare. I förra årets biståndspolitiska debatt skrädde
herr Ullsten inte orden när det gällde den dåvarande regeringens stöd
till Cuba. Han yttrade ordagrant:

”Effekten av regeringens Cubapolitik har inte uteblivit. Vi som ofta
är ute och talar för ökat svenskt ansvarstagande för världens fattiga har
inte kunnat undgå att märka att förståelsen för svenska u-landsinsatser
över huvud taget fått sig en knäck. Människor inser helt enkelt inte
varför Sverige skall ge en u-hjälp till ett land som anser sig ha råd att
satsa mångdubbelt större belopp på att skicka trupper över Atlanten till
en krigsskådeplats där landets egna säkerhetspolitiska intressen inte alls
är berörda.”

Herr Ullsten hade också ett och annat att säga om de inre förhållandena
på Cuba. I en replik till den dåvarande biståndsministern slog han fast:
”Cuba är emellertid en diktatur, ett samhälle med politiskt förtryck där
människor sätts i fängelse för sina politiska åsikters skull. Det finns tu-
sentals politiska fångar på Cuba.” Herr Ullsten motiverade kravet på
nedskärningar i biståndet till Cuba med bl. a.: ”Andra u-länder är fattigare
än Cuba. Det har Cuba självt visat genom att anse sig ha råd att sända
över 10 000 soldater till Angola och hålla dem kvar där månad efter
månad.”

Soldaterna är kvar där ännu, herr Ullsten. De finns också på en rad
andra ställen i Afrika och Mellersta Östern.

Mot denna bakgrund är budgetpropositionens Cubaanslag svårt att för-
stå. Herr Ullsten gjorde en korrekt analys av läget vid förra årets bi-
ståndsdebatt. Han borde, nu när han själv är biståndsminister, dra slut-
satserna av de ståndpunktstaganden han då gjorde.

Jag vill understryka att jag och mina medmotionärer inte är ute efter

ett drastiskt avbrytande av hjälpen till Cuba. Vi är moderatare i våra krav än moderata samlingspartiet var som parti förra året.

Vad vi emellertid inte kan förstå är att avvecklingen av hjälpen till Cuba skall behöva ta sådan tid och kosta sådana belopp. Varför 100 miljoner när det räcker med 17,4 miljoner? Kan någon ge ett rimligt svar på detta?

Nej, herr talman! Det borde ha räckt med 17,4 miljoner. Motionärerna är emellertid beredda på det dubbla, dvs. lika mycket som regeringen har föreslagit i sin proposition. Det vore oss fjärran att inte vilja hjälpa regeringen att uppfylla de förpliktelser som den anser kan finnas gentemot Cuba. Men det finns ingen rimlig anledning att avvecklingen skall kosta 60 miljoner ytterligare utöver de 35 som är aktuella för nästa budgetår.

Skälen till att vi bör trappa ned har herr Ullsten själv utvecklat tidigare på ett förtjänstfullt sätt så som jag har citerat. Det gäller bl. a. fattigdomskriteriet. Cuba är inte i akut behov av svensk hjälp, inte ens med tanke på att sockerskörden på sistone inte infriat förväntningarna.

Cuba har en relativt hög levnadsstandard och framstegen har varit betydande under det senaste decenniet enligt officiella kubanska uppgifter. De akuta problemen torde utan större svårighet kunna klaras av genom en minskning av det militära engagemanget i Afrika och Mellern Östern, som för att citera herr Ullsten "uppgår till ett mångdubbelt högre belopp" än vad vi ger i bistånd.

Det är självklart att också den kubanska interventionspolitiken måste komma med i bilden när man diskuterar biståndet till Cuba. De moderata ledamöterna av utrikesutskottet har i ett särskilt yttrande diskuterat denna fråga och instämmer i princip i kravet att bistånd icke bör utgå till länder som är invecklade i militära operationer långt borta från det egna landets gränser och där egna säkerhetspolitiska intressen icke är hotade.

Jag instämmer helt i de synpunkter som de moderata ledamöterna av utrikesutskottet framför. Några saker bör dock tilläggas.

Det råder inget tvivel om att det kubanska engagemanget måste ses i ett stort politiskt sammanhang. Sovjetunionen har undan för undan ökat sin aktivitet i Afrika, och just på alla senaste tid har detta manifesterats i den ryske presidenten Podgornys långa rundresa i denna världsdel. Det primära syftet med denna militära och diplomatiska offensiv är knappast att ge stöd till folk som inte har självständighet utan fortfarande regeras av vita minoriteter. Det handlar naturligtvis om helt andra saker.

I kampen mellan supermakterna har Afrika hittills spelat en relativt underordnad roll. Men nu är Afrika på väg in i intressekonflikten mellan supermakterna. Cuba spelar där rollen av det lydiga redskapet åt Sovjetunionen.

Många tecken tyder på att vi bara befinner oss i början av en kamp mellan supermakterna om politiskt inflytande i Afrika. Sveriges stöd till Cuba kan då komma att uppfattas som ett stöd till den ena parten i denna strävan. Indirekt kan då vår neutralitetspolitik sättas i fråga.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Vad har vi för anledning att försätta oss i en sådan situation?

Låt oss först som sist konstatera att 1970-talets kraftiga satsning på svenskt bistånd till Cuba, av den dåvarande socialdemokratiska regeringen, var ett politiskt bistånd. Socialdemokratin hade sina skäl för de nära kontakterna med Cuba. Det finns nu ingen anledning att närmare gå in på de många underligheter som förekom i detta avseende. Nu gäller det den borgerliga regeringens biståndspolitik.

Herr talman! Det är lätt att få stämpeln på sig, när man kritiserar den svenska hjälpen till Cuba, att vara allmänt biståndsfientlig. Jag har härvidlag inget dåligt samvete. Jag har inom såväl parti som ungdomsförbund arbetat för ett omfattande svenskt u-landsbistånd under många år. Just därför vill jag instämma i herr Ullstens ord från förra året, att Cubahjälpen leder till problem när det gäller att väcka förståelse för svensk u-hjälp i övrigt.

Det är min bestämda uppfattning att det svenska biståndet till Cuba nu måste upphöra i och med de 35 miljoner plus 5 som är föreslagna i årets budgetproposition. De resterande 60 milj. kr. bör icke komma i fråga. Jag skall inte yrka bifall till den motion där jag står som första namn – det finns ju möjlighet att återkomma nästa år, och det avser jag att göra. Jag vet inte om jag har gehör för mina krav i denna kammar, men jag är ganska säker på att jag och mina medmotionärer har det hos svenska folket.

I detta anförande instämde herrar Schött, Wachtmeister i Johannishus, Clarkson, Lundgren, Komstedt, Knutson och Ahlmark i Uppsala (samtliga m).

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! I dagens stora debatt vill jag endast ta upp ett delområde. Först vill jag då konstatera den ökade uppmärksamhet som nu ägnas de informationsfrågor som hör hemma under tredje huvudtiteln. Detta gäller både information om Sverige i utlandet och den information om svensk utrikespolitik och internationella förhållanden som ges i Sverige. Jag kommer här främst att behandla vissa frågor som gäller det sistnämnda området.

Inom utrikesdepartementet pågår förberedelser för en ökad informationsservice. Man tillgodoser därmed en tidigare gjord hemställan från riksdagen. Det noteras med tillfredsställelse. Informationen om den svenska utrikespolitiken har länge lämnat åtskilligt övrigt att önska. Detta gäller även information om det i hög grad beaktansvärda arbete som nedläggs av de ständiga svenska delegationerna på olika håll i världen.

Utrikespolitik har för genomsnittssvensken ofta tett sig som något ganska avlägset och främmande, utövat av yrkesdiplomater som talar ett språk vilket ännu mera fjärrar hela detta ämnesområde från allmänheten. Onekligen finns det en nimbus av avskildhet kring allt som har med utrikespolitik och dess utövare att göra. Åtskilligt hänger kanske

samman med den sociala status som sedan gammalt tilldelats yrkets utövare, och man känner knappast till den föga glamorösa arbetsvardagen på ambassader och i delegationer.

Det kunde vara frestande att här också säga några ord om de anonyma ambassadhustrurna. De skymtar ibland i veckotidningsreportage, men deras faktiska vardag ligger vanligen ganska långt ifrån den glättade tillvaro som beskrivs där. Att vara ingift i UD är f. ö. inte utan problem. Vem ordnar sysselsättning åt en diplomathustru med eget yrke när maken plötsligt flyttas i väg till ett annat land? Här finns ett begränsat men dock jämställdhetsproblem.

En annan orsak till den distans som vanliga människor kan känna till UD torde vara den sekretess som med nödvändighet måste finnas. Den kan ha överdrivits – med rätt eller orätt – men allmänheten torde vara ganska väl medveten om den. Detta har i sin tur lett till ett ointresse för utrikespolitiken hos många människor som det är nödvändigt att bryta. Dess bättre finns det också i dag ett starkt och påtagligt behov inte bara av insyn i detta hittills nästan tabubelagda område utan också av kunskaper. Man vill veta – därför att man känner sitt ansvar som medborgare i sitt land men också som medmänniska i ett globalt sammanhang. Här finns ett växande intresse för den svenska biståndspolitik och det sätt varpå den utformas. Här finns också ett alltmera uttalat krav på information om de stora och komplicerade problem som hänger samman med nedrustning som en förutsättning för beständig fred. Man känner osäkerhet inför u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning, vad det innebär och hur det kommer att beröra oss, vår livsföring, vår standard och våra framtida möjligheter. De globala miljöproblemen, ofta konkretiserade i närproblem med bakomliggande vittgående orsaker t. ex. i fråga om vatten- och luftföroreningar liksom miss-hushållningen med våra ändliga resurser, möter man i frågor från många människor.

Helt naturligt känner kvinnor ett särskilt intresse för de utvecklingssträvanden som funnit uttryck i världaktionsplanen för jämställdhet mellan män och kvinnor och för den uppföljning som man väntar på men som man ännu vet ganska litet om. Ändå pågår ett uppföljningsarbete inom FN, som bl. a. resulterat i att en text till konvention mot diskriminering av kvinnor kommer att föreläggas höstens generalförsamling.

Fru Sundberg har tidigare berört denna konvention. Jag vill framhålla att den redan har behandlats av ECOSOC under första veckan av vår-sessionen och att man har beslutat dels att den skall vidarebefordras till generalförsamlingen i höst, dels att den skall utsändas till medlemsstaternas regeringar för opinionsuttring. Dessa remissyttranden skall vara tillbaka till FN-sekretariatet före den 15 juli.

Jag hade tillfälle att för Sveriges räkning delta i det fortsatta sammanträdet med FN:s kvinnokommission i december 1976, när man slutförde arbetet med konventionstexten. För Sveriges del hade vi önskat en betydligt mer framåtsyftande konvention. Först och främst menade

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

vi att konventionen borde ha kallats konvention mot könsdiskriminering och icke konvention mot kvinnodiskriminering. Vi hävdade också att alla förändringar i kvinnors förhållanden som syftar till verklig jämställdhet inte kan ske utan att motsvarande förändringar sker beträffande männen. Här mötte vi emellertid ett ganska bestämt motstånd från i första hand östlänternas kvinnor men även från många u-landskvinnor, som slöt upp bakom östlänterna.

Vi har alltså nödgats att kompromissa på vissa punkter. Det skedde t. ex. beträffande frågan om man skall ha en särslagstiftning för kvinnor när det gäller skydd på arbetsplatser. Vi menade att arbetsplatser bör utformas så att de skyddar både män och kvinnor, medan man från östlänternas sida bl. a. hänvisade till att kvinnor behöver speciellt skydd i egenskap av släktets fortplantare. Man tänkte då inte på att även män kan utsättas för genetiska skador på arbetsplatser eller för andra skador.

Vi har kompromissat på många punkter, och vi gjorde det därför att vi menar att det här mera gäller att visa solidaritet med u-ländernas kvinnor än att söka trumfa igenom en syn som ännu känns alltför avancerad för dessa kvinnor. Detta kom till synes t. ex. när vi på vissa punkter begärde att det i texten skulle stå "män och kvinnor". Vi ville t. ex. när det gäller ansvaret för barnen lansera ordet föräldraskap. Men vi märkte då att det motsvarande engelska ordet parenthood inte alls betyder vad vi menar i Sverige. F. ö. gick det inte alls att översätta till spanska. Inte heller det franska ordet ansågs ha den betydelse som vi ville lägga in i det. Vi försökte då att lansera "fäder och mödrar" eller i varje fall "män och kvinnor". På några punkter lyckades vi, på andra fick vi som sagt kompromissa. Vi ansåg det emellertid viktigt att texten blev så litet kontroversiell som möjligt, så att inga länder av den orsaken skulle avstå från att ratificera konventionen. Vi avsåg därvid givetvis främst sådana länder där kvinnorna bäst behöver ett påtryckningsmedel av det slag som konventionsförslaget utgör.

Ännu mindre än när det gäller världsaktionsplanen för jämställdhet mellan män och kvinnor har det talats och skrivits om den deklaration och aktionsplan för jämställdhet i arbetslivet för kvinnor som antagits av den internationella arbetskonferensen. I sammanhanget kan också nämnas den av samma organisation utarbetade basbehovsstrategi som antogs vid världssysselsättningskonferensen förra sommaren. Den innebär, som redan påpekats här i kammaren, att utvecklingssamarbetet med prioritet inriktas på att tillgodose de fattigaste människornas grundläggande behov av mat, kläder, bostad, arbete och sociala tjänster – en inriktning som centerpartiet tidigare pekat på i motioner om den svenska biståndspolitik.

Några känner till dessa frågor och tar upp dem för att få veta mera, men alltför många av den svenska allmänheten vet ingenting därom.

Ännu ett område där alltför litet har gjorts för att informera allmänheten och där man i dag möter ett krav på upplysning utgör den kommande europeiska säkerhetskonferensen i Belgrad. När konferensen om

några veckor kommer att äga rum kan man förutse ett tillfälligt uppblåsande informationsnit inte minst i pressen med långa artiklar som få orkar läsa. Ett jämnare utbud skulle dels i tid förbereda människor på vad som skall komma, dels göra det möjligt för betydligt flera att tillgodogöra sig den upplysning som förmedlas. Här bör den vidgade informationsservice som förbereds inom UD kunna fylla en uppgift även när det gäller en effektiv och fruktbringande kontakt med pressen.

En viktig funktion i detta sammanhang fyller också Svenska FN-förbundet, inte minst därför att förbundet arbetar på sikt och i sin information ständigt försöker att ligga före och möta kommande behov. En välbehövlig uppräknig av det statliga anslaget till FN-förbundet har skett, men alltjämt är förbundets resurser otillräckliga för att det skall kunna fylla sin uppgift som centralt organ för FN-information i Sverige.

Som paraplyorganisation för praktiskt taget hela Organisationssverige har förbundet en räckvidd som i sitt slag är ganska enastående. Därtill kommer ett växande antal lokala FN-avdelningar och distrikt. Målet är minst en FN-förening i varje kommun. Ännu är man långt från förverkligandet av detta och brist på medel försvårar en kontinuerlig utbyggnad. Jag skulle här vilja rekommendera våra anslagsgivande myndigheter att studera uppbyggnaden av den norska FN-organisationen, som verkligen kan sägas vara geografiskt heltäckande. Norska FN-förbundet har t. ex. en regional utbyggnad som omfattar hela landet. Medelstillelningen är också såväl i Norge som i Danmark av annan storleksordning än i Sverige.

Av de målgrupper som det svenska FN-förbundet regelbundet når är skolan med lärare och elever en av de viktigaste. Detta informationsområde bör kunna vidgas. Därmed skulle också en grund läggas för en ny och brett förankrad medvetenhet när det gäller både svensk utrikespolitik och internationellt samarbete. Förbundet har i ett försök med en speciellt för förskolebarn skriven barnbok vid ett tillfälle vänt sig till förskolan. Försöket blev en klar framgång, som manar till efterföljd. Tyvärr har bristande resurser hittills omöjliggjort detta.

Jag vill gärna se årets ingalunda oväsentligt höjda bidrag till Svenska FN-förbundet som början till en ny policy från statsmakternas sida och som ett tecken på att man är medveten om betydelsen av det arbete som förbundet bedriver liksom att dessa behov måste tillgodoses.

Herr talman! I sitt yttrande om informationsanslagen framhåller utrikesutskottet att man "noterat att biståndspolitiska utredningen även avses precisera de allmänna målen för den statligt finansierade u-landsinformationen och överväga informationsverksamhetens organisatoriska former". Jag förutsätter att utredningen i sitt fortsatta arbete kommer att beakta det växande informationsbehovet och att man skall finna vägar och medel för att tillgodose detta.

Herr talman! Jag har här velat lägga fram vissa synpunkter på det ändrade informationsbehov som föreligger. I övrigt har jag inte annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag har djup respekt för det arbete som bedrivs i FN-sammanhang för att åstadkomma resolutioner och för information om konferenser. De är förmodligen helt nödvändiga. Men jag tycker att vi i denna biståndsdebatt också måste efterlysa litet praktiska exempel på information och upplysning om hur vi skall kunna sprida den och väcka opinionen ytterligare för de insatser som görs. Jag har hört ytterst få, om ens något, exempel på detta tidigare under den här debatten.

I reservationen 7 vid utrikesutskottets betänkande nämns att regeringen, enligt reservanternas uppfattning, har talat alltför litet om biståndsbehovet i Moçambique. Jag kan, utan att ha varit i Moçambique, utan vidare vitsorda detta, och jag kan göra det därför att Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund har täta och goda informationer från det landet. Det bör kanske sägas här att Moçambiques nuvarande ekonomiska situation är svår. Omställningsproblemen inom jordbruket och industrin har förorsakats av att 200 000 portugiser har lämnat landet, som därmed mist huvuddelen av sin utbildade arbetskraft. Det är egentligen rätt fantastiskt att mer än 2 000 jordbruksenheter med modern utrustning praktiskt taget står övergivna av sina forna ägare och att majoriteten av tekniker och övrig utbildad arbetskraft har lämnat landet. Det är enorma problem som regeringen har att bemästra. Vid fastställande av planeringsramar till Moçambique hänför UNDP också Moçambique till de 25 fattigaste länderna i världen.

Vi har hört många beskrivningar av detta av moçambikanska kvinnor som gästade vårt förbund. Vi har också i delegationer till Moçambique kunnat övertyga oss själva om förhållandena där. I anslutning till FN:s kvinnoår och Moçambiques befrielse tog nämligen det socialdemokratiska kvinnoförbundet initiativ till en informationskampanj som vi kombinerade med en insamling till kvinnoorganisationen OMM. Vi tryckte foldrar och vi hade gäster från Moçambique på kongress.

Bl. a. vid ett kvinnoseminarium fick vi verkligen klart för oss att det trots allt tal om kvinnornas ofta låga status i de fattiga länderna finns intressanta undantag. Frigörelsekampen har tagit i anspråk kvinnorna på ett sådant sätt att de också kommit att spela en roll i det efterföljande utvecklingsarbetet. Fru Fredgardh berörde denna roll då hon nämnde arbetet på olika deklamationer och resolutioner, där man klart uttalade att kvinnorna skall vara med. Sådana länder väckte därför ett berättigat intresse i kvinnokretsar här hemma.

Det visade sig att vår insamling och upplysningskampanj, som – det skall för fullständighetens skull också sägas – även genomfördes av det norska socialdemokratiska kvinnosekretariatet, var en mycket effektiv metod att få många människor intresserade av ett land och en systerorganisation och de arbetsbetingelser som gäller där. Detta har givit de deltagande – och det är verkligen reciprokt – tillfredsställelsen att knyta givande kontakter. För oss har det varit glädjande att kunna minska de ekonomiska svårigheter som möter en organisation i ett fattigt land.

Organisationen OMM har inför landets uppbyggnad fått i uppdrag att lära kvinnor läsa och skriva, att upprätta centraler för undervisning i barnavård, hälsovård och näringslära, att arbeta för kvinnornas rätt att delta i samhällslivet, att bygga och bedriva barnstugor, att arbeta för jämställdhet mellan män och kvinnor och att bekämpa prostitutionen.

De erfarenheter som vi har gjort – våra kontakter med Moçambique och vår insamling till Moçambique fortsätter – ligger till grund för motionen 1058. Huvudanledningen till att vi skrev den var att vi ansåg det vara viktigt att bistånd förmedlats utöver de vanliga kanalerna mellan statliga myndigheter. Ett sådant samarbete som jag här har talat om tycker vi bör kunna utvecklas i ökad grad. Man får en starkare inlevelse i utvecklingsproblemen, och man får ökade insikter i hur man kan lösa dem.

Vi tror att sådana projekt som kan innehålla ett direkt ekonomiskt stöd, stöd genom organiserande och genomförande av utbildning som stärker kvinnorna eller undanröjer hinder för deras deltagande i samhällsarbetet eller stöd genom olika former av personalinsatser, är givande och ökar engagemanget. Vårt kvinnoförbund är inte ensamt om detta. Den fackliga rörelsen har också mångårig erfarenhet av utvecklingsarbete, främst genom FFI och yrkesinternationalerna. På senare år har LO och TCO gemensamt vidgat sitt direkta stöd till fackliga organisationer i u-länderna, främst på utbildningsområdet. Den svenska Kooperationen kan läggas till raden av de organisationer som i många år har arbetat med biståndsverksamhet.

Inom dessa folkrörelser finner man ett mycket starkt intresse för internationellt bistånds- och solidaritetsarbete över huvud taget. Vi tror att olika initiativ av denna art bör kunna inordnas inom länderarnas. Det kan bli mönsterbildande för ett bredare samarbete mellan vårt land och u-länderna om det får erforderligt stöd från biståndsmyndigheterna.

I vår motion föreslås att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som har anförts i motionen beträffande medverkan av svenska folkrörelser inom utvecklingsarbetet i programländer för svenskt bistånd. Utskottet har inte riktigt gått på den linjen, men jag tror att det är ett synnerligen viktigt och väsentligt påpekande som görs när man talar om det stora intresse som SIDA redan tidigare har haft för även denna typ av insatser – bistånd av ekonomiskt slag och en bred information som går sida vid sida.

Det sägs också att i SIDA:s budget har man tagit ytterligare initiativ för att ge folkrörelserna möjligheter till denna typ av informationskampanj. Jag inbillar mig att vår motion har om inte annat så dock riktat riksdagens uppmärksamhet på den informations-, bistånds- och kontaktform som håller på att växa sig fram och som för den enskilda individen kan vara det medel som behövs för att hans engagemang för biståndsfrågor skall växa.

Jag har inget yrkande, herr talman.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Den biståndspolitiska utredningen har avlämnat sitt huvudbetänkande och därmed, får vi hoppas, lagt grunden för en förnyad debatt om utvecklingssamarbetets inriktning.

Enigheten om biståndspolitikens huvudlinjer är betydande, vilket inte utesluter skarpa meningsskiljaktigheter i vissa frågor – något som ju demonstreras här i kammaren i dag. Den framarbetade och i sig värdefulla enigheten kring biståndspolitikerna får inte heller bli en hämsko på nydaning och nytänkande.

Världen står inte still. U-ländernas situation, krav och prioriteringar förändras. Den svenska u-landspolitiken måste utvecklas, anpassas och förbättras.

Hur skall Sverige svara upp mot u-ländernas krav i den s. k. nya ekonomiska världsordningen? Hur skall vi med hjälp av en välbalanserad ekonomisk politik, näringspolitik och arbetsmarknadspolitik kunna klara strukturomvandlingen här hemma så att vi både kan köpa u-ländernas produkter och bibehålla en sådan kraft i vår egen ekonomi att bl. a. vår förmåga att ge bistånd upprätthålls? Det finns i dessa tider av en växande utlandsskuld anledning att erinra sig att det endast är genom att dela med oss av svenska resurser, av egna varor och tjänster som vi i verklig mening avstår något till u-länderna. Det är genom en effektiv, resurssnål och växande produktion och export som vi får möjlighet att öka vårt bistånd.

Hur skall Sverige svara upp mot u-ländernas önskemål att deras andel av världens industriproduktion skall öka från nuvarande 7 % till ca 25 % år 2000? Är vi beredda att hjälpa u-länderna i denna deras strävan? Är vi beredda att ge ett positivt gensvar till de många av våra samarbetspartner som framför önskemål om att få till stånd ett samarbete med svensk industri? Ganska representativ för hur många u-länder ser på saken tror jag att Vietnams vice utrikesminister Thach var, när han inför en delegation från SIDA:s styrelse förklarade att bistånd är nog bra, men det Vietnam nu ville ha var ett bredare samarbete med Sverige som skulle gynna båda länderna. Han efterlyste ett samarbete med svensk industri.

Jag menar att det nu är hög tid att finna nya former för en samverkan mellan den statliga biståndspolitikerna och svenskt näringsliv. Det tekniska kunnande och den industriella erfarenhet som u-länderna vill få del av finns hos svensk industri. Det är där det kunnandet och den erfarenheten måste hämtas – hos industrins tekniker och företagsledare. SIDA kan aldrig inom sig bygga upp ett så vittomfattande tekniskt kunnande att det svarar mot u-ländernas skilda önskemål om hjälp till industrialisering. Bai Bang är ett talande exempel på hur svårt det är för en biståndsmyndighet att klara ett stort industriprojekt.

Vi måste överväga alla de möjligheter som socialdemokraterna med sådan envetenhet under det senaste decenniet har sagt nej till i riksdagen, dvs. ett halvstatligt utvecklingsbolag för företagsinvesteringar i u-län-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

derna, ett utvidgat investeringsgarantisystem och s. k. paketprojekt, där stat och näringsliv samverkar.

En annan angelägen uppgift för u-landspolitiken är att fylla begreppet "ett bredare samarbete" med innehåll. U-länderna vill ha ett bredare samarbete med i-länderna. De vill inte att vår samverkan bara skall handla om bistånd. Sverige skall inleda ett s. k. bredare samarbete med Tunisien och Cuba i takt med att vårt bistånd till dessa länder trappas ned. Andra u-länder än de med vilka vi har ett direkt biståndssamarbete kan också vilja ha en samverkan med Sverige, t. ex. i fråga om teknologi och utbildning. Det bredare samarbetet kan innehålla kulturellt utbyte, kontakt mellan universitet och högskolor samt mellan olika folkrörelser.

Hur kan SIDA:s roll utvecklas? SIDA är i dag något av en diversehandel i biståndsteknik och biståndsinsatser. Kan SIDA:s kompetens och kapacitet till kunskapsöverföring utvecklas och förstärkas på vissa områden? Sverige har gjort banbrytande insatser när det gäller familjeplanering. Skulle SIDA kunna göra en liknande insats t. ex. när det gäller vattenförsörjning?

En av svensk biståndspolitikens heliga principer ända sedan begynnelsen har varit regeln om länderkoncentration. Det svenska direkta biståndet skall av effektivitetsskäl koncentreras till ett mindre antal samarbetsländer. När denna princip knäslattes någon gång i mitten på 1960-talet var de dåvarande s. k. mottagarländerna för svenskt bistånd fem eller sex till antalet. I dag är det fråga om 20 länder med vilka Sverige bedriver långsiktigt utvecklingssamarbete. Varje år har riksdagen, precis som i år, uttalat sin anslutning till principen om länderkoncentration, och i stort sett varje år har nya länder kommit in i kretsen av samarbetsländer. Utvecklingen är i och för sig naturlig. De svenska biståndsanslagen har kraftigt höjts och möjliggjort ett samarbete med fler länder. Vår önskan att stödja de nyligen självständiga staterna i Afrika har inneburit flera nya samarbetsländer. Men ändå – det finns anledning att nu stanna upp och fråga hur många samarbetsländer Sverige och biståndsmyndigheten SIDA kan hantera utan att effektiviteten i biståndssamarbetet eftersätts. Är utvecklingssamarbetet bara en fråga om köpkraftsöverföring, dvs. finansiellt stöd, kräver det inte stora administrativa resurser, men skall biståndet också innebära kunskapsutbyte och teknologiskt samarbete, vilket kanske ändå är det värdefullaste elementet i utvecklingssamarbetet, krävs det tillgång till kunnig personal både här hemma och i fältarbetet.

Herr talman! Socialdemokraterna har under en lång följd av år varit fixerade vid det statliga biståndet till u-länderna, dvs. de kapitalöverföringar som går via statsbudgeten. De enskilda organisationernas insatser, näringslivets investeringar i u-länderna, ja, även handelspolitiken har betraktats som något vid sidan om eller rent av som något negativt. Den inställningen är felaktig och föråldrad, men inte så att det offentliga biståndets volym och inriktning inte är av central betydelse, vilket understruktits i regeringsförklaringen, utan därför att u-länderna själva skjuter handelspolitiken, industrisamarbetet och det kulturella ut-

bytet i förgrunden. U-länderna önskar ett bredare samarbete med i-länderna, där det offentliga biståndet inte utgör hela kontaktytan. Det finns således utrymme för nytänkande också i fråga om biståndspolitik.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag skall i det här anförandet ta upp några krav som framställts i motioner av vänsterpartiet kommunisterna och som gäller humanitärt bistånd och katastrofbistånd.

Regeringens bedömningar och överväganden i det här avsnittet är egendomliga och har inte något reellt stöd i verkligheten. Man konstaterar först att de resurser som avsatts för detta ändamål är avsedda för hjälp vid naturkatastrofer, krig eller jämförbara konflikter. Därefter gör regeringen den helt riktiga bedömningen, att det är önskvärt att så stor del som möjligt av biståndsresurserna blir föremål för långsiktig planering och att det i valet mellan katastrofbistånd och dessa andra långsiktiga bistånd bör ges företräde åt det senare. Det är något som jag gärna vill hålla med om.

Även förebyggande åtgärder för att förhindra katastrofer och öka beredskapen, som SIDA har framhållit, är naturligtvis riktiga. Planlösa insatser ger dålig effekt och är ett slöseri med knappa resurser. Det är önskvärt att ett direkt samarbete med programländerna utvecklas även på katastrofhjälpens område.

Men sedan kommer det egendomliga och inkonsekventa i regeringens bedömning. Man konstaterar att en betydande del av katastrofreserven under de senaste åren använts för insatser för befolkningen i Indokina och de tidigare portugisiska kolonierna. Nu, säger man, lämnas bistånd till dessa områden inom ramen för landprogram, och därför har behovet av medel inom en katastrofreserv minskat betydligt. Det är ett ganska egendomligt betraktelsesätt. Alla andra områden då, alla andra fattiga och utsatta länder? Skall det inte avsättas utrymme för katastrofbistånd och humanitärt bistånd till dem? För övrigt är ju långtifrån allt välbeställt i t. ex. Vietnam eller Angola. Det är en dålig tröst att regeringen förutskickar att extra medel kan ställas till förfogande om så skulle behövas.

Vänsterpartiet kommunisterna har i de här aktuella motionerna tagit upp några angelägna biståndsprojekt – det gäller fall som väl uppfyller kraven för vad vi nog alla menar med uttrycket katastrofer. Utrikesutskottet har tyvärr i allt gått på regeringens linje och avstyrkt våra motioner. Jag skall här, i tur och ordning, redovisa vänsterpartiet kommunisternas uppfattning och vill, herr talman, till att börja med yrka bifall till motionerna 1976/77:670, 673, 674 yrkande 2 och 1063.

Den första av våra motioner berör förhållandena i Eritrea. Vi känner alla till att Etiopien, i strid med FN:s beslut, införlivat Eritrea som en provins i sitt eget område. Detta skedde redan i början på 1960-talet under den etiopiska kejsardiktaturen. Någon förändring av förhållandena skedde inte när kejsaren störtades för några år sedan. De officerare i

militärjuntan som kom från Eritrea och som ville ge landet självständighet utmanövrerades snart och avrättades.

Oavsett vilken regim som har härskat i Etiopien har emellertid det eritreanska folket fortsatt sin kamp för full självständighet. Den har varit mycket framgångsrik, och man kan säga att befrielseörelsen nu kontrollerar hela landet med undantag av de större städerna, ett mönster som är välkänt från andra befrielsekrig under senare år. Efter hand som befrielsen fortskrider ökar behovet av insatser för försörjning, utbildning och sjukvård, för att nämna några viktiga samhällsområden som exempel. Detta lägger stora bördor både ekonomiskt och administrativt på befrielseörelsen. Kriget pågår dessutom hela tiden med allt vad det innebär av skador på människor, bostäder och försörjning.

Det finns således stora behov att fylla, och vpk föreslår därför att 5 milj. kr. anvisas till Eritreas Röda kors och Röda halvmåne. Dessa organisationer, som bildades 1975, är som utskottet helt riktigt påpekar knutna till ELF, Eritrean Liberation Front. De arbetar enligt Röda korsets stadgar och är, som utskottet också påpekar, föremål för starkt internationellt stöd. Det finns alltså all anledning att Sverige mera konkret går in och lämnar direkt bistånd och inte, som utskottet förordar, avvaktar och nöjer sig med de små insatser som kan göras av enskilda, religiösa och andra organisationer. Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till motionen 670.

Motsvarande förhållanden eller, om möjligt, värre än i Eritrea råder i Libanon. Inbördeskriget där har skördat många offer och ställt många människor inför svåra ekonomiska och sociala problem. Det gäller framför allt palestinierna. Den folkgruppens problem var vi länge ointresserade av här i Sverige. Många svenskar hade över huvud taget ingen vetskap om dess ursprung och existens. Nu vet vi mera, men det har inte förbättrat palestiniernas situation. Före jul kunde vi i våra massmedier läsa och se hur striderna i och omkring flyktinglägret Tel el Zaatar drabbade män, kvinnor och barn utan åtskillnad. Och det var bara en begränsad händelse av många. Det säger sig självt att behoven av de allra mest elementära ting som mat och kläder är skriande för att inte tala om mediciner och annan sjukvårdsutrustning. Om något skall karakteriseras som katastrof så är det händelserna i Libanon.

Här finns en nationell hjälporganisation, Palestinska Röda halvmånen, och vpk:s yrkande är att 10 milj. kr. anslås till den organisationen som katastrofbistånd. Det är tacknämligt att Sverige och den svenska regeringen redan har gjort stora insatser i Libanon, vilket framhålls i utskottets betänkande. Vi vill inte förringa den insatsen. Men vad det här gäller är en mera direkt riktad hjälp till framför allt de kliniker som Röda halvmånen har organiserat, bl. a. i flyktinglägren. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 673.

Ett annat bortglömt folk, som det senaste året fått litet mera uppmärksamhet, är det sahariska. De bebor de västra delarna av Sahara, och följdriktigt kallas deras land Västra Sahara, tidigare som koloni Spanska

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Sahara. Från 1975 förlorade den spanska kolonialmakten alltmer av kontrollen över området, och befrielse rörelsen Frente POLISARIO tog över. Den 27 februari i fjol utropade de en oberoende, suverän stat under namnet Demokratiska sahariska arabrepubliken. Men redan dessförinnan hade Spanien genom ett tremaktsavtal med Marocko och Mauretanien, två av grannstaterna, delat upp Västra Sahara mellan dessa två stater och säkrat sina ekonomiska intressen i området. Och det är inga små ekonomiska intressen.

I Västra Sahara finns en av världens rikaste fosfatfyndigheter, dessutom järn, uran och olja. Militära och politiska skäl gör området viktigt för USA och dess militära organisation NATO. Det är alltså inte egendomligt att en reaktionär regim som den som leds av kung Hassan II i Marocko körs fram som ställföreträdare för de imperialistiska intressena i området. Samma roll spelar Mauretanien. Dessa två stater har nu invaderat Västra Sahara från norr och söder, och POLISARIO får kämpa på två fronter. Trots detta har man tillfogat de invaderande styrkorna flera stora nederlag.

Vpk stöder den frihetskamp som utkämpas av det sahariska folket och har därför föreslagit att 5 milj. kr. skall anslås till humanitärt bistånd åt POLISARIO. Sverige har redan gjort insatser i området, såsom utskottet säger, men ytterligare hjälp är önskvärd. Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 674.

Slutligen har vpk en motion som gäller Demokratiska folkrepubliken Jemen. Vi föreslår att 25 milj. kr. avsätts till katastrofhjälp åt detta land och att det skall upptas som programland för svenskt bistånd.

Jemen är ett av de fattigaste länderna i världen med en genomsnittlig bruttonationalprodukt på 500 kr. per individ och år. Det har inga ännu kända naturtillgångar utom ett rikligt fiske, som dock inte utnyttjas i någon större omfattning. Landet fyller således alla anspråk på att komma i åtnjutande av bistånd. Då dessutom naturkatastrofer i form av torka och översvämningar ofta förekommer är hjälpbehovet stort.

Den svenska organisationen av Rädda barnen har redan ett omfattande hjälpprogram i landet, närmare bestämt från förra året. Det motiverades av händelserna i landet 1975, då våldsamma översvämningar nästan utplånade hela skörden och förstörde stora åkerarealer. Rädda barnen har mycket goda erfarenheter från sitt arbete i landet. Frånvaron av korruption och viljan att fördela resurserna till de sämst ställda har varit positiva erfarenheter för de svenska biståndsarbetarna. 1976 drabbades Jemen av svår torka, och hjälpbehovet är därför större än någonsin. Då dessutom, som redan nämnts, regimen intar en klart progressiv attityd, borde det vara självklart med en större svensk satsning.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall också till motionen 1063.

Herr KNUTSON (m):

Herr talman! Jag har tidigare här i dag till protokollet fått foga ett instämmande i det anförande som hölls av herr Björck i Nässjö i an-

slutning till utrikesutskottets betänkande nr 17, som vi fortfarande behandlar. Anders Björck talade framför allt om det svenska biståndet till kommuniststaten Cuba, och i motionen nr 246 där herr Björck är huvudmotionär och jag själv medmotionär kräver vi att biståndet till Cuba upphör efter utgången av nästa budgetår. Jag delar alltså de bedömningar och den uppfattning som Anders Björck fört fram även i denna debatt, och jag finner liksom han att vårt svenska skattefinansierade bistånd till Cuba år efter år, som vid det här laget kommit upp i sammanlagt flera hundra miljoner, snarast bör upphöra.

Att binda sig för ytterligare bistånd de närmaste åren på flera tiotals miljoner till ett land som har råd att föra krig i andra länder och som inte heller längre är att betrakta som fattigt, dvs. ett u-land i vanlig mening, anser jag vara helt felaktigt. Jag är övertygad om att jag delar den uppfattningen med miljoner andra svenska medborgare. Skulle vi gå till en folkomröstning om biståndet till Cuba, torde utgången vara ganska säker. En majoritet skulle säga nej till fortsatta svenska miljongåvor åt Castroregimen, i vars fångelser det fortfarande sitter en mängd politiska fångar, människor som bl. a. velat införa facklig frihet i sitt land. Dess värre är det ju också så att det svenska biståndet i stor utsträckning går till mottagarländer där demokratin sitter mycket trångt, länder där det råder socialistiskt enpartivälde eller ännu värre styrning av människorna.

Herr talman! Jag har också väckt en motion tillsammans med några partikamrater om ökad bindning av vårt u-landsbistånd. Vårt samlade bistånd – gåvorna till andra länder – uppgår det här budgetåret till drygt 3 miljarder kronor. För nästa budgetår blir det en ökning med 428 miljoner till drygt 3,5 miljarder. Av årets miljardgåvor är emellertid endast ett belopp på 600 miljoner bundet till upphandling av varor och tjänster i Sverige. Av det miljardbelopp som svenska skattebetalare ger till mottagarländer är det således endast en ringa del som omvandlas till svenska produkter som u-länderna får glädje av. I stort kan man alltså handla för de svenska pengarna var som helst i världen. Och det gör man också.

Industrier i andra länder har stor glädje av svenska folkets kontantgåvor till u-länder. Samtidigt befinner sig vårt eget land i ett besvärligt ekonomiskt läge, där arbetslösheten skulle bli mycket svår, om inte vår borgerliga regering gick in med kraftfulla sysselsättningsstimulerande åtgärder. Dessa kostar som bekant också stora summor av skattemedel.

För nästa budgetår – som börjar den 1 juli – skall emellertid den bundna biståndsdelen minska ytterligare och föreslås stanna vid 500 milj. kr. Det innebär att andelen svenska varor och tjänster av vårt givande minskar från 19 % innevarande budgetår till endast 14 %. Förra budgetåret rörde det sig om 20 %.

Jag vill tillägga att – vilket påpekats här i kammaren tidigare under eftermiddagen – i den bundna delen ingår också 180 miljoner som avsatts till katastrofhjälp och som inte normalt kan räknas till vare sig det ena eller det andra, bundet eller obundet. Det gör att själva varu- och tjäns-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

tebiståndsdelen är ännu mindre – en nullitet, skulle jag vilja säga.

I vår moderata motion nr 1053 konstaterar vi således att det i årets budgetproposition föreslås en kraftig nedskärning av det bundna svenska biståndets andel av den totala hjälpen. Någon konkret motivering för denna åtgärd lämnas dock inte. Tvärtom framhålls i propositionen att de negativa effekter av bundet bistånd som beskrivs i SIDA:s anslagsframställning utgör undantag och att mottagarna av bundet svenskt bistånd – i enlighet med av riksdagen fastställda riktlinjer – fritt kan utnyttja detta för import från sådana sektorer där det svenska näringslivet besitter särskild konkurrensförmåga.

Vi har, herr talman, i dag i riksdagen fått motta regeringens kompletteringsproposition, där det klart framgår vilka ansträngningar vi måste göra i vårt land för att bl. a. få ordning på bytesbalansen. Underskottet är – efter flera års lättsinnigt leverne – besvärande, minst sagt. Det framgår också att industrisysselsättningen i vårt land kommer att minska. Mot denna bakgrund vore det onekligen befogat att öka det bundna biståndets andel av vår u-hjälp. De flesta företag har nu ledig kapacitet, och en ökad bindning av biståndet skulle därför öka den svenska exporten och förbättra sysselsättningsläget.

Den utsträckning, i vilken det svenska biståndsarbetet kan genomföras med inhemskt producerade resurser, har också betydelse för vår förmåga att lämna bistånd på längre sikt.

Herr talman! Vi motionärer och alla andra svenskar som anser att vi också i någon mån måste tänka på vår egen ekonomi och sysselsättning i Sverige kan nu glädja oss åt att en majoritet av den biståndspolitiska utredningen i sitt nyss framlagda betänkande – det som heter Sveriges samarbete med u-länderna och som inom parentes sagt publicerats i SOU 1977:13 och 14 – synes dela vår uppfattning. Jag skall emellertid inte närmare gå in på utredningen – andra har gjort det tidigare under debatten här i dag, och frågorna har ju även på annat sätt diskuterats. Men jag konstaterar att det var med hänvisning till det då ännu icke framlagda utredningsbetänkandet som utrikesutskottet avstyrkte vår motion.

Jag hoppas alltså att regering och riksdag vid ett kommande tillfälle tagit intryck även av den biståndspolitiska utredningen och således ökar andelen svenskt varu- och tjänstebistånd i vår svenska u-hjälp.

Med denna förhoppning, herr talman, yrkar jag således till alla delar bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Gävle (s):

Herr talman! I propositionen 1976/77:100 föreslås ett oförändrat belopp på 40 milj. kr. i bistånd till Portugal under kommande budgetår.

SIDA har i sin framställning om medel till biståndsverksamheten föreslagit 50 milj. kr., alltså en höjning med 10 miljoner i vad avser Portugal. SIDA motiverar sitt förslag med det stora primära behovet att lindra den svåra situation som det mycket stora antalet flyktingar från de forna kolonierna i Afrika råkat i efter hemkomsten till moderlandet.

Herr talman! På socialdemokratiskt håll delar vi SIDA:s bedömning av behovet av en ökning av stödet till Portugal. Vi föreslår i vår motion 157 att biståndet till Portugal under nästa budgetår skall utgå med 50 milj. kr.

Flyktingströmmen har ytterligare förvärrat Portugals allt överskuggande problem – de stora ekonomiska svårigheter som landet befinner sig i. Portugal utarmades under den långa perioden med fascistdiktatur och uppvisade vid frigörelsen de flesta av de kriterier som karakteriserar ett u-land: stora klasskillnader, hög arbetslöshet, ett underutvecklat näringsliv och därmed också ett kroniskt underskott i handeln med utlandet, ja, totalt sett en mycket svag ekonomi.

Herr talman! Med denna verklighetsbakgrund lever den unga demokratin i Portugal i dag. Den största faran nu är att bristen på kapital hindrar en nödvändig och snar förbättring på de centrala samhällsavsnitt jag här berört. De reaktionära krafterna har ingalunda gett upp hoppet att komma tillbaka. De bidar sin tid och ser sin chans i ett läge med en sönderfallande ekonomi och därav följande social oro. Historien har gett oss, och ger oss, många dystra exempel på vad som kan ske i en sådan situation. Vi socialdemokrater anser därför att Sverige genom att öka biståndsinsatserna för Portugal på ett bättre sätt kan medverka till att demokratin får ett stadigt fotfäste i landet. Den socialdemokratiska oppositionen menar att det i propositionen föreslagna anslaget på 40 milj. kr. i bistånd till Portugal är otillräckligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 7 vid utskotts-
betänkandet.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Tillåt mig att mycket kort ta upp några spörsmål som riktats till mig under debatten och som jag inte har haft tillfälle att besvara förut.

I det ena fallet undrade fru Sigurdsen varför jag inte opponerade mig mot att anslag förutsattes för flera år framåt, då ju moderaterna tidigare hade yrkat på en begränsning i tid och pengar när det gäller utfästelser av det slaget. Jag vill då säga att situationen i dag är en annan, därför att den moderatmotion, vilken ledde till ett uttalande av utrikesutskottet som sedan föll efter lottdragning 1975, i alla fall biträdades av regeringen i budgeten 1976, vilket jag tillät mig konstatera i ett inlägg i budgetdebatten föregående år. Jag sade då: När stormen nu gått över är det med tillfredsställelse vi kan notera att regeringen, trots lottdragningens resultat, i stort sett handlat i enlighet med m-motionen och utskottets betänkande. Vi har alltså inte så mycket att tillägga på den punkten.

Vi har dessutom fått slut på systemet att presentera stenciler för utskottet med uppgifter om tilltänkta biståndsmedel i framtiden, något som några ledamöter av denna kammare ville betrakta som för riksdagen bindande dokument.

Fru Sigurdsen frågade också hur jag ställer mig till Vietnam i dag,

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

och det har jag redan varit inne på i mitt tidigare anförande. Vårt yrkande om Vietnam har varit att man skulle försöka få till stånd ändringar i det avtal som ingicks hösten 1974 utan riksdagens hörande. Nu har det snart gått tre år av avtalstiden. Att då begära ändringar i detta avtal är ganska meningslöst, och därför har vi inte framställt något yrkande om detta i år.

Herr Palm frågade vad de fem miljoner kronorna till Cuba skulle användas till. Den frågan togs upp i utskottet i en föredragning med representanter för departementet, och då meddelades att pengarna skulle gå till arbetet i den svensk-kubanska arbetsgrupp som skulle diskutera möjligheterna att vidga vårt samarbete och, som det hette, dra upp nya trådar i väven. Denna arbetsgrupp har efter detta uttalande konstituterats och sammanträdde första gången i Havanna i januari. Hade någon ledamot av utskottet yrkat på fördjupande på denna punkt, skulle det ha varit möjligt att ordna, men det framställdes inga frågor efter föredragningen.

Beträffande sockerpriserna skall jag inte trötta kammarens ledamöter med någon längre redogörelse. Jag har i min hand en tabell över sockerpriserna månad för månad under perioden 1964–1977, och den bestyrker vad jag tidigare sagt på den punkten.

Herr Palm säger sedan att det allmänekonomiska läget på Cuba är dåligt. Det är möjligt – det är dyrt att föra krig.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är onekligen mycket förbryllande att de borgerliga skriver under på en text som säger att ekonomin i Cuba under senare tid påtagligt har försämrats men samtidigt kommer fram till slutsatsen, att man skall skära ned biståndet. Jag vill markera att herr Hernelius, samtidigt som de borgerliga gör denna betygsättning, i morse målat Cubas ekonomi i betydligt ljusare färger.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Den frågan var också uppe under föredragningen i utskottet, och då meddelade en föredragande att sockerpriserna hade gått ned och därmed Cubas ekonomiska läge försämrats men att Cuba detta oaktat icke kunde räknas till de fattigare länderna.

Överläggningen, som omfattat samtliga punkter i utskottets betänkande, var härmed slutad.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (En ny ekonomisk världsordning, utvecklingssamarbetets inriktning, svensk u-landspolitik m. m.)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1976/77:675 av herr Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandena 4 och 5, nämligen

att riksdagen uttalade att bistånds- och u-landspolitiken borde utformas med beaktande av

4. att målen för handelspolitiken och lagstiftningen gällande u-landsinvesteringar bringades i överensstämmelse med biståndspolitikens mål att främja ekonomisk och social utjämning och utveckling,

5. att investeringsgarantisystemet slopades, och

1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena 1 och 2, nämligen

att riksdagen skulle

1. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om den svenska u-landspolitiken,

2. uttala sig för en klar åtskillnad mellan biståndsverksamheten och svenska företags kommersiella verksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen ansåg motionen 1976/77:675, yrkandet 4, besvarad med vad utskottet anförde,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:675, yrkandet 5,

3. att riksdagen ansåg motionen 1976/77:1057, yrkandena 1 och 2, besvarad med vad utskottet anförde.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 675 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 1 mom. 1 och 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 675 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 310

Nej – 13

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3 (Bidrag till internationella biståndsprogram)

Förevarande anslag (C 1) hade i budgetpropositionen för budgetåret 1977/78 föreslagits öka med 140 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår till 1 190 000 000 kr.

Regeringen hemställde i samband därmed att riksdagen skulle dels godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingsarbete som förordats i propositionen,

dels bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som angetts i propositionen,

dels bemyndiga regeringen att nyteckna 675 kapitalandelar om 10 000 dollar vardera i Asiatiska utvecklingsbanken,

dels godkänna avtalet om upprättandet av den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) samt Sveriges anslutning till densamma,

dels till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 1 190 000 000 kr.

I denna punkt hade behandlats motionerna

1976/77:338 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade

1. att uttala att Sverige borde utträda ur världsbanksgruppen,
2. att avslå förslaget i budgetpropositionen bilaga 6 under punkten C 1 om ett anslag om 252 102 000 kr. till Internationella utvecklingsfonden och att under samma punkt under rubriken Övriga multilaterala bidrag anslå ett förslagsanslag med ett från 177 240 000 kr. till 90 000 000 kr. minskat belopp,

1976/77:339 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att avslå förslagen i budgetpropositionen bilaga 6 under punkten C 1 om anslag om 750 000 kr. till Asiatiska utvecklingsbanken och om 13 925 000 kr. till Asiatiska utvecklingsfonden, och

1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena 4, 6, 7, 8 och 9, nämligen att riksdagen skulle

4. till anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1, utrikesdepartementet) anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 107 800 000 kr. minskat reservationsanslag på 1 082 200 000 kr.,

6. uttala att Sveriges årliga bidrag till Internationella utvecklingsfondens (IDA) femte resurspåfyllnad borde vara högst 320 milj. kr.,

7. uttala att Sveriges bidrag till ett övergångsarrangemang för 1977/78, i avvaktan på ikraftträdandet av Internationella utvecklingsfondens femte resurspåfyllnad, borde vara högst 252 100 000 kr.,

8. avslå regeringens förslag till nyteckning av 675 kapitalandelar om 10 000 dollar vardera i Asiatiska utvecklingsbanken,

9. ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen beträffande världsbanksgruppens verksamhet.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande världsbanksgruppen skulle avslå motionen 1976/77:338, yrkandet 1, och anse motionen 1976/77:1057, yrkandet 9, besvarad med vad utskottet anförde,

2. att riksdagen beträffande bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA), med avslag på motionerna 1976/77:338, yrkandet 2, och 1976/77:1057, yrkandena 6 och 7, skulle bifalla budgetpropositionens förslag härom,

3. att riksdagen beträffande svensk medverkan i Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB), med avslag på motionen 1976/77:339 i denna del och på motionen 1976/77:1057, yrkandet 8, samt med bifall till budgetpropositionens förslag, bemyndigade regeringen att nyteckna 675 kapitalandelar om 10 000 dollar vardera i Asiatiska utvecklingsbanken,

4. att riksdagen beträffande svensk medverkan i Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF), med avslag på motionen 1976/77:339 i denna del, skulle bifalla budgetpropositionens förslag härom,

5. att riksdagen, med bifall till budgetpropositionens förslag, godkände avtalet om upprättandet av den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) samt Sveriges anslutning till densamma,

6. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som förordats i budgetpropositionen och bemyndigade regeringen att göra de utfästelser och åtaganden gentemot internationella utvecklingsprogram i övrigt som angetts i budgetpropositionen,

7. att riksdagen, med avslag på motionen 1976/77:1057, yrkandet 4, samt med bifall till budgetpropositionens förslag, till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 1 190 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits av fru Lewén-Eliasson, herrar Adamsson, Palm, Göransson, Hellström och Ericson i Örebro samt fru Sigurdsen (samtliga s)

1. beträffande Internationella utvecklingsfonden (IDA), vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandena 6 och 7, samt med ändring av budgetpropositionens förslag och med avslag på motionen 1976/77:338, yrkandet 2, gav regeringen till känna vad reservanterna anförde beträffande bidragen till Internationella utvecklingsfonden (IDA),

2. beträffande Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB), vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:339 i denna del och motionen 1976/77:1057, yrkandet 8, skulle avslå regeringens förslag om nyteckning av kapitalandelar i Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB),

3. beträffande anslaget C 1 för Bidrag till internationella biståndsprogram – i mån av bifall till reservationerna nr 1 och 2 – vari reservanterna ansett

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen, i den mån den skulle bifalla reservationerna nr 1 och 2, med anledning av motionen 1976/77:1057, yrkandet 4, och med ändring av budgetpropositionens förslag till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1977/78 anvisade det av utskottet förordade reservationsanslaget med den sänkning som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av dessa reservationer.

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 338 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 338 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av fru Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o) motionen nr 338 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fröken Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 mom. 2 antar reservationen nr 1 av fru Lewén-Eliasson m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 338 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 13
Avstår - 165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 141
Avstår - 14

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 155

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 339 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 3 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 339 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 310

Nej - 13

M o m . 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 4. Bilateralt utvecklingssamarbete

4.1 (Anslagsram, länderval, långtidsutfästelser m. m.)

Anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete (C 2) hade i propositionen föreslagits öka med ca 281,2 milj. kr. till 2 268 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

Regeringen hemställde i samband härmed att riksdagen skulle dels godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,

dels till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 2 268 136 000 kr.

De sålunda beräknade medlen avsågs bli tagna i anspråk för långsiktigt utvecklingssamarbete med enskilda länder, stöd till befrielseörelser i södra Afrika, humanitära insatser i södra Afrika och Latinamerika, katastrofhjälp, bidrag till enskilda organisationer och viss övrig verksamhet sammanförd under rubriken Särskilda program.

I denna punkt hade behandlats motionerna
1976/77:337 av herr Oskarson m. fl. (m),

1976/77:675 av herr Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandena 1, 2 och 3, nämligen

att riksdagen uttalade att bistånds- och u-landspolitiken utformades med beaktande av

1. att biståndet till Indien, Bangladesh, Zambia och Kenya skulle behållas på oförändrad nivå och att Indien, Bangladesh, Zambia, Tunisien, Kenya och Etiopien successivt skulle avvecklas som svenska programländer,

2. att de resurser som frigjordes genom bifall till yrkande nr 1 och bifall till vpk:s motioner om avslag på anslaget till IDA m. m. skulle användas till ökat stöd åt anti-imperialistiska rörelser, progressiva regimer och socialistiska stater i "tredje världen" av vilka följande i första hand borde prioriteras: Vietnam, Moçambique, Guinea-Bissau, Cap Verde, Laos, Somalia, Angola, Tanzania, Cuba och Sydjemmen, anti-imperialistiska rörelser som ANC i Sydafrika, SWAPO i Namibia, POLISARIO i Västra Sahara, FRETILIN i Östra Timor samt till Eritreanska Röda korsorganisationen och Palestinska Röda korsorganisationen,

3. att stöd skulle ges till progressiva och socialistiska länder i "tredje världen" i deras strävanden att utveckla en egen teknik anpassad efter deras behov och förutsättningar, samt

1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena 5, 10, 12 och 13, nämligen

att riksdagen skulle

5. till anslaget Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2, utrikesdepartementet) anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 107 800 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 2 375 936 000 kr.,

10. uttala att de riktlinjer som lades fast av 1976 års riksdag beträffande långsiktiga utfästelser inom det bilaterala utvecklingssamarbetet endast skulle gälla för programländerna,

12. ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande det bilaterala familjeplaneringsbiståndet samt utnyttjande av biståndsmedel inom ramen för ett bredare samarbete med andra länder än programländer,

13. bekräfta de gällande principerna för ländervalet i det bilaterala utvecklingssamarbetet.

Utskottets hemställan och avgivna reservationer redovisas efter 4.6.

4.2 (Bundet bistånd)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1976/77:675 av herr Werner m. fl. (vpk), i vad avsåg yrkandet 6, nämligen att allt bistånd skulle ges i gåvoform utan bindningar,

1976/77:1052 av fru Bernström (fp), i vad avsåg yrkandena 4 och 5 samt

1976/77:1053 av herr Knutson m. fl. (m).

Utskottets hemställan redovisas efter 4.6.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

4.4 (Samarbete med enskilda länder)

I propositionen redogjordes närmare för pågående och planerat utvecklingssamarbete m. m. med Angola, Bangladesh, Botswana, Cuba, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Moçambique, Pakistan, Portugal, Somalia, Sri Lanka, Swaziland, Tanzania, Tunisien, Vietnam och Zambia. – Av dessa var Bangladesh, Botswana, Cuba, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kenya, Moçambique, Sri Lanka, Tanzania, Tunisien, Vietnam och Zambia s. k. programländer för svenskt bistånd. För Angola, Kap Verde, Laos, Lesotho, Portugal och Swaziland hade föreslagits att samarbetet skulle ges en långsiktig karaktär och att gentemot dessa länder treåriga biståndsutfästelser skulle kunna ges på samma sätt som gentemot programländerna. För Pakistan hade föreslagits en successivt ökande biståndsram för de närmaste tre budgetåren.

I denna punkt hade behandlats motionerna
1976/77:246 av herr Björck i Nässjö m. fl. (m),

1976/77:671 av herr Werner m. fl. (vpk), i vilken föreslagits att riksdagen beslutade höja biståndsbeloppet till Cuba till 80 000 000 kr.,

1976/77:1052 av fru Bernström (fp), såvitt avsåg yrkandet 6 samt

1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandena 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 och 23, nämligen att riksdagen skulle
11. besluta att Angola skulle vara programland,

15. besluta att biståndet till Moçambique för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 125 milj. kr.,

16. besluta att biståndet till Angola för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 65 milj. kr.,

17. besluta att biståndet till Tanzania för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 300 milj. kr.,

18. besluta att regeringens fullmakt att göra långsiktiga biståndsutfästelser till Kenya skulle begränsas till högst 200 milj. kr. för kommande treårsperiod,

19. besluta att biståndet till Kap Verde för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 25 milj. kr.,

20. besluta att biståndet till Portugal för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 50 milj. kr.,

21. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utfästelser till Pakistan efter nästa budgetår,

22. besluta att biståndet till Vietnam för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 360 milj. kr.,

23. besluta att biståndet till Cuba för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 70 milj. kr.

4.5 (Humanitärt bistånd till flyktingar och befrielse­rörelser i södra Afrika)

I denna punkt hade behandlats motionen 1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s) såvitt avsåg yrkandet 14, nämligen att riksdagen skulle besluta att biståndet till flyktingar och befrielse­rörelser i södra Afrika för budgetåret 1977/78 skulle utgöra 50 milj. kr.

Utskottets hemställan och avgiven reservation redovisas efter 4.6.

4.6 (Humanitärt bistånd – katastrofbistånd m. m.)

För budgetåret 1976/77 hade sammanlagt 263 milj. kr. avsatts för katastrofändamål m. m. varav 213 milj. kr. redovisades på anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete och återstoden på anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Med anledning av vad SIDA förordat i denna fråga hade i propositionen föreslagits att medel som var avsedda för katastrofinsatser budgettekniskt samlades på ett ställe, nämligen inom anslaget Bilateralt utvecklingssamarbete.

Katastrofresurserna var i första hand avsedda för hjälp åt människor i u-länder som drabbades av naturkatastrofer, krig eller jämförbara konflikter. Medlen kunde också användas för extra bistånd till länder som erhöll svensk utvecklingshjälp och vilkas försörjning och utveckling hotades av oförutsedda händelser.

I denna punkt hade behandlats motionerna

1976/77:670 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen under C 2, bilaga 6 i budgetpropositionen, beslutade anvisa ett belopp av 5 000 000 kr. till Eritreas Röda kors och Röda halvmåne,

1976/77:673 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle anslå 10 000 000 kr. till palestinska rödakorsorganisationen Röda halvmånen som katastrofbistånd,

1976/77:674 av herr Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg yrkandet 2, nämligen att riksdagen beslutade anvisa 5 000 000 kr. till humanitärt bistånd åt Demokratiska sahariska arabrepubliken och Frente POLISARIO, den revolutionära fronten för Västra Saharas oberoende,

1976/77:1057 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), såvitt avsåg yrkandet 24, nämligen att riksdagen beslutade att katastrofreserven skulle upptas till 135,4 milj. kr. och

1976/77:1063 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade att under katastrofhjälp i bilaga 6 till budgetpropositionen avsätta 25 milj. kr. för insatser i Demokratiska folkrepubliken Yemen,

2. att riksdagen hemställde till regeringen att Demokratiska folkrepubliken Yemen upptogs som programland för svenskt bistånd.

Utskottets hemställan och avgiven reservation redovisas här nedan.

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

- Utskottet hemställde under punkten 4
att riksdagen, beträffande ländervalet, långtidsutfästelser m. fl. prin-
cipfrågor (punkten 4.1), skulle
1. avslå motionen 1976/77:337,
 2. avslå motionen 1976/77:675, yrkandena 1, 2 och 3,
 3. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 10,
 4. anse motionen 1976/77:1057, yrkandet 12, besvarad med vad ut-
skottet anför,
 5. anse motionen 1976/77:1057, yrkandet 13, besvarad med vad ut-
skottet anför,
att riksdagen, beträffande bundet bistånd (punkten 4.2), skulle
 6. avslå motionerna 1976/77:675, yrkandet 6, 1976/77:1052, yrkandena
4 och 5, och 1976/77:1053,
att riksdagen, beträffande industri- och teknologifrågor (punkten 4.3),
skulle
 7. anse motionen 1976/77:1057, yrkandet 3, besvarad med vad utskottet
anför,
att riksdagen, beträffande samarbete med enskilda länder (punkten 4.4),
skulle
 8. avslå motionerna 1976/77:246, 1976/77:671 och 1976/77:1057, yr-
kandet 23, angående planeringsram m. m. för Cuba,
 9. avslå motionen 1976/77:1052, yrkandet 6, angående Somalia som
programland,
 10. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 11, angående Angola som
programland,
 11. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 15, angående planerings-
ram för Moçambique,
 12. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 16, angående planerings-
ram för Angola,
 13. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 17, angående planerings-
ram för Tanzania,
 14. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 18, angående långsiktiga
biståndsutfästelser gentemot Kenya,
 15. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 19, angående planerings-
ram för Kap Verde,
 16. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 20, angående planerings-
ram för Portugal,
 17. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 21, angående långsiktiga
biståndsutfästelser gentemot Pakistan,
 18. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 22, angående planerings-
ram för Vietnam,
att riksdagen, beträffande bistånd till flyktingar och befrielseörelser
i södra Afrika (punkten 4.5), skulle
 19. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 14,
att riksdagen, beträffande humanitärt bistånd och katastrofbistånd
m. m. (punkten 4.6), skulle

20. avslå motionen 1976/77:670 angående Eritrea,
21. avslå motionen 1976/77:673 angående Libanon,
22. avslå motionen 1976/77:674, yrkandet 2, angående Västra Sahara,
23. avslå motionen 1976/77:1063 angående Demokratiska folkrepubliken Yemen,
24. avslå motionen 1976/77:1057, yrkandet 24, angående katastrofreservens storlek,
att riksdagen, beträffande stöd till enskilda organisationer (punkten 4.7), skulle
25. anse motionen 1976/77:175 angående Amnesty International besvarad med vad utskottet anfört,
26. anse motionen 1976/77:1057, yrkandet 25, angående stöd till fackliga och kooperativa organisationer besvarad med vad utskottet anfört,
27. anse motionen 1976/77:1058 angående folkrörelsernas medverkan besvarad med vad utskottet anfört,
att riksdagen, beträffande riktlinjer för bilateralt utvecklingssamarbete, skulle
28. i övrigt godkänna de i budgetpropositionen angivna riktlinjerna för det bilaterala utvecklingssamarbetet,
att riksdagen, beträffande anslagsram för det bilaterala utvecklingssamarbetet (punkten 4.1), skulle
29. med avslag på motionen 1976/77:1057, yrkandet 5, och med bifall till budgetpropositionens förslag, till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 2 268 136 000 kr.

Reservationer hade avgivits av fru Lewén-Eliasson, herrar Adamsson, Palm, Göransson, Hellström och Ericson i Örebro samt fru Sigurdsen (samtliga s)

vid 4.1

4. beträffande långtidsutfästelser, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen skulle med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 10, och med avslag på budgetpropositionens förslag uttala att de riktlinjer som lades fast av 1976 års riksdag beträffande långsiktiga utfästelser inom det bilaterala utvecklingssamarbetet endast borde gälla för programländerna,
5. beträffande anslaget C 2 för Bilateralt utvecklingssamarbete – i mån av bifall till reservationerna nr 6–9 nedan – vari reservanterna ansett att utskottet under 29 bort hemställa
att riksdagen skulle i den mån den skulle bifalla reservationerna nr 6–9, med anledning av motionen 1976/77:1057, yrkandet 5, och med ändring av budgetpropositionens förslag till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1977/78 anvisa det av utskottet förordade reservationsanslaget med den ökning som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av dessa reservationer,

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

vid 4.4

6. beträffande Cuba, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle med avslag på motionerna 1976/77:246 och 1976/77:671 samt med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 23, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående biståndet till Cuba ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

7. beträffande Angola, Kap Verde, Kenya, Moçambique, Pakistan, Portugal, Tanzania och Vietnam, vari reservanterna ansett att utskottet under 10–18 bort hemställa

att riksdagen skulle

10. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 11, besluta att Angola skulle vara programland,

11. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 15, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Moçambique ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

12. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 16, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Angola ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

13. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 17, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Tanzania ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

14. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 18, angående långsiktiga biståndsutfästelser gentemot Kenya ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

15. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 19, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Kap Verde ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

16. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 20, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Portugal ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

17. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 21, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående långsiktiga biståndsutfästelser gentemot Pakistan ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

18. med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 22, och med ändring av budgetpropositionens beräkning angående planeringsram för Vietnam ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

vid 4.5

8. beträffande bistånd till flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika, vari reservanterna ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 14, och med ändring av budgetpropositionens beräkning beräkna biståndet till flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika för budgetåret 1977/78 till 50 milj. kr.,

vid 4.6

9. beträffande katastrofreserven, vari reservanterna ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1976/77:1057, yrkandet 24, och med ändring av budgetpropositionens beräkning beräkna katastrofreserven för budgetåret 1977/78 till 135,4 milj. kr.

Vid 4.1 hade dessutom avgivits ett särskilt yttrande av herr Hernelius (m) och fru Sundberg (m).

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 675 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 675 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 308
Nej - 13
Avstår - 2

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168

Nej - 154

M o m . 4 o c h 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 675 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 675 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 310

Nej - 13

M o m . 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 av fru Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o) motionen nr 671 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Lewén-Eliasson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Måbrink begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 8 antar reservationen nr 6 av fru Lewén-Eliasson m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 671.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 14
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 155

M o m . 9

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 10-18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av fru Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 10-18 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 155

Onsdagen den
4 maj 1977

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

M o m . 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av fru Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168

Nej - 155

M o m . 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 670 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 670.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 310

Nej - 13

M o m . 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 673 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 673.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 307
Nej - 15

M o m . 2 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 674 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 674 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309
Nej - 13

M o m . 2 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1063 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1063.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-

Nr 123

Ondagen den
4 maj 1977

Förhållandet mellan stat och kyrka m. m.

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 309

Nej - 13

M o m . 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Lewén-Eliasson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lewén-Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 4 mom. 24 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lewén-Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 170

Nej - 153

M o m . 25-29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 5-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:69 om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Förhållandet mellan stat och kyrka m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:39 med anledning av motioner rörande förhållandet mellan stat och kyrka m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:48 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos

regeringen begärde förslag om kyrkans skiljande från staten.

1976/77:436 av herr Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna

1. att överläggningarna mellan företrädare för staten och svenska kyrkan borde fullföljas enligt de ursprungligen fastlagda riktlinjerna på sätt närmare hade utvecklats i motionen,

2. att arbetet borde planeras och bedrivas så att resultatet kunde redovisas under år 1977,

3. att de synpunkter i övrigt som redovisats i motionen blev vägledande för arbetets inriktning.

1976/77:583 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1976/77:999 av fru Ekelund (c) samt

1976/77:1002 av herr Olsson i Sundsvall (c) och fru Odelsparr (c).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande förhållandet stat-kyrka förklara motionerna 1976/77:48 och 1976/77:436 besvarade med vad utskottet anfört,

2. beträffande tillfällig upplåtelse av kyrkorum avslå motionen 1976/77:1002,

3. beträffande konungens underskrift av vissa kyrkliga expeditioner avslå motionen 1976/77:583,

4. beträffande ändrad tidpunkt för val till kyrkofullmäktige avslå motionen 1976/77:999.

Reservation hade avgivits av herrar Johansson i Trollhättan, Svensson i Eskilstuna, Karlsson i Malung, Gustafsson i Ronneby och Nyquist samt fru Cederqvist och fröken Nilsson (samtliga s) vilka beträffande förhållandet stat-kyrka ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) beträffande förhållandet stat-kyrka,

2. av herrar Björck i Nässjö (m) och Schött (m) beträffande frågan om konungens underskrift av vissa viktigare kyrkliga expeditioner.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Stat-kyrka-frågan har under senare år diskuterats här i kammaren vid åtskilliga tillfällen och redovisning har lämnats över de pågående samtalen mellan företrädare för kyrkan och regeringen.

I olika sammanhang har efterlysts skälen till att en partimotion framlagts under den tid samtalen pågår.

Det fanns anledning att i samband med regeringsskiftet redovisa en lägesrapport över samtalens resultat fram till regeringsskiftet. Det fanns under förhandenvarande omständigheter knappast någon annan form än

Onsdagen den
4 maj 1977

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

motionsvägen att redovisa samtalsläget för riksdagen.

Ett annat skäl har varit att vi funnit att samtalen nu förs med en regering som består av tre partier, där åtminstone två har diametralt motsatta uppfattningar om hur de framtida relationerna mellan staten och kyrkan skall utformas.

Dessa båda uppfattningar redovisas tydligt i utskottets betänkande. På s. 12 i betänkandet återfinns centerns reservation i anslutning till KU:s betänkande 1975/76:20. Jag citerar ur reservationen:

”Väsentliga praktiska förutsättningar för den öppna folkkyrkans bevarande är att det även i framtiden finns en grundläggande lagstiftning om kyrkan av samma slag som församlingsstyrelselagen och att kyrkans beskattningsrätt bibehålls.”

I ett särskilt yttrande till det betänkande som vi i dag behandlar redogör herr Lindahl i Hamburgsund för folkpartiets ståndpunkt i stat-kyrka-frågan. Herr Lindahl gör det genom att redovisa folkpartiets landsmötes uttalande år 1974. Detta uttalande lyder:

”De nuvarande banden mellan staten och Svenska kyrkan måste upplösas. Reformarbetet bör återupptas. Enligt partiprogrammet bör folkpartiet verka för kyrkans frihet, jämställdhet mellan trossamfunden i förhållande till staten och den enskildes rätt att själv avgöra medlemskap och ekonomiskt engagemang i trossamfund. Svenska kyrkan garanteras goda möjligheter att också i fortsättningen verka som öppen folkkyrka och att bedriva sitt arbete över hela landet.”

Av dessa båda citat, hämtade från samma utskottsbetänkande, framgår med all önskvärd tydlighet att centern och folkpartiet har diametralt motsatta uppfattningar i stat-kyrka-frågan. Det är ståndpunkter som inte kan förenas utan att ett av partierna överger sin egen ståndpunkt och ansluter sig till det andras. Det blir inte lättare om man också försöker att bedöma moderaternas ståndpunkt i frågan.

Mot bakgrund av vad här redovisats, och fler citat kan tillhandahållas, är det uppenbart att den borgerliga regeringen inte har en gemensam politik i stat-kyrka-frågan. Den borgerliga utskottsmajoriteten har insett detta och därför avstått från att ange någon uppfattning om i vilken riktning och på vilket sätt de framtida relationerna mellan kyrkan och staten skall utformas. Utskottsmajoriteten har nöjt sig med att konstatera att det är bra att samtal mellan kyrkan och staten pågår, och att det är bra om de leder till ett positivt resultat.

Får jag fråga: Vad är enligt utskottsmajoritetens uppfattning ett positivt resultat? Är det att kyrkan och företrädarna för regeringen blir överens, oavsett vad de blir överens om? Är det ett positivt resultat, om samtalen leder till det centern enligt utskottsbetänkandet vill, nämligen att behålla församlingsstyrelselagen och beskattningsrätten, eller är det positivt om samtalen leder till att principerna i vår motion och folkpartiets landsmötes uttalande förverkligas?

Så länge samtalen pågick mellan den socialdemokratiska regeringen och kyrkan rådde det inget tvivel om samtalsens syfte och inriktning.

Men vad har den i detta avseende så splittrade borgerliga regeringen för syfte med samtalen? I den så omfångsrika regeringsdeklarationen berörs frågan på en halv rad, och inte heller där sägs något om samtalsinriktning. Vi hade väl inte så stora förhoppningar om att centern och moderaterna skulle i motionens anda vilja uttala sig för att samtalen skall sträva till att uppnå likställighet mellan samtliga trossamfund. Det skulle ha inneburit att dessa båda partier, främst centern, fått göra en helomvändning i frågan.

Nej, vad som förvånar är självfallet folkpartiets hållning och ståndpunktstagande. I sitt särskilda yttrande har folkpartiets representant, herr Lindahl i Hamburgsund, citerat det uttalande som antogs vid folkpartiets landsmöte år 1974. Låt mig här bara erinra om den första raden i uttalandet. Den är ovanligt rakt formulerad. Det sägs där:

”De nuvarande banden mellan staten och Svenska kyrkan måste upplösas.” Konsekvenserna av detta uttalande borde naturligtvis ha varit att herr Lindahl hade yrkat bifall till vår motion. Den innebär ett konstruktivt och generöst försök till en samlad lösning och uppfattas också som ett sådant av både kyrkan och de fria samfundet.

Vi har i denna långvariga och besvärliga fråga försökt att i vår motion finna en gemensam nämnare, men inte endast i motionen utan också i utskottsbehandlingen. I syfte att få en bred uppslutning har vi avstått från att yrka bifall till vår egen motion och nöjt oss med att låta motionen vara besvarad med vad utskottet anfört. Men på en enda punkt har vi ansett det nödvändigt att gå ett litet steg längre än utskottsmajoriteten. Vi har önskat ge en anvisning om i vilken riktning lösningen skall sökas i de pågående samtalen. Vi ville att utskottet skulle uttala att vad som anförts i vår motion väl kunde läggas till grund för en överenskommelse om en relationsförändring mellan staten och kyrkan.

Herr Lindahl i Hamburgsund, som börjar sitt särskilda yttrande med den stolta devisen att banden mellan staten och svenska kyrkan måste upplösas, ansåg tydligen att även en så stillsam viljeyttring skulle vara alltför påfrestande för de mera stat-kyrkligt inställda koalitionsbröderna.

Det skall dock sägas att herr Lindahl icke heller har ansett sig kunna stödja det uttunnade yttrande som förestavats av centern och moderaterna och lagt ner sin röst. Även i övrigt är naturligtvis herr Lindahls yttrande att föredra framför utskottsmajoritetens.

Självfallet hyser jag den förhoppningen att om herr Lindahls partikamrater inte anser sig kunna följa oss, så skall de åtminstone följa sin utskottsrepresentant.

Den borgerliga utskottsmajoriteten har anfört att resultaten av samtalen bör avvaktas innan riksdagen gör något uttalande i frågan. Det kunde varit en förståelig ståndpunkt om den regering som är den ena samtalspartnern hade deklarerat en ståndpunkt i frågan, om samtalen grundats på en uppfattning om i vilken riktning lösningen på relationsfrågan skall sökas. Så är emellertid inte fallet. Samtalen förs med en regering som enligt tillgängliga dokument innehåller diametralt olika uppfattning-

Onsdagen den
4 maj 1977

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

ar.

I detta läge är det ytterst angeläget att riksdagen ger stöd och stadga åt samtalen genom – om än försiktigt – att ange vilka principer som skall utgöra utgångspunkt för samtalen.

Den långa tid som stat-kyrka-frågan varit aktuell här i riksdagen är ett uttryck för att det är en fråga som aldrig kan dö och aldrig smyggas undan. För den borgerliga utskottsmajoriteten som den vill kommer frågan att skjutas in i en oviss framtid. De fria trossamfundens rimliga önskan att alla samfund skall arbeta under likvärdiga förhållanden i vårt land kommer icke att uppfyllas i en överblickbar framtid.

Det är att djupt beklaga att de borgerliga partierna icke ville vara med nu och lyfta denna fråga upp över partigränserna. Vår motion är utformad i en så generös anda att det borde ha varit möjligt att lösa frågan i bred enighet.

När de borgerliga partierna nu självmedvetet avvisar vår motion och inte ens kan ansluta sig till det ytterligt återhållsamma yttrande som vi avgivit i utskottet, tar de på sig ett stort ansvar.

Vi har alla kunnat konstatera att det sedan stat-kyrka-beredningen 1972 lade fram sitt förslag har skett en kraftig förändring i opinionen. Denna opinionsförändring har gjort det möjligt att framlägga ett samlat generöst förslag till lösning av relationsfrågan. När de borgerliga partierna nu avvisar denna möjlighet till en oviss framtid, så vet de inget om under vilka förutsättningar som frågan då kommer att behandlas och vilket opinionsläge som då kommer att råda. Det är lättsinnigt – om nu det uttrycket får användas i kyrkliga sammanhang – att inte vilja ta till vara de möjligheter till en lösning av frågan i bred enighet som nu borde ha förelegat.

För en sak tror jag vi skall notera: Det kommer aldrig att bli möjligt att lösa frågan med större generositet gentemot kyrkan än vad vi anvisat i vår motion. Vi tassar redan nu på gränsen till vad som de fria trossamfunden kan godta för att de skall anse att en godtagbar likställighet uppnåtts. Att gå längre är icke möjligt om likställighet skall uppnås mellan kyrkan och övriga trossamfund.

De orättfärdiga förhållanden som nu råder mellan svenska kyrkan och övriga trossamfund bör icke längre upprätthållas i ett samhälle som skall präglas av full religionsfrihet och rättvisa. Det är min förhoppning att när vi om en stund går till röstning i frågan skall åtminstone folkpartiets riksdagsledamöter inse detta och rösta därefter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Johansson i Trollhättan m. fl.

I detta anförande instämde herr Mellqvist (s).

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Herr Gustafsson i Ronneby har relativt utförligt redogjort för frågan om förhållandet mellan stat och kyrka och denna frågas tidigare

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

behandling i riksdagen. Det är därför naturligt att jag fattar mig kort. Jag skall begränsa mig till riksdagsbehandlingen av stat-kyrka-frågan åren 1975 och 1976.

Båda åren uttalade konstitutionsutskottet sin tillfredsställelse över att – på initiativ av dåvarande kyrkoministern Hans Gustafsson – överläggningar kommit till stånd mellan staten och kyrkan och hemställde, att riksdagen i avvaktan på resultatet av dessa överläggningar skulle avslå motionerna i ämnet. Riksdagen följde båda åren utskottet.

Mot denna bakgrund – att överläggningar, initierade av den socialdemokratiska regeringen, mellan representanter för stat och kyrka pågår och väntas bli avslutade innevarande år – måste det betecknas som anmärkningsvärt att socialdemokraterna nu i en partimotion föreslagit att riksdagen skall ge regeringen till känna sin mening i vissa frågor rörande förhållandet mellan stat och kyrka. Partimotionen är desto mer anmärkningsvärd som statsminister Fälldin i regeringsförklaringen den 8 oktober 1976 meddelat, att samtalen mellan svenska kyrkan och staten skall fullföljas och alla är medvetna om att överläggningarna pågår programenligt. Alltnog. I sitt betänkande i år anför konstitutionsutskottet bl. a. följande:

”Utskottet har tidigare uttalat sin tillfredsställelse över de samtal och expertöverläggningar som kommit till stånd mellan staten och kyrkan. Utskottet har även förutsatt att om de pågående överläggningarna leder till positivt resultat det fortsatta reformarbetet sker under medverkan av bl. a. de politiska partierna. Som nyss nämnts är arbetet i de nämnda samråds- och expertgrupperna inriktat på att slutföras under innevarande år. Utskottet förutsätter att samråds- och expertgruppernas förslag kommer att bli föremål för en bred remissbehandling. Sammanfattningsvis vill utskottet uttala att riksdagen innan något initiativ i stat-kyrka-frågan övervägs bör avvakta resultatet av de pågående överläggningarna mellan staten och kyrkan samt det utredningsarbete som i det sammanhanget bedrivs. Utskottet föreslår att motionerna 48 – vpk – ”och 436” – socialdemokraterna – ”förklaras besvarade med vad utskottet anført.”

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har som vi hörde tyvärr ej accepterat denna skrivning. De har visserligen frångått partimotionens krav på tillkännagivande åt regeringen, men de har i stället krävt följande uttalande: ”Utskottet anser att vad som anförts i motionen 436 väl kan läggas till grund för en överenskommelse om en relationsförändring mellan staten och kyrkan.”

Detta har helt naturligt ej kunnat accepteras av den borgerliga utskottsmajoriteten, då det skulle innebära en bindning och bryta utskottets genom åren konsekventa linje att avstå från varje ställningstagande i sak i avvaktan på resultatet av pågående överläggningar.

Herr talman! Någon sakdebatt i stat-kyrka-frågan skall ej förekomma i dag. Dagens debatt avser såvitt jag förstår endast procedurfrågan. Jag har med mitt anförande velat förklara utskottsmajoritetens inställning i denna.

Det förefaller mig anmärkningsvärt att herr Gustafsson i Ronneby

Onsdagen den
4 maj 1977

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

nu talar för ett förslag, som innebär att han vill föregripa den behandlingsordning, som han själv har varit med om att besluta. Herr Gustafsson talade om socialdemokraternas generositet. Jag hoppas att den sträcker sig så långt att man kan avvakta resultatet av de överläggningar som pågår.

Till slut är jag angelägen understryka, att utskottet och då inte minst dess moderata ledamöter hyser den uppfattningen att statsmakterna måste medverka till en *snar* reformering av kyrkans organisations- och arbetsförhållanden. Utskottet vill således på intet sätt fördröja lösningen av stat-kyrka-frågan, vilken fråga djupt engagerar stora medborgargrupper.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Johansson i Vrångebäck (m) och fru Andersson i Hultsfred (m).

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I en fråga där så små steg tas som i stat-kyrka-frågan är det möjligt att det skall betraktas som ett framsteg att den motion som i fjol avsges i år anses besvarad. Men viktigare är naturligtvis vad utskottet anfört som svar på motionen.

Redan konstitutionsutskottets beskrivning av vad som hänt i denna fråga vittnar om att det är mycket små steg som tagits. Utskottet hänvisar till 1958 års utredning, som efter ett tioårigt utredningsarbete följdes av 1968 års stat-kyrka-beredning och vars resultat ännu inte föranlett några regeringsförslag. Det ser ut som om vi åtminstone också får skriva årtalet 1978 innan något händer.

Detta gäller de utredningar som företagits. Frågan har givetvis en betydligt längre historia. Inom arbetarrörelsen har kravet på kyrkans skiljande från staten rests mycket länge och vunnit anhängare i breda skikt, även bland religiösa människor. Uppenbart är att om de partier som uttalat sig för kyrkans skiljande från staten verkligen gått in för detta i riksdagen så skulle frågan för länge sedan varit löst.

Vänsterpartiet kommunisterna har drivit denna fråga, och vi anser att förhållandet mellan staten och kyrkan bör regleras i enlighet med demokratins och religionsfrihetens principer. Vi menar att denna fråga inte bör få förhalas längre. Vi har heller inte ansett det särskilt sannolikt att denna fråga skall kunna lösas "i en så långt möjligt lugn och avspänd atmosfär" och att "en uppsplitande politisk strid" skall kunna undvikas, som konstitutionsutskottet hävdade vid förra tillfället frågan behandlades. Politiska beslut måste nog tas. Vår uppfattning därvidlag grundar vi bl. a. på de hätska angrepp mot tanken på kyrkans skiljande från staten som under den förda debatten förekommit från vissa kretsar.

Enligt vår mening utgör stat-kyrka-beredningens förslag, som framlades 1972, tillräcklig grund för att lösa frågan om förhållandet mellan staten och kyrkan utan ytterligare dröjsmål. Detta avvaktande på resultat

Onsdagen den
4 maj 1977

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

från arbetsgrupp, arbetsutskott och expertgrupper, detta hänvisande till pågående samtal som konstitutionsutskottet ägnar sig åt leder bara till att en lösning ytterligare fördröjs.

I motionen 1976/77:48 har vpk upprepat kravet om att riksdagen hos regeringen begär förslag om kyrkans skiljande från staten. Med åberopande av i huvudsak de skäl som i fjol ledde till avstyrkande av vpk-motionen anser i år utskottet motionen besvarad. Vi noterar givetvis attitydförändringen men kan knappast anse att vårt yrkande om förslag rörande kyrkans skiljande från staten är besvarat med vad utskottet anfört, i varje fall inte tillfredsställande besvarat.

Den socialdemokratiska motion som väckts i frågan innehåller ett par intressanta markeringar. Den ena är att regeringen måste lägga 1968 års berednings principer till grund för relationerna stat-kyrka. Den andra är att riksdagen bör uttala att arbetet skall bedrivas i en sådan takt att resultatet kan redovisas senast inom ungefär ett år.

I den reservation som från socialdemokratiskt håll fogats till utskottets betänkande godtar man uppgifterna att samtalen beräknas vara slutförda under innevarande år. Detta behöver inte vara liktydigt med att också förslag är att vänta. Nya fördröjningar kan befaras. I reservationen sägs att vad som anförts i motionen mycket väl kan läggas till grund för en överenskommelse om relationsförändring mellan staten och kyrkan. Däri ligger en viss markering i förhållande till utskottsmajoriteten. Det är nämligen angeläget att motverka de krafter – såväl inom utskott och riksdag som utanför riksdagen – som med olika manövrer söker förhindra en principiellt riktig lösning av stat-kyrka-frågan.

Vi har dock svårt att se att reservationens formuleringar utgör ett tillfredsställande svar på vpk-motionens yrkande om förslag rörande kyrkans skiljande från staten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1976/77:48. Om detta yrkande inte vinner riksdagens bifall kommer vi i voteringen mellan utskottsmajoritetens skrivning och reservationen att stödja reservationen.

När det slutligen gäller det särskilda yttrandet från folkpartihåll, så visar detta att man fortsätter sin balansgång. Man har ett landsmötesuttalande som säger att de nuvarande banden mellan staten och svenska kyrkan måste upplösas, men herr Lindahl i Hamburgsund säger i sitt särskilda yttrande att det inte finns tillräckliga skäl för riksdagen att genom ett uttalande påverka de pågående överläggningarna. Detta är en svag position.

Nu är det angeläget att det blir slut på förhållningarna i denna fråga. Därför bör vpk-motionen biträdas.

Herr BOO (c):

Herr talman! Frågan rörande förhållandet mellan stat och kyrka engagerar många människor på ett djupt och allvarligt sätt. Detta framgår av det senaste årtiondets debatt i frågan. De nu pågående samtalen och

Onsdagen den
4 maj 1977

*Förhållandet
mellan stat och
kyrka m. m.*

expertöverläggningarna mellan staten och kyrkan och resultatet av dessa inväntas därför med stort intresse. Överläggningarna avses slutföras under innevarande år, och det har utskottet i sin skrivning även noterat. Jag vill också gärna säga att det är en självklar önskan från centerns sida att det sker en så snabb handläggning som möjligt.

Ett enigt utskott har än en gång betonat att det är av största vikt "att lösningen av stat-kyrka-frågorna kan ske i en lugn och avspänd atmosfär. Enligt utskottet måste den självklara utgångspunkten för reformarbetet på det kyrkliga området vara att garantier skapas för den svenska kyrkans framtida verksamhet. Utskottet anser det väsentligt att svenska kyrkans möjligheter att verka som öppen folkkyrka bevaras. Reformerna måste också syfta till att åstadkomma likvärdiga arbetsbetingelser för andra trossamfund".

Att nu, då samtalen och överläggningarna är inne i ett slutskede, från riksdagens sida göra något uttalande om grunden för en överenskommelse, som reservanterna påyrkar, måste vara fel. Detta har ju också kommit till uttryck i utskottsmajoritetens motivering. Utskottet förutsätter även att samråds- och expertgruppernas förslag kommer att bli föremål för remissbehandling.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boo sade att det pågående samtalen är inne i ett slutskede. Jag skulle vara utomordentligt tacksam, om herr Boo ville säga vad som är syftet med de pågående samtalen.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande till kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Proposition

1976/77:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringsproposition)

§ 7 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1622 av herr *Boo m. fl.*

1976/77:1623 av herr *Torwald m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:138 om genomförandet av den nya taxeringsorganisationen.

1976/77:1624 av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.*

1976/77:1625 av herr *Holger Bergqvist* i Göteborg *m. fl.*

1976/77:1626 av herr *Blomkvist m. fl.*

1976/77:1627 av herrar *Hagel* och *Lövenborg*

1976/77:1628 av herr *Hugosson m. fl.*

1976/77:1629 av herr *Håkansson* i Rönneberga *m. fl.*

1976/77:1630 av herr *Johansson* i Arvika *m. fl.*

1976/77:1631 av herr *Lindblad* och fru *Håkansson*

1976/77:1632 av fru *Lindquist*

1976/77:1633 av herr *Nilsson* i Uddevalla *m. fl.*

1976/77:1634 av herr *Palme m. fl.*

1976/77:1635 av herr *Siegbahn m. fl.*

1976/77:1636 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:139 om vissa varvsfrågor

1976/77:1637 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:141 om ändring i lagen
(1974:371) om rättegången i arbetstvister, m. m.

1976/77:1638 av herr *Mellqvist m. fl.*

1976/77:1639 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:146 om vissa sjöfartsfrågor

§ 8 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 maj

1976/77:419 av herr *Claeson* (vpk) till fru statsrådet Friggebo om åtgärder för att motverka hyreshöjningar:

Som bekant fortsätter hyrorna att stiga i allt snabbare takt, och de hyreshöjningar på 15–25 kr. per kvadratmeter som hyresgäströrelsen på grund av kostnadsutvecklingen känt sig tvingad att medge saknar i många fall tidigare motsvarighet.

Regeringens nyligen införda prisstopp på vissa varor, innebärande att priserna låses vid de nivåer som gällde den 31 mars, omfattar inte hyrorna trots att det här rör sig om en verklig "nödvändighetsvara".

Allt fler löncarbetare/hyresgäster har kommit underfund med att varje hyreshöjning är liktydig med en lönesänkning som måste kompenseras i höjda löner. En hyreshöjning med 10 kr. kvadratmetern motsvarar omkring en krona per arbetstimme för de flesta löncarbetarna.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till fru statsrådet Friggebo:

Är statsrådet beredd att föreslå eller vidta åtgärder i form av prisstopp på hyrorna eller andra initiativ för att stoppa den nuvarande hyresutvecklingen och pressa ned hyrorna?

Onsdagen den
4 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:420 av herr *Strindberg* (m) till herr försvarsministern om försvarets rationaliseringsinstitut:

Ingen sektor inom den statliga verksamheten har under senare år varit utsatt för en så hård kostnadspress och så omfattande rationaliseringar som det militära försvaret. F. n. pågår utredningar i syfte att ytterligare minska kostnaderna för fredsorganisationen. Det torde därför vara svårt att utöver detta i framtiden göra några mer betydande rationaliseringsvinster.

Kostnaderna för försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) har stigit betydligt och FRI föreslås få ca 17,5 milj. kr. för nästa budgetår. Det ter sig alltmer tveksamt om utgifterna är möjliga att täcka in genom besparingar.

Hur ser statsrådet på FRI:s verksamhet och dess kostnader i relation till möjliga rationaliseringsvinster?

1976/77:421 av herr *Svensson* i Kungälv (s) till herr arbetsmarknadsministern om tidigareläggning av vägbyggen i Strömstadsområdet:

Arbetslöshetssiffrorna i Strömstadsområdet är bland de högsta i landet. Arbetsförmedlingen rapporterar en arbetslöshet på 5,9 %. Det rör sig i hög grad om byggnadsarbetare.

Vägbyggen är projekterade som avser E 6 Hogdal–Medby, E 6 Alnäs-sjön–Rabbalshede och E 6 Strömstad–Norrhede. De beräknas kosta ca 20 milj. kr.

Med hänvisning härtill vill jag fråga herr arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att tidigarelägga de nämnda vägbyggena i Strömstadsområdet, eventuellt med bidrag från arbetsmarknadsstyrelsens beredskapsmedel?

1976/77:422 av fru *Bernström* (fp) till fru statsrådet Mogård om rätt för gymnasieelev att överklaga rektors beslut om ledighet från skolan:

Om elever i grundskolan vill ha ledigt från undervisningen kan den ledigheten beviljas av klassföreståndare, rektor eller skolstyrelse. Detta är reglerat i skolförordningen 6 kap. 25 §. Det finns med andra ord möjlighet för grundskoleelever att överklaga rektors beslut. Den möjligheten finns däremot inte för elever i den frivilliga gymnasieskolan. Ledighet från undervisningen i gymnasieskolan beviljas – eller avslås – av lärare eller av rektor. Detta är reglerat i 9 kap. 54 § i skolförordningen.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga fru statsrådet Mogård:

Är statsrådet beredd att ge gymnasieelever samma möjligheter som grundskoleelever att överklaga rektors beslut om ledighet från skolan?

1976/77:423 av fru *Bernström* (fp) till herr utbildningsministern om antagningen till Dramatiska institutets TV-fotograflinje:

Nr 123

Onsdagen den
4 maj 1977

En ung kvinna har inte antagits till Dramatiska institutets TV-fotograflinje bl. a. därför att hon enligt intagningsnämnden inte är tillräckligt fysiskt stark. Detta har vi kunnat läsa om i tidningarna nyligen. En av dem som sitter i intagningsnämnden uppger enligt Dagens Nyheter den 7 april att TV-fotografyrket innebär väldigt mycket fysiskt tungt jobb med kamerorna, och den sökande är en bräcklig varelse.

*Meddelande om
frågor*

Krav på fysisk styrka vid intagningarna till olika utbildningar drabbar främst kvinnor. Mot bakgrund av detta vill jag fråga herr utbildningsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att inte kvinnor skall diskrimineras vid intagningar till t. ex. Dramatiska institutets TV-fotograflinje?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 17.46.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert